

# Літаратура і Мастацтва

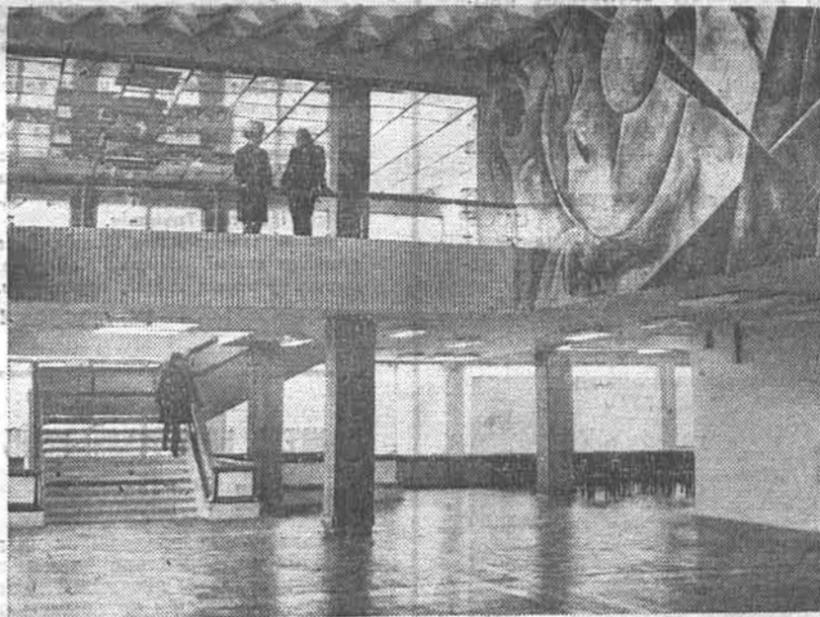
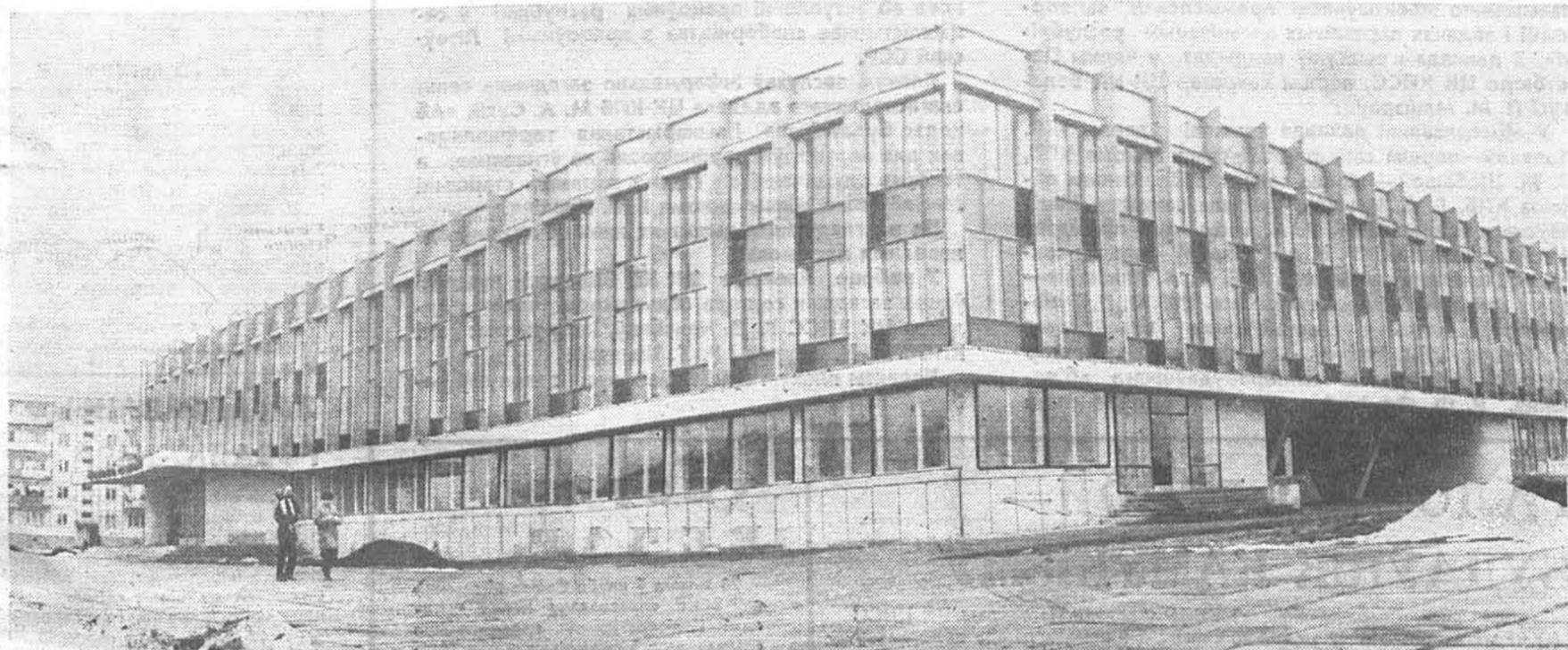
ВЫДАЕЦЦА  
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 9 [2640]

Пятніца, 2 сакавіка 1973 года

Цана 8 кап.



І ДЗЕ рашаючы, трэці год дзевятай пяцігодкі...

Кожны дзень прыносяць весткі аб новых здзяйсненнях нашай прамысловасці, сельскай гаспадаркі, культуры.

Зусім нядаўна цудоўны падарунак атрымалі слаўныя хімікі Беларускага Палесся, рабочыя і служачыя Светлагорскага завода штучнага валакна, усе жыхары горада Светлагорска. Пабудаваны новы палац культуры, які па сваіх магчымасцях здольны стаць сапраўдным апорным пунктам культурнага жыцця не толькі Светлагорска, але і ўсяго раёна.

На гэтых здымках вы бачыце сам будынак, яго інтэр'еры, людзей, якія прыйшлі на адкрыццё палаца.

Рэпартаж пра першыя дні работы палаца — на стар. 12—13.

# ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫ БЕЛАРУСІ

26 лютага ў Мінску адбыўся IX Пленум Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі.

На пленум былі запрошаны першыя сакратары гаркомаў і райкомаў партыі, кіраўнікі міністэрстваў і ведамстваў рэспублікі, сакратары абкомаў партыі і намеснікі старшынь аблвыканкомаў, якія ведаюць пытаннямі прамысловасці, транспарту і будаўніцтва, сакратары партыйных камітэтаў на правах райкомаў партыі, старшыні БРК прафсаюзаў, старшыні абласных плановых камісій, дырэктары навукова-даследчых інстытутаў і раду прамысловых прадпрыемстваў.

Пленум ЦК КПБ абмеркаваў пытанне «Аб ходзе выканання рашэнняў XXIV з'езда КПСС і ўказанняў снежаньскага (1972 г.) Пленума ЦК КПСС па павышэнню эфектыўнасці прамысловай вытворчасці і задачах партыйных арганізацый рэспублікі». З дакладам выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Беларусі П. М. Машэраў.

У абмеркаванні даклада прынялі ўдзел: І. Я. Палякоў—першы сакратар Мінскага абкома КПБ, С. М. Шабашоў—першы сакратар Віцебскага абкома КПБ, Г. А. Крыўлін—першы сакратар Магілёўскага абкома КПБ, У. А. Белы—віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР, В. А. Гвоздзеў—першы сакратар Гомельскага абкома КПБ, У. А. Ляпёшкін—другі сакратар Мінскага гаркома КПБ, В. П. Булава—прадзільшчыца Баранавіцкага баваўнянага камбіната, П. І. Байкоў—генеральны дырэктар Мінскага вытворчага трактарабудаўнічага аб'яднання, Р. Ф. Фамічоў—старшыня Гродзенскага

аблвыканкома, І. М. Глазкоў—генеральны дырэктар навукова-вытворчага аб'яднання, М. С. Конава—міністр лёгкай прамысловасці БССР, П. Л. Коханаў—намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР, старшыня Дзяржплана рэспублікі, Я. М. Чайка—сакратар Брэсцкага абкома КПБ, А. А. Рэут—дырэктар Мінскага завода электронных вылічальных машын імя Р. К. Арджанікідзе, Л. Ф. Роганаў—першы сакратар Аршанскага гаркома КПБ.

З заключным словам выступіў таварыш П. М. Машэраў.

Пленум ЦК КПБ разгледзеў і адобрыў сацыялістычныя абавязальствы працоўных Беларускай ССР на 1973 год. Адобрана таксама прапанова аб уступленні працоўных рэспублікі ў сацыялістычнае саборніцтва з працоўнымі Літоўскай ССР.

Пленум заслухаў інфармацыю загадчыка сельскагаспадарчага аддзела ЦК КПБ М. А. Сухій «Аб ходзе будаўніцтва і выкарыстання торфапляцовак для нарыхтоўкі гарфакрошкі на ўгнаенне», а таксама тлумачэнні па гэтым пытанню старшыні Магілёўскага аблвыканкома В. К. Луцкіна.

Па разгледжаных пытаннях пленум прыняў адпаведныя пастановы.

У рабоце пленума ЦК КП Беларусі прынялі ўдзел загадчык сектара сельскагаспадарчага аддзела ЦК КПСС В. Д. Калабаеў, інструктары ЦК КПСС М. Н. Акулаў і Р. Х. Шыляеў.

Дзевяты пленум ЦК КП Беларусі закончыў работу.

## ГАЛОЎНЫ ГЕРОЙ— БУДАЎНІК КАМУНІЗМУ

Задачы Саюза кінематаграфістаў БССР у святле Пастановаў ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематаграфіі» абмеркаваў 28 лютага пленум праўлення гэтага творчага саюза.

З дакладам на пленуме выступіў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі У. В. Мацвееў.

Дзеянні беларускага кіно — рэжысёры, аператары, драматургі, крытыкі — горада адобрылі Пастанову ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематаграфіі», якая з'яўляецца яркім сведчаннем настайных клопатаў Камуністычнай партыі аб росце кінамастацтва, павышэнні яго ролі ў камуністычным выхаванні народа. Выступаўшы падвергнулі крытычнаму разбору недахопы ў рабоце творчага саюза.

Галоўную ўвагу работнікаў кіно пленум сканцэнтравана ўважліва распрацоўваў тэм сучаснасці, глыбокім раскрыццям характараў і лёсу сапраўдных герояў нашча часу — будаўнікоў камунізму.

У рабоце пленума прынялі ўдзел загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалеў, сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў СССР У. В. Манахаў, першы намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. П. Шамякін, маскоўскі кінадраматург І. В. Балгарын, намеснік рэдактара часопіса «Искусство кино» А. Н. Мядзведзеў.

БЕЛТА.

Справаздача з пленума — у адным з наступных нумароў газеты.



На здымку — група ўдзельнікаў пленума: сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР, рэжысёр І. Дабралюбаў, сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў СССР, лаўрэат Ленінскай прэміі У. Манахаў, кандыдат мастацтвазнаўства, кінакрытык В. Нячай, сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР У. Цяслюк.

Фота Ул. КРУКА.

## У САЮЗЕ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ

Адбыўся справаздачна-выбарчы сход секцыі крытыкі і літаратуразнаўства СП БССР. Са справаздачным дакладам выступіў старшыня секцыі Д. Бугаёў.

У абмеркаванні даклада прынялі ўдзел М. Мушыньскі, М. Ароўка, В. Мыслівец, П. Дзюбайла, М. Барсток, І. Шамякін.

Абрана бюро секцыі ў складзе: Д. Бугаёў (старшыня), А. Гардзіцкі (намеснік старшыні), В. Бечык (сакратар), С. Андрэюк, М. Барсток, П. Дзюбайла, В. Жураўлёў, В. Каваленка, В. Палтаран, Р. Шкраба.

2

## ГЕРОІ ЗАСТАЮЦЦА З НАМІ

У дні, калі працоўныя Чэхаславакіі святкавалі 25-ю гадавіну сацыялістычнага ладу, гасцямі Беларусі былі чэшскія кінематаграфісты на чале з дырэктарам Браціслаўскай студыі мастацкіх фільмаў «Каліба» Штэфанам Малічэкам.

У Мінску, у кінатэатры «Партызан», адбылася прэм'ера фільма «Заўтра будзе позна» сумеснай вытворчасці кінастудыі «Беларусь-фільм» і «Каліба». Стужка прысвечана нацыянальнаму герою славацкага народа, Герою Саветаў Саюза Яну Налепку.

Гасцей вітаў намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі П. Жукоўскі. Са словам у адказ выступіў галоўны драматург студыі вядомы славацкі пісьменнік Мілаш Крнэ.

На прэм'еры прысутнічалі намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, загадчык аддзела ЦК КПБ С. В. Марцалеў, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч, сакратар Мінскага гаркома КПБ Т. Ц. Дзмітрыева.

Прагляд фільма адбыўся таксама ў Маскве, у Дзяржкіно СССР. Пасля прэм'еры была арганізавана прэс-канферэнцыя, на якой перад журналістамі выступілі чэшскія кінематаграфісты.

З поспехам прайшла прэм'ера і ў маскоўскім кінатэатры «Мір».

## ЗАГАРТАВАНЫ РЭВАЛЮЦЫЯЙ

Проза Максіма Гарэцкага, пісьменніка і публіцыста, блізкай і дарагай сённяшнім чытачам. Не выпадкова, што вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня яго нараджэння, які адбыўся ў Саюзе пісьменнікаў, сабралася шмат прыхільнікаў яркага, самабытнага таленту. Адкрыў вечар Аляксей Кулакоўскі. Са словам пра М. Гарэцкага выступіў кандыдат філалагічных навук Дзмітрый Бугаёў.

Успамінамі пра пісьменніка і роздумам аб яго творчасці падзяліліся брат М. Гарэцкага акадэмік АН БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Г. І. Гарэцкі, Юрка Гаўрук, Аляксей Якімовіч, Барыс Сачанка, Міхась Мушыньскі.

На вечары былі прачытаны апаваданы пісьменніка, выступілі артысты Мінска.

## МЕДАЛЬ ІМЯ ПАПОВА— ЗА СПЕКТАНЛЬ «ТРЫБУНАЛ»

Названы імёны першых уладальнікаў медалю імя народнага артыста СССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР А. Д. Папова: за выдатнае выкананне ролі ўназагод майстрам тэатра за стварэнне лепшых спектакляў на героіка-патрыятычную тэму.

Залаты медаль прысуджаны народнаму артысту СССР А. А. Папову — галоўнаму рэжысёру Цэнтральнага тэатра Савецкай Арміі.

Сярод тых, хто атрымаў сярэбраны медаль, — народная артыстка БССР Г. Макарава, заслужаны артыст БССР Г. Аўсянік, рэжысёр Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Купалы В. Раеўскі. Узнагароды адзначаны іх удзел у стварэнні спектакля тэатра імя Янкі Купалы «Трыбунал».

## ТВОРЧЫ ВЕЧАР

28 лютага ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР справядзачу перад чытачамі і літаратурнай грамадскасцю трымаў паэт і перакладчык Ніл Гілевіч.

Залу запоўнілі шматлікія прыхільнікі яго таленту і аматары роднага слова — рабочая моладзь, студэнты, сябры і папечнікі паэта. Вечар адкрыла Вера Палтаран. З уступным словам выступіў Віктар Каваленка.

На вечары прагучала шмат вершаў паэта. Іх дэкламавалі выкладчык педагогічнага інстытута імя Горкага Андрэй Каляда, — заслужаны артысты рэспублікі Рыма Маленчанка і Павел Дубашынскі, артысты Анатоль Мазлоўскі і Віктар Труновіч.

Затым, выступіў Ніл Гілевіч. Ён падзяліўся сваімі думкамі аб паэзіі, прачытаў новыя творы, пераклады.

Ул. АНІСКОВІЧ.

## ПРЭМ'ЕРА БЕЛАРУСКАЙ ПЕСНІ АДБЫЛАСЯ Ў КАЗАХСТАНЕ

Каля месяца знаходзіўся на гастролях у Казахстане вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры». Беларускія музыканты былі цёпла прыняты слухачамі Алма-Аты, Караганды і іншых гарадоў рэспублікі. Яны першымі пачулі новую работу калектыву — беларускую народную песню «Перапелачка» ў апрацоўцы кіраўніка ансамбля У. Мулявіна.

А. КИТАЕЎ.

## СЯБРОЎСТВА

Даўняя дружба звязвае слухачоў ваенна-інжынернага радыё-тэхнічнага вучылішча з рабочымі і служачымі Мінскага камвольнага камбіната.

На гэтым тыдні слухачы вучылішча віталі на сваёй сцэне вогненную «Лявоніху», вясёлыя «Скамарохаў на Палессі», гарэзліваю «Польку-віцяблянку» і іншыя танцы, якія паказалі калектыву народнага ансамбля танца «Зорка» палаца культуры камвольнага камбіната.

Цёпла быў прыняты і цымбальны ансамбль «Заранка», лаўрэат Усесаюзнага тэлевізійнага конкур-

су, прысвечанага 50-годдзю ўтварэння СССР. Пра майстэрства і высокую культуру выступы сведчыць той факт, што ён рэкамендаваны для удзелу ў Х Сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў у Берліне.

Праз некалькі дзён удзельнікі самадзейнасці вучылішча выступілі перад сваімі сябрамі — стваральнікамі цудоўных тнані.

Але дружба праяўляецца не толькі ў такіх сустрэчах. Рабочыя і студэнты едуць адзін да аднаго, каб раскажаць пра сваё жыццё, падзяліцца думкамі, пабыць у цэхах, лабараторыях, аўдыторыях.

# НАМ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

## 3 УШАЧ

Больш дванаццаці гадоў пры раён-ным ДOME культуры г. п. Ушачы пра-це драматычны гурток, якім кіруе Уладзімір Пятровіч Казачонак.

За апошні час гурткіцы падрых-тавалі і паказалі жыхарам райцэнт-ра і сельскім гледачам п'есны «Міні-таў лалаць», «Ключ жыцця» і іншыя. Самы ж влілі п'есы выпаў на до-лю «Трыбунала» А. Макаёнка. Спе-цкаль прайшоў на раённай і сельскіх сценах ужо 12 разоў.

Цяпер драмгурткіцы рыхтуюць п'есную па п'есе В. Быкава «Ра-шэне».

## 3 БАРЫСАВА

Песні самадзейнага кампазітара Я. Карпуца, напісаныя ў садружнасці з паэтам Л. Рашкоўскім, часта гучаць у клубах і дамах культуры. Сярод іх — «Дарогамі бацькоў», «Сонца Іль-ча», «Хатынь» і іншыя. Песня «У нас на Марозавой вуліцы» прызнана леп-шай на эліце пераможцаў паходу па месцах баявой славы Мінскай воіска-ці.

Нядаўна створаная Імі песня «Хлоп-чыкі В'етнама» атрымала добрую ацэнку на конкурсе песні ў Барыса-ве.

## 3 ДУБРОУНА

Некалькі дзён на Дубровеншчыне гаспадарылі калектывы Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

Калектыв тэатра пабыў у калга-зах «Праўда», «Звязда», саўгасе «1 Мая» і іншых гаспадарках раёна. Ар-тысты паказалі камедыю Э. Брагін-скага і Э. Рэзанова «Саслужыўцы».

Госці сустрэліся з удзельнікамі сельскіх драмгурткіцаў, далі ім каштоўныя парады.

У цэнтры Дуброўна адкрыты новы кніжны магазін. Тут у шырокім выба-ры творы савецкіх пісьмнікаў, па-літычнай і сельскагаспадарчай літ-эратура.

## 3 МАЗЫРА

Напярэдадні 50-годдзя ўтварэння СССР у Мазыры адкрыўся клуб кіна-падарожнікаў, членамі якога з'яўля-юцца рабочыя, служачыя, студэнты, школьнікі. Яны робяць цікавыя кіна-падарожжы па брацкіх рэспубліках, па краінах свету. На адным з пас-аджэнняў кінападарожнікі пазнамілі-ся з нафтавікамі Азербайджана, ма-стацтвам Узбекістана, на другім — перад членамі клуба выступілі нанды-дат географічных навуц Алег Вінагра-даў (Масква), які расказаў пра вы-сучэнне Антарктыды. Былі паказаны кі-настужкі «Антарктыда — зямля мук-насці», «Белая зямля — Эндэры», «Лета ў Ільдах».

Цікавае выклікала ў мазыран сустрэча з б'юльм паслом Савецкага Саюза ў Егіпце і Ліване Данілам Ся-мёнавічам Саладам. Ён сеў гадоў пра-цаваў у Афрыцы і расказаў шмат ці-кавага аб жыцці народаў гэтых кан-тынентаў. У заключэнне прысутныя зрабілі кінападарожжы па Афрыцы.

Чарговае пасаджэнне клуба адбу-дзецца напярэдадні першамайскіх святаў.

## УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА

### ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб узнагароджанні Маскоўскага ордэнаў Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга Мастацкага акадэмічнага тэатра Саюза ССР імя М. Горкага Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР

За высокі ўзровень мастацкага аб-слугоўвання працоўных горада Мін-ска ў перыяд гастролей у лютым 1973 года ўзнагародзіць Маскоўскі ордэ-наў Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга Мастацкі акадэмічны тэатр Саюза ССР імя М. Горкага Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Белару-скай ССР.

Старшыня Прэзідыума  
Вярхоўнага Савета БССР  
Ф. СУРГАНАУ.  
Сакратар Прэзідыума  
Вярхоўнага Савета БССР  
Л. ЧАГІНА.

23 лютага 1973 года.

САПРАЎДНЫМ святам для мінскіх аматараў тэатра быў мінулы год. У нашай сталіцы пабы-валі буйнейшыя тэатры краіны.

І сёлетні абяцае быць не гор-шым. Год толькі пачаўся, а мы ўжо сустрэліся са славытым МХАТам. Гледачы ўбачылі спектаклі «Юпі-тер смеяцца» і «Дні Турбіных», сустрэліся з праслаўленай чэхав-скай «Чайкай», і «Апошнімі» Горкага.

У апошні дзень гастролей артыс-ты, рэжысёры, мастакі, журналіс-ты, пісьмнікі сустрэліся ў Рэс-публіканскім доме мастацтваў з галоўным рэжысёрам МХАТА, на-родным артыстам РСФСР Алегам Яфрэмавым.

Ён расказаў пра сённяшні дзень Мастацкага тэатра, пра тых скла-

ІВАН МІКАЛАЕВІЧ НАВАСЯЛІЦКІ энер-гічна пляснуў далю-нямі:

— За работу, за рабо-ту, хлопцы!

Рабочыя прымацавалі трос да канструкцыі. Бры-гадзір памахаў кранаў-шчыку — давай! Той, па-глядзеў уніз, сеў зручней і павольна націснуў на рычаг. І хоць стараўся зрабіць гэта як мага мяк-чэй, брыгадзір не ўтры-маўся:

— Асцярожна!

Канструкцыя здрыгану-лася і павісла ў паветры. Твары хлопцаў сталі сур-'эзнымі, засяроджанымі. Брыгадзір, нібыта дыры-жор, рухамі рук накіроў-ваў яе «палёт». А калі яна, нарэшце, дасягнула мэты, уздых аблягчыня вырваўся з яго грудзей:

— Малайчына, Ана-толь!

Гэтая пахвала кранаў-шчыку Лебедзеву, які вы-датна справіўся з «пры-зямленнем» грузу.

— Ну, вось, нарэшце, пад дах забраліся, — за-даволена адзначыў Іван Мікалаевіч.

Яго лёгна зразумець: як не радавацца, калі бачыш сваё дзедзіцка — новы будынак. Колькі засталася заду клопатаў і турбот!

Вышыня. У кожнага ча-лавека аб ёй сваё ўяў-ленне. За сваё жыццё Іва-ну Мікалаевічу давалося нямаля браць розных вы-шынь. Атака на адну з іх — было гэта пад Вар-шавай у студзені 1945 года — ледзь не каштава-ла яму жыцця: быў сал-дат цяжка паранены. Сіла пакінула яго, нібы сок — глыбока падсечанае дрэва.

Але вярнулі ў строй бай-ца пяхотнага палка Івана Навасяліцкага ваенурачы са шпіталю ў Рязані, і яму суджана яшчэ было браць не адну вышыню ў пясках Маньчжурі.

...На ўсіх паверхах цес-ляры, сталыя брыгады Навасяліцкага вядуць апошнія работы. Засяро-джаныя твары, разліцаныя рухі, Нехта па старой звычцы быў ужо сабраў-ся адмысці ўбок перакур-рыць, ды, перахапіўшы позірк таварышаў, схаваў цыгарэту. У брыгадзе Навасяліцкага перакурь звед-зены, як кажуць, да мін-імуму. Часу няма, разам жа бралі абавязальства здаць дом на месяц раней тэрміну.

Івану Мікалаевічу пада-баецца гэтая занепако-насць хлопцаў. У брыга-дзе іх 17 — умелых, дружных. Хоць розныя яны па ўзросце і характа-ры, яднае іх агульны ін-тарэс.

Сам брыгадзір даўно не навічок на будоўлі: 25 год назад стаў ён цесля-ром-бетоншчыкам. Усё па-чынаў з азоў — з сякеры ў руках. Праўда, майс-траваць прывучыўся Іван з маленства — пераймаў бацькаву навуку, баць-ка ж быў першым цесля-ром на ўсю вёску. Мо та-

му так хутка авалодаў Іван Навасяліцкі сакрэта-мі майстэрства — праз па-ру гадоў меў ужо пяты разрад цесляра-бетоншчы-ка, а неўзабаве стаў бры-гадзірам комплекснай брыгады. Было гэта ў 1955 годзе.

Любіць Іван Мікалаевіч песню: «А годы летят, на-ши годы, как птицы летят...» Пачуе яе па радыё і адразу трохі сумна ста-не на сэрцы. Эх, колькі сплыло іх ужо, а здаецца, толькі пачынаў. Дзе толь-кі за гэты час ні давалося пабываць Навасяліцкаму... Успамінаюць яго добрым словам у многіх кутках Гродзеншчыны: Карэлічах і Навагрудку, Мастах і Ваўкавыску.

Мы сядзім з Іванам Мі-калаевічам у пакойчыку будаўнічай бытоўкі. Кож-ную хвіліну грукуюць дзверы — заходзяць цес-



СПРАВА, ЯКОЯ ТЫ СЛУЖЫШ

# ВЫШЫНЯ

ляры, бетоншчыкі, механі-затары — усе да брыга-дзіра. Іван Мікалаевіч за-кончыў свае запісы ў жур-нале ўліку. Мяккае святло падае на яго асмужаны, крануты маршчынамі твар. Пакруціў галавой, усміхнуўся, нечакана для мяне сказаў:

— Усё будзем, буду-ем... Не заўважыў нават, як і дзедзі выраслі...

Дастаў фотаздымкі.

— Аляксандр, старэй-шы сын, ужо на чацвёр-тым курсе Мінскага пол-ітэхнічнага вучыцца. Леа-нід — дзесяты клас за-канчвае. Самая меншая — Наташа... У сёмы хо-дзіць... На дзедзі не скар-джуся — і вучацца ня-блага, і працы не цураю-цца.

Задумаўся, усміхнуўся, нібы ўспомнілася прыем-нае. У гэты момант да стала не падышоў — пад-бег рабочы:

— Іван Мікалаевіч, дошкі прывезлі!

Навасяліцкі падхапіўся. ...Машына цяжка нахі-ллася, жаласна рыпнула расоры. Іван Мікалаевіч падышоў бліжэй, паціка-віўся:

— Нам?..

Шафёр сцвярдзальна матнуў галавой. Брыга-дзір узяў у яго нагляд-ную, ацэньваючым позір-кам акінуў самазвал:

— Малавата...

Вадзіцель, не разумею-чы, глядзеў на брыгадзі-ра.

— Дошак, кажу, мала-вата. Пэўны неагруз, — і да рабочых:

— А ну, хлопцы, вы-класці па парадку.

— Не давараеш? — па-

крыўджана кінуў шафёр.

Хлопцы ўсталі ланцуж-ком. Замільгацелі дошкі. Неўзабаве каля корпуса дома вырас акуратны штабель. Вымералі, пад-лічылі.

— Паўкуба не хапае, — паведаміў адзін з хлоп-цаў.

— Трэба будзе акт скласці, — сказаў Іван Мікалаевіч.

— Яшчэ чаго — паўку-баметра і ўжо акт, — пра-цягнуў шафёр. — Толькі машыну затрымалі.

— Паўкуба? Дробязь? — накінуўся на яго Навасяліцкі. — Гэта за адзін рэйс паўкуба. А палічы, колькі за дзень выйдае, калі ўсе машыны будуць з неагрузам, як твая.

Шчодры ты за дзяржаўны кошт. Каб са сваёй кішэ-ні — заспяваў бы інакш!

— Ды што вы раскры-чаліся. Што я вінаваты? На складзе неагужа-юць...

— А твае вочы дзе бы-лі? Давай, падпісай.

Шафёр нехаця ўзяў аловак, распісаўся. Скру-ціў накладную, сунуў у кі-шэню. Машына пакрыў-джана фыркнула і рушы-ла з месца.

Хлопцы з брыгады ста-лі калі штабель і пера-міргваліся — маўляў, на-шага Мікалаевіча на мякі-не не правядзеш, на два метры ўглыб зямлі ба-чыць.

— Па месцах, па мес-цах, — загалаў брыга-дзір. — Чакай, чакай, — крануў за плячо аднаго з хлопцаў, — што дома чу-ваць, Папа? Паздаравела жонка?

— Дзякуй, найшла на

папраўку, — адказаў той і пабег уверх па лесвіцы...

...Па натуре Іван Міка-лаевіч чалавек нешмат-слоўны. Два разы не паў-тарае. Скажаў — зрабі. Толькі ведаюць рабочыя — гэта словы вельмі вопыт-нага чалавека, які на будаўніцтве, як кажуць, зу-бы з'еў. Калі што надум-аў — абавязкова здзейс-ніць.

Здарыўся некакі такі вы-падак. Прапанаваў Навасяліцкі ўкараніць зборна-разборную апалубку. Гэта давала магчымасць хут-чэй рыхтаваць фундамент пад калоны. Пайшоў у вытворчы аддзел ПМК і выклаў там свае мерка-ванні. Брыгадзіра выслу-халі, згадзіліся і... адмові-лі. Маўляў, няма патрэб-ных умоў.

Іван Мікалаевіч успы-ліў. Як жа гэта, метады лобны, а ўкараніць нельга. Пайшоў, грукнуўшы дзвя-рыма. Ну, а потым былі вандроўванні па інстанцы-ях. Урэшце, дабіўся свай-го.

Шмат галоў ужо за брыгадай Навасяліцкага моцна замацавалася слава лепшай на Гродзеншчыне. Вось толькі некаторыя з паказчыкаў, якіх дасягну-лі будаўнікі. Сярэдні пра-фесійны разрад па брыга-дзе — чацвёрты. Толькі прэм'і па акорду летась складалі больш чатырох ты-сяч рублёў. За поспехі брыгады, за высокія вы-творчыя паказчыкі Іван Мікалаевіч быў узнагаро-джаны ордэнам Працоў-нага Чырвонага Сцяга.

...Слухаю гэтага пажы-лага з сівізной у прычос-цы чалавека і думаю, — шкада, што няма ў нас та-кой завядзёнкі — да кожна-га дома прымацоўваць дошчачку з ім'ем і лю-дзей, якія яго ўзводзілі. На многіх, вельмі многіх дамах людзі б бачылі та-лы і імя Навасяліцкага. Звычайнага чалавека з празаічнай і, разам з тым, пачэснай прафесіяй будаўніка.

М. КАЦЮШЫН.

Слонім, Перасоўна-механізаваная калона.

## МЭТА МАСТАЦТВА—ЧАЛАВЕК

СУСТРЭЧА З ГАЛОЎНЫМ РЭЖЫСЭРАМ МХАТА А. ЯФРЭМАВЫМ

даная задачы, якія стаяць перад ім. Праблем у тэатра шмат: рэпер-туар, акцёрскае майстэрства, рэ-жысура.

— Але асноўнае — захаваць тры традыцыі, якія нарадзіліся яшчэ пры заснавальніках тэатра К. Станіслаўскім і У. Неміровічу-Данчанку, — сказаў А. Яфрэмаў. — І тут першаступенная роля належыць драматургі. Мастацкі тэатр заўсёды групаваў вакол сябе самае яркае і таленавітае, што бы-ло ў літаратуры.

Маральныя і эстэтычныя праб-

лемы нашага часу павінны быць адлюстраваны ў драматургіі — толькі тады тэатр зможа стаць са-праўды неабходны людзям.

Чалавек з яго складаным духоў-ным светам — вось самае ціка-вае і адзіна прыцягальнае ў ма-стацтве. Натуральна, што тэатр ім-нецца паказаць нашага сучасніка, героя нашых дзён. Вось таму ка-лектыву МХАТА звярнуўся да п'е-сы Г. Бокарава «Сталівары», пра-цую над новай п'есай М. Рошчына «Стары новы год». Гэты аўтар блізка тэатру таму, што ён сучас-ныя праблемы ставіць і вырашае

надзвычай смела і востра. Па той жа прычыне вабіць тэатр і Васіль Быкаў, які на думку А. Яфрэмава, — адзін з самых таленавітых сучасных савецкіх пісьмнікаў.

Яфрэмаў гаварыў таксама пра традыцыі і наватарства ў рэжысу-ры. Па-сапраўднаму таленавіты рэ-жысёр заўсёды наватар. Дастатко-ва зараз пазнаёміцца з экспліка-цыямі К. Станіслаўскага чэхавскай «Чайкі», каб пераканацца ў гэтым. Калі б сёння ажыццявіць п'есную ку па гэтай распрацоўцы — атры-маўся бы надзённы і наватарскі спектакль.

Вядомаму рэжысёру і акцёру прысутныя задалі мноства пита-няў — і пра работу з акцёрамі, і пра яго асабістыя планы ў кіно і ў тэатры, і пра яго адносіны да рэ-жысёраў з рознымі творчымі по-чыркамі.

## Пятрусь БРОЎКА

МЫ ДЗЕЦІ ЎСЕ  
АДЗІНАЙ МАЦІ...

Гады праходзяць за гадамі  
У бурных дзелях на зямлі...  
Нямала зроблена і намі.  
І чуецца: «...Вось мы былі!»

Канечне, кожны на рабоце,  
Сябе дарэшты аддавай,  
Канечне, мы былі на ўзлёце  
І ў самым пекле розных спраў.

Канечне, мы недасыпалі  
І ў хлебе елі мы асцё.  
Крыві нямала пралівалі,  
Ахвяравалі і жыццё.

Канечне, з нас былі героі,  
Адолейшыя час цяжкі,  
Затое бачылі такое,  
Чаго не бачылі вякі.

Зрабілі мы ў сваёй Радзіме,  
Што скрозь прасторы расцвілі,  
Але нашто прад маладымі,  
Хваліцца нам: «Вось мы былі!»

Яшчэ няскончана дарога,  
І прад нябачаным стаім.  
Канечне, мы стварылі многа,  
Ды хопіць спраў і маладым.

І, гарту поўная, адвагі,  
Сказаць нам можа маладосць,—  
З пашанай, з добраю павагай:  
— Так, вы былі... Мы ж сёння  
ёсць!

І гэта так. Яны аддана  
Кладуць сягоння ў Заўтра шлях,  
І праўда, варта толькі глянуць—  
Які узлёт, які размах!

У цаліну жыццё ўдыхнулі,  
Партыйны здзейснішы наказ,  
Яны і ў космас сіганулі,  
Наш герб паклаўшы аж на Марс.

Яны за доследамі тымі,  
З адкрыццямі верай у вачах,  
І за ракетамі такімі,  
Што нашым ворагам на страх.

Ах, як з іх кожны ганарыцца,  
Што можа край абараніць!..  
Навошта ж гэтак нам дзяліцца,  
Хто што зрабіў, каму рабіць?..

Мы творым жа адно багацце,  
Хай час усім і выпай свой,  
Мы дзеці ўсе адзінай маці  
І ўсе мы роўна любі ёй!  
1972.

## А Я ЧАКАЮ...

Зіма, зіма... Вятры над гаем,  
Шляхі снягамі замятае,  
А я тых дзён, тых дрэў чакаю,  
Як зашуміць зялёны строй  
Між вішань з белаю фатой.

Ды ім не вечна красавацца,  
І стануць кветкі асыпацца,  
Я ж пажадаю дні пабачыць,  
Калі ўсё поле ў каласах,  
Куды ні пойдзеш — хлебны пах.

Ды песня жніўная спяцца  
І зерне зберацца, звязецца,  
Мне ж тых дні — усцешаць сэрца,  
Калі галіны гне пажар!  
Нам несучы свой шчодры дар.

Ды кінуць неба Беларусі  
Шпакі і журавы і гусі,  
А я пабачыць зноў памкнуся  
І першы, быццам пух, сняжок,  
І першы, быццам шкло, лядок.

Нязменна днём жыцця мяняцца  
І людзям з імі сустракацца,

І будзе лісце асыпацца,  
І зноўку вішні зацвітуць...  
Ды нам юнацтва не вярнуць.  
1972.

ПРЫХОДЗІЦЬ  
РАНИЦА Ў АКНО...

Вясной, амаль што кожны дзень  
Прыходзіць гэтак да мяне —  
Праскочыць праз акно прамень  
І разбяжыцца па сцяне...

На міг малінавым святлом  
Ён на падстоллі заіскрыць,  
То ўспыхне светлым матылём,  
То здасца — крыллем зашуміць.

А за сцяной, шторах гучней,  
Зазвоняць птушак галаскі,  
Азвецца першым верабей,  
За ім разыдуцца шпакі —

А там і ўвесь крылаты хор —  
І спеў, і тлум, і грай, і святло...  
А там затахаў і матор,  
Папльў у поле трактарыст.

А там і паравоз, якраз  
Дадай сімфонію гудкоў,  
А там загуў з цыстэрнай МАЗ,  
Павёзшы з фермы малако.

А там кансервавы завод  
Падаў гудок свой, паравы...  
А там загуў і самалёт  
З-пад Мінска ажно да Масквы.

А змоўк матор. З палёў чуваць —  
З дзяўчат, хланцоў хтось  
заспяваў...

Ну дзе там, хіба можна спаць?  
І я, ўсхапіўшыся, устаў!  
XII. 1972.

## НЕ ВЕР...

Такі спрадвек закон прыроды:  
У поўдні — цень найкарацей,  
А дзень схінецца да заходу  
І цень, што міг — усё даўжэў.

Няйначай волат вырастае,  
Не мені вярсты да галавы,  
Твой кожны крок пераступае  
Так лёгка рэчкі і равы.

Мінаеш нівы, агароды,  
Імгату не спыніць твайго,  
Здаецца лес не парашкода,  
А крок — праскочыш і яго.

Ды не ўпівайся асалодай,  
Дарма, што гэтак кажа зрок,  
Не вер ты ценю прад заходам,  
Твой не такі магутны крок!  
1972.

## ЖАДАННІ

Мы ўсе чагосьці зноў жадаем  
Вось каб узлёт, памаладзей,  
Каб сіл з'явілася без краю,  
Ну, што б я вытварыць хацеў?

У асалоду, без прынкуі,  
Было б найлепей гэта так,  
Каб мне адно — кіёк у рукі,  
На плечы рэчавы рукзак.

Каб стрэцца з месцінамі тымі,  
Дзе шмат нязведаных шляхоў,  
Раней за ўсё сваёй Радзімы  
Куточак кожны б абышоў.

Што аднаму і ў добрай хаце  
Малы, малы куточак свой,  
Прастор — усё маё багацце,  
Маё натхненне, воблік мой.

Хадзіў бы я сабе паволі,  
(З людзьмі памарыш, папяш...)  
Красы пазнай бы значна болей,  
Ды і сяброў, відаць, не менш!  
1973.



Шляхі-дарогі, сустрэчы-расставанні!..  
Колькі іх у жыцці паэта, імя якога добра вядома і малым і дарослым.  
На гэты раз П. Броўка — гасць лагойскіх школьнікаў.  
Фота М. ЦЕЛЯКА.

## АРУ ДЛЯ ЎСІХ...

Няўжо яно было такое,  
Святло з лучыны, з камінкоў?  
Прайшлі часы перада мною  
Сахі драўлянай і цапоў.

Больш за паўвеку, як сустрэлі  
І сталі мы на новы шлях,  
Шырэла поле, мы дужэлі  
І распраўляліся ў плячах.

Мы сталю новы час падкулі,  
Пусцілі ў ход электра, газ,  
А што ўжо думкай сіганулі,  
Дык за Юпітэр і за Марс...

Нам трэба гэтак, а няйначай,  
Бо першымі мы мусім быць,  
Я рады, што навокал бачу  
Людзей, што ў сілы не злічыць.

Ды я і сам, нібы са сталі,  
Наш час складаней год былых,  
Сабе дзяды ў бацькі аралі,  
А я сабе —  
І дзеля ўсіх!  
1972.

## НАВАСЁЛ

Кам будто  
прышел  
к сацыялізму в гості...  
УЛ. МАЯКОЎСКІ.

Як ненадзівіцца Антон,  
Нібы зямля не тая.  
Глядзіць, ўзшышоўшы на балкон,—  
Іначай выглядае.

Нібы шырэй у гэты час  
Такі разлёт адчуўся,  
Да небасхілу аж калгас  
Ягоны разгарнуўся.

А вунь і лес і луг відзён,  
Дзе пасвіць свой ён статак,  
І задаволены Антон —  
Нічога сабе хата.

Кватэру званым пастухом  
Запрацаваў аддана —  
На тры паверхні новы дом,  
Вышэйшы, чым быў у пана.

Ці мог падумаць ён калі  
Аб гэтакім прасторы?...  
Яшчэ маячыць удалі  
Ягоны панадворак,—

Што пры дарозе, ля сасны,  
Сваімі ўзвёў рукамі.—  
Малая хатка ў два вакны,  
Паветка з хлейчукамі.

І лазня, дзе ён печку склаў,  
Зрабіў карыта з дубу,  
І той асвер, што, як жураў,  
Застыў з даўжэзнай дзюбай.

Ён там пражыў час доўгі свой  
І знаюць ўсе — нягожа.  
Але, як сёння, дык такой,  
Не ведаў ён раскошы.—

Жыві сабе, не знай пакут,  
Адно — працуй старанна —  
У тры пакоі новы кут,  
Ды да таго ж і з ваннай.

Малы кружочак толькі зруш,  
Струмень ды адмысловы —  
Цялёпкайся, а хочаш — душ,  
Як дожджычак ліпнёвы.

'А трэ', — мацалкай так і сях  
Ты можаі шараватца...  
Шкада, што венічкам ніяк  
Там нельга пахвастацца.

Цяпер, у гэтыя гады  
І парыцца не кожны,  
Але, каб толькі той бяды,  
Без веніка жыць можна.

Затое ў трубах ёсць цяпло,  
А трэба прахалода,  
А ў вокнах сонейка, святло,  
Кватэра — асалода!

А ўранку, каб на працы быў,  
Дык радыё гукала...  
Не, так ніколі ён не жыў,  
Пастух Антон Гурала.  
1972.

## ЛЮДСКОЕ СЭРЦА

У сэрцы нашым шмат прастору,  
Яго не змерыць сотняй міль,  
Людское сэрца, быццам мора,  
У ім бывае шторм і штіль...  
можна,

Без душ сяброўскіх жыць не  
Між імі ззяе, як маяк...  
А буйны вецер растрывожы,  
Не супакоіцца ніяк.

Ну што ж, у ім адценняў многа,  
Калі б не ціша, не вятры,  
Яно б не вабіла нікога,  
І хутка б згасла, без пары.  
1972.

## РАЗМОВА З ЭЛЬБРУСАМ

Больш сорак год, як бачуць вочы,  
Цябе ў праменнай вышыні,  
І я, Эльбрус, табе зайздросчу —  
Што не змяніўся ты ані.

Магутнаму, такое сілы,  
Што ўзрос плячамі аж да зор —  
Ды, як зямля цябе стварыла,  
Срабрыстага, між чорных гор?  
Я, пастарэўшы, пасівель,  
Зноў рады гаварыць з табой,  
Ты ж, як раней, крыштальна-  
белы,  
З нязменна гордай галавой.

Ты, як маяк, між чорнай ночы,  
Далёка бачышся з нізін.  
І я, Эльбрус, табе зайздросчу,  
Ды толькі хіба я адзін?  
1972.



**НАД ЖАНДАРМЕРЫЯЙ**, якая на-ранейшаму займае двухпавярховы будынак школы, над памяшканнямі, дзе размешчаны немцы, тры дні трапечуць на ветры фашысцкія сцягі, аблямаваныя па краях чорным крэпам. Немцы спраўляюць хаўтуры па сваіх ваяках, што загінулі пад Сталінградам.

Сыпле сняжок, круціць белая мяцеліца, але такіх вялікіх морозаў, як мінула зімой, няма. Міця пражыў два гэтыя месяцы ў радасным узбуджэнні. Кожны новы дзень прыносіць нечаканыя навіны. Немцаў выгналі ўжо і з Каўказа, а гадоўнае — гэтая гіганцкая перамога на Волзе.

**Іван НАВУМЕНКА**



Празаіст Іван Навуменка заканчвае работу над раманам «Сорак трэці». Гэты яго твор з'яўляецца працягам двух папярэдніх раманаў «Сасна пры дарозе» і «Вечер у соснах».

У новым рамане падзеі разгортваюцца ў памятных сорак трэцім годзе, які характарызуецца масавым, усенародным партызанскім рухам, героінай народнай барацьбы з фашысцкімі акупантамі, якія тварылі жахлівыя злачынствы на беларускай зямлі. Ніжэй друкуюцца фрагменты новага рамана.



ковых хат рэдкія, бляклыя агенчыні. Мясцічка, здаецца, жыве, ахопленая пльвінны звычайнай будзёншчыны. Наўрад ці хто з жыхароў гэтай вёсць вуліцы, якія спяць ці кладуцца спаць, ведае, што недзе там, на Доне, савецкімі войскамі ўзята населішча Рубежнае, нічым асаблівым, як і Бацькавічы, не славітае. Там, у Рубежным, мабыць не спяць, там перамога ўжо наступіла. Але яшчэ далёка ад Рубежнага да гэтай вёсць таполі...

Раз у тыдзень з Грамоў, дзе працуе настаўнікам, прыходзіць Мікола. З дэсантнікамі ён пакуль што сустракаецца рэдка. Адае ім паперкі, у якіх хлопцы паведамляюць пра рух эшалонаў праз станцыю і пра заўважаныя імі вайсковыя часці, а ўзамен атрымлівае перапісанія ад рукі зводкі Савінфармбюро. Ад Мазурэнкі, камандзіра дэсантнікаў, пакуль што адзін загад — заваёўваць давер у немцаў. Нават міну, якую Мікола прынёс ужо даўно, не дазваляе падкладваць. Мяркуючы па ўсім, дэсантнікі на сустрэчы ў Грамы прыходзіць здалёку.

Мікола кожны раз перадае, што Мазурэнка ім, сувязным, забараняе хадзіць разам. Але хлопцы гэты загад ігнаруюць. Было б проста смешна, калі б раптам яны зрабілі выгляд, што не ведаюць адзін другога, перасталі адзін да другога хадзіць, паказвацца на вуліцы.

Навіны пра паспяховае наступленне Чырвонай Арміі, якія прыносіць Мікола, Міця часцей за ўсё ўжо ведае. Але ўсё адно прыемна чытаць скамечаныя лісткі, акуратна спісанія чарнільным алоўкам. Адна справа пачуць па радыё і зусім другое — тое самае прачытаць. Тут можна ўдумацца ў сэнс, пасмакаваць кожнае слова, зрабіць параўнанне з тым, што паведамляюць аб ходзе гэтых жа падзей самі немцы.

Той вечар, калі перадаюць пра вызваленне вялікага горада, — асаблівае свята. Вось і Курск ужо савецкі. Міця ўзрушаны. Ён кожную хвіліну

Саха Плоткін, у вялікіх, змазаных дзёгцем бо-тах, заклаўшы нага на нагу, іграе. Лобік, унурыўшыся, гартае нейкую кнігу, а сам гаспадар, Аляксей Прымак, як чалавек практычны, падшывае вялікай лямцавай латкай стары валёнак.

— Курск узялі! — з парoga паведамляе Міця.

Саха іграе яшчэ гучней, Іван, паклаўшы кнігу на стол, задумваецца, і толькі на самога гаспадара навіна не робіць, здаецца, ніякага ўражання.

— І ў нас узялі, — азваецца нарэшце Аляксей. — Да вечара схапілі шасцярых. Суддзю Быліну, новага прымака Анэты Багуновой. Кажуць, ён нейкі інжынер. Трахімчука, саставіцеля, узялі трэці раз.

Хлопцы на хвіліну змаўкаюць. Нядаўна ўцяклі ў лес намеснік бургамістра Лубан, дарожны майстар Адамчук і іншыя. Немцы хутчэй за ўсё помсцяць за гэтыя ўцёкі.

Лобік усгае ды дыбае па хаце. — Курск — вялікая перамога, — узбуджана гаворыць ён. — Калі праўда, што яго ўзялі, то нашы могуць яшчэ да вясны дабрацца да Дняпра...

— Узялі, — сказаў Міця. — Я таму і прыйшоў...

— Вось што значыць заціснуць у клешчы армію. Паўлюса раскалашмацілі, і фронту — хана. Пад Сталінградам былі адборныя войскі...

— Гавораць, што італьянцаў праз Рэчыцу гналі пешшу, — перастаўшы іграць, паведамляе Плоткін. — Салдаты як быццам прадавалі зброю на базары. За вінтоўку прасілі дзесяць марак, за кулямёт — дваццаць.

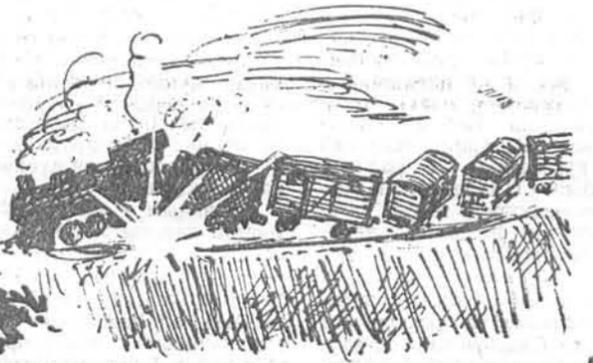
Хлопцы рагочуць. Цяжка ўявіць, каб салдаты гандлявалі такімі рэчамі, але чуткі сапраўды блукаюць.

— Італі крышка, — двёрда заяўляе Лобік. — Стратэгічных мэт яна не дасягнула нідзе. У Афрыцы італьянцам і Ромелю хутка капут. Туніс не ўтрымаюць. Нездарма Гітлер акупіраваў Паўднёвую Францыю. Баяцца высадкі саюзнікаў у Еўропе...

— Фронт наступае, а Кузьмяні кабана закалолі. Двух новых прывезлі, — жартуе Аляксей. Уцякаць не збіраюцца. Гвозд новае паліто пашыў. Давайце, хлопцы, па конях. Позна...

Аляксей не прыкідаецца. Толькі так і глядзіць на свет. Але нічога не папашаў — яго суседзі Кузьмяні сапраўды заядлыя паліцэйскія, да таго ж патайныя саглядатаі. Так што трэба асцерагацца. Ды і нямецкі шпік Гвозд жыве побач.

Разыходзяцца па адным. Першым за дзверы шуснуў Лобік, за ім — Міця...



# ВЕЧЕР З ДАЛЕКАЙ ВОЛГІ

Сёлетняя зіма ад мінулагадня адрозніваецца яшчэ і тым, што існуе некалькі пудывін, па якіх да Міці даходзяць дакладныя весткі і навіны пра падзеі на фронце. Час ад часу ён завітвае ў нізенькую хатку Васіля Шарамета. Яго новы дружбак, калі не на службе, то што-небудзь абавязкова майструе; войстрыць нажы, са срэбных манет вырабляе пярсцёнкі, а з дзюраломіневай бляхі — грабянцы і расчоскі.

Дачакаўшыся, калі прыфранчоныя сёстры рушаць на вчорні, Васіль лезе ў падполле і выцявае адтуль заматаную ў старую фуфайку чорную скрынку радыёпрыёмніка. Пагасіўшы святло, прыладзіўшы прыёмнік на вузенькім, застаўленым рознымі бутэлекамі і скрыначкамі, століку, Міця з Васілём слухаюць паведамленні з Масквы...

Прыемныя гэта хвіліны. За акном цярусьць снег, шастае цёмным голлем старая яблыня. У падпеччы, разагрэўшыся ад цеплыні і зусім не зважаючы на зіму, заводзіць песню цвыркун.

Дасталі дзве новыя сухія батарэі, але ўсё адно голас дыктара далёкі, ледзь чутны. Масква жыве сталінградскімі падзеямі: перадаюць артыкулы з газет, расказы ўдзельнікаў баёў, замежныя водгукі і ацэнкі. У зводках назвы новых вызваленых гарадоў і населішчаў. Ваі ідуць пераважна на Поўдні — у вялікай злучыне Дона. Праўда, і на Паўночным фронце ёсць поспех; праврана мёртвая пяцля блакады пад Ленінградам.

Выходзячы ад Васіля, Міця ловіць сябе на дзіўным адчуванні. Перад позіракам заснежаная чыгунка, вялізная цёмная таполя, у голлях якой пашумлівае вецер. Далей, у напрамку станцыі, чарнеюць розныя склады і базы. У вокнах местач-

думае пра фронт, ужо хутка два гады жыве ваеннымі падзеямі, тым вялікім, трагічным, чым запоўнен цяпер свет. Міця адчувае: узяцце Курска азначае, што ўвесь паўднёвы ўчастак нямецкага фронту змяты, скамечаны. Ці здолеець немцы затрымацца і на якім рубяжы? Рэкі цяпер, зімой, не перашкода, прарыў фронту — відавочны, і чым немцы заткнуць дзірку?

Міця як бы чую гарматыяны выбухі, якія набліжаюцца адтуль, з усходу. Курск — гэта табе не Краснадар, не Сальск.

Хоць пазнавата, каб вандраваць па мясцічку, ён, аднак, не вытрымлівае, ідзе да хлопцаў. Патрэскае пад нагамі тонкі, зашэрхлы лядок, вецер сячэ ў разгараны твар снежнаю крупкай. Міця ідзе не вуліцай, а цёмным завулкам, які пралягае ўзбоч чыгункі, мінаючы базы, склады, чыгуначную вартавую будку. У цемні чарнеюць штабелі дроў, стосы бярвенняў. Да завулка двары выходзяць не хатамі, а садамі і гародамі, і толькі дватры дамкі звернуты на чыгунку вокнамі.

Чыгунка ноччу маўклівая. Цягнікі ходзяць толькі днём. Выключэнні здараюцца, але яны рэдкія. На станцыі цёмна. Ледзь прыкметна свеціцца чырвоная вока семафора, які стаіць амаль насупраць Шараметавай хаты, палікваюць жаўтавата-чырвоныя агенчыні стралак.

Каб трапіць да Лобіка, трэба перабрацца праз чыгунку. І хоць хлопцы не вельмі слухаюць Мазурэнку, але асцярога ёсць. Лобік робіць на чыгункі, складае зводкі руху цягнікоў, таму не варта да яго лішне назаліцца.

Міця, пераскочыўшы вуліцу, дзе можна нарэзацца на патруль, падаецца да Прымака. Яшчэ на ганку Прымакавай хаты чую ён трэньканне мандаліны. Хлопцы сапраўды амаль у поўным зборы сядзяць тут.

**Ч**ЫГУНКА з Оўруча на Жлобін пракладзе на значна пазней за тую, якая ідзе з Брэста на Гомель. Правялі яе ў першую нямецкую вайну, і ў нейкай меры яна была ракаднай да лініі фронту, што прылягала ў шаснаццацім годзе па Стаходу і Стыры.

Прайшоўшы праз Гарбылі, новая чыгунка зрабіла звычайную палываю станцыю вузлавой, абу-мовіўшы далейшы рост самога паселішча.

Бацькавіцкі раён перасякаюць абедзве чыгункі, утвараючы вялікі, уктыты лесам трохкутнік, у якім цяпер засяроджаны партызанскія сілы трох сумежных раёнаў.

З Оўруча на Жлобін нямецкія паязды ідуць не гэтак часта, як з Брэста на Гомель. Так што ў ваенных адносінах чыгунка мае значэнне, другая-раднае. Аднак яна існуе, на станцыях у каменных з тоўстымі сценамі будках размешчана ахова, і, можа дзякуючы такой акалічнасці, немцы лічаць навакольны прасяг сваёй тэрыторыяй. Каб не было чыгункі, можа б, яны і на Чаплічы не адважыліся напасці?..

Бондар з Вакуленкам выклікалі ў штаб Лубана, які ў бацькавіцкім атрадзе цяпер камандзір падрыўной групы.

Лубан у расхлістанай ватоўцы, круглы, чарнявы твар, з навісшымі дугамі бровей, насуплены. Вакуленка з цікавасцю прыглядваецца да нядаўняга намесніка бургамістра.

— Чыгуначную гаспадарку добра ведаеш? — пытае ў Лубана.

— З большага ведаю.

— Эшалон класна скінуў...

— Месца выбраў. Спуск на закружленні.

Вакуленка, унурыўшы галаву, з хвіліну праходжаецца з кута ў кут. Нечакана спыняецца, бярэ Лубана за штрыфель ватоўкі.

**Б**ЫЛО ГЭТА напярэдадні дзевяностагоддзя з дня нараджэння Якуба Коласа. Мне пазваніў фотакарэспандэнт Беларускага тэлеграфнага агенцтва Пятро Міхайлавіч Наватараў і спытаў, ці фатаграфуеася я калі з Якубам Коласам.

— Было такое! — горава: вырадлася ў мяне.

— То віншую, — загадкава адказаў Пятро Міхайлавіч і паклаў трубку. А неўзабаве на мой рабачы стол лёг фотаздымак, які мне нагадаў бясконца дарогую сэрцу падзею — сустрэчу з вялікім песняром.

**ДАРАГАЯ ФАТАГРАФІЯ**

Каля двух дзесяткаў гадоў мінула з таго часу, але і цяпер у памяці той светлы вераснёўскі дзень... З раніцы мы, удзельнікі нарады маладых пісьменнікаў, якія прыехалі ў Мінск з усіх куткоў рэспублікі, жылі радасным хваляваннем: перад намі выступіць Якуб Колас.

Усім гуртам мы сустрэлі Коласа на двары Саюза пісьменнікаў БССР. Ён з кожным зда-роўкаўся за руку, распытваў, адкуль прыехаў, як жывецца, як працуецца. Асабліва цікавае праяўляў дзядзька Якуб да калгасных спраў — як развіваецца калектыўная гаспадарка, лініруючы ввінік фашысцкага нэшэсца.

Неўпрыкмет завязалася размова пра творчасць, пра пісьменніцкую працу. Якуб Колас з

бацькоўскай увагай і зычлівацю распытваў, хто над чым працуе, як пішацца.

— От бы такі твор напісаць, як «Дрыгва», — у захапленні азваўся Мікола Гроднеў, які ўвесь час моўчкі лавіў кожнае Коласава слова.

Дзядзька Якуб усміхнуўся, паклаў яму руку на плячо.

— А ты лепш напішы, абавязкова пастарайся і напішы. Ведаецца, браткі, я веру, што вы добрыя творы напішаце, — звярнуўся ён да ўсіх нас. — Такія вы маладыя, энергічныя — напішаце...

Потым народны пазт чытаў нам урывак са сваёй пэмы. Павольны голас яго гучаў спакойна і роўна. Ніколі я не адчуваў так усю сілу і прыгажосць коласаўскага пазтычнага радка, як тады. Здавалася, чуліся мне ў іх рытмы самога жыцця — прыгожага, кіпучага, непераможнага.

Праводзіць Якуба Коласа мы таксама выйшлі ўсім гуртам. Свяціла сонца, на двары было прохалда і ўтульна. Дзядзька Якуб, на твары якога адбывалася стомленасць, раптам вясела бліснуў вачыма.

— Дык можа сфатаграфуемя на памяць, а браткі! Дужа хочацца мне з вамі, з маладымі, сфатаграфаватца. Можа і сам тады памаладзею.

Нам толькі і трэба было гэтых ягоных слоў... На здымку, які вы бацьчыце, — Якуб Колас, Пятрусь Броўка, сакратар ЦК КПБ Ц. С. Гарбуноў сярэд удзельнікаў рэспубліканскай нарады маладых пісьменнікаў, што адбылася ў верасні 1950 года ў Мінску.

**Аляксандр КАПУСЦІН**, загадчык рэдакцыі навукі і культуры Беларускага тэлеграфнага агенцтва.

— Вот што, друг, скажы мне такую штуку, ці можна, узарваўшы эшалон, за адзін дзень расцягнуць вярсты дзве рэек? Сам разумееш для чаго.

Лубан думае надоўга:

— Можна. Трэба людзі, коні, вяроўкі. Гаечныя ключы, лапы.

— Многа?

— У кіламетры на адной нітцы сто рэек. На дзвюх пры дзвюх каляях — васемсот. Можна сцягнуць блокам. Чалавек дзвесце трэба, паўсотні коней. На чатыры чалавекі адзін ключ і лапа.

— Ну, а каб дваццаць кіламетраў расцягнуць?

Лубан усміхнуўся.

— У дзесць разоў болей людзей і коней.

— Напэлімся, брат, на дваццаць. Табе вот якое заданне. Выдзелім людзей, навучыш, як і што рабіць. Калі не знойдзем ключоў, будзем толам ірваць рэйкі. Зразумеў?

Бондар размаўляе з Лубанам яшчэ больш, чым Вакулёнка, але пра тэхнічны бок аперацыі. На карце ставіць значкі.

Эх, і слаўная пагодка стаіць на Палессі! Надзьмутыя, круглыя шары лазнякоў, вясёлыя светлыя бярэзнікі, бясконцыя абшары разлеглых па жоўтапелесах, па балотных выспах сасоннікаў проста купаюцца ў моры сонечнага святла і цяпла. Якраз упору на ўраджай лінулі шчодрыя дажджы, усё навокал цвіце, буяе, ірве зямлю.

На зямлі — май сорок трэцяга года. На фронце — заціпіша. На Літвінаўшчыне, Дамачоўшчыне, у іншых мясцінах, якія кантралююцца партызанамі, — вялікі людскі рух.

У былыя часы тубыльцы лясных, балотных вёсак ездзілі на кірмашы ў Дамачова, Гарбылі, Бацькавічы. У нявольныя дні, прастольныя святы валілі ў навакольныя сёлы — у царкву. Лік шматгалосых людскіх зборшчаў намога павялічыўся пасля рэвалюцыі, асабліва ў калектывізацыю. Вялікія натоўпы запаўнялі ў дзень Першамай, на Кастрычнік сельсаветаўшыя плошчы. Калгаснікі з песнямі, чырвонымі сцягамі рабілі першы выезд у поле, везлі ў раён нарыхтоўку.

У трыццаць восьмым годзе пачалася асушка літвінавіцкіх балот. Тысячы людзей па пояс у вадзе пракладалі магістральныя каналы, калектары. Начавалі на астравах, варылі ў вялікіх чорных катлах кашу — дома не бывалі.

Перад самай вайной на літвінавіцкіх тарфяніках ужо сеялі жыта, ячмень, садзілі бульбу.

Дзіўныя, азораныя подыхам вялікіх перамен часу!..

Але, можа, нават у мірныя бясхмарныя гады не бачыў тутэйшы лясны край прыкладу такога мнагалюддзя, чалавечай дружнасці, еднасці, як у гэты май. Тыдзень носіцца на ўзмыленым чорным жарабцы Вакулёнка па вёсках, не злазячы з камя, хрыпата крычыць:

— Слухайце мяне, людзі! Трэба знішчыць чыгунку. На ёй ездзяць фашысты, а цехніка, для нас цяпер смерць. Успомніце, якія сёлы згарэлi ў агні першых? Вербічы, Хамякі, Скавароднікі — летась, Чаплічы, Аляксеевічы, Крышаны — сёлета. Тыя, што пры чыгунцы. Скідаем паязды мы, адказваеце — вы. Значыць, мы і вы — тое самае. Народныя парцізаны... Калі хочаце жыць — памагайце...

У Вакулёнку нібы крылі выраслі. У дыгана-левай гімнасцёрцы, крыж-накрыж перапаёсанай рамнямі, сініх кавалерыйскіх штанах, наглянцаваных да бляску хромавых ботах, з пасмамі чорных, непакорных валасоў, якія выбіваюцца з-пад чырвонаармейскай шапкі з зоркай, ён нагадвае бачанага да вайны ў кіно, чамусьці ўжо знаёмага камандзіра грамадзянскай вайны, што нясецца ў атаку паперадзе палка.

Вакулёнку ведаюць — слухаюць уважна. Мала-

дыя жанчыны пазіраюць прыхільна, ды і дзіўчаты пасміхаюцца...

Пачалі партызаны.

Ад Гарохавіч да наступнай станцыі Хлуды вялікага лесу няма — так, грыўкі гайкоў, кустоў, маладыя, раскіданыя па сыпучых пясках пасадкі сасоннікаў. Гэта з правага боку. А з левага наогул толькі сям-там мільгае сярод поля адзінокая старадрэвіна ды разлягаюцца ў лагчынах-балацінах лазовыя зараслі.

Ахова чыгункі небяспеку адчула, падтуліла хвост. Днём яшчэ правандруе па насыпу стары, перахлябісты немец у пары з паліцаем, а ноччу сядзяць па будках, носу не вытыраюць. Праўда, і эшалоны па гэтай, пазбаўленай прамога ваеннага значэння чыгунцы ідуць не густа. За дзень — дватры з Гарбылёў на Жлобін ды столькі назад. Заўважана, аднак, што амаль да кожнага таварнага саставу прычапляецца адзін, а то і два пасажырскія вагоны, у якіх едуць нямецкія салдаты і афіцэры. Хто яны, чаму тут раз'язджаюць? Можна, адпускнікі, можа, з тылавай службы?..

Стакілаграмовую фугасную бомбу Лубан з памочнікамі заклаў пад рэйкі ўначы, шнур вывеў у кусты. Тут, у кустах, зборная група з дзясціцю ручнымі кулямётамі, сабранымі ў кулак з трох атрадаў. Месца выгодае — спуск на закругленні, насып высокая, крутыя.

Паражыняк, які раніцай прагрукатаў з Гарохавіч на Хлуды, прапусцілі. Яшчэ два, грузаныя лесам, прайшлі па суседняй каляі са Жлобіна.

Пад поўдзень ужо. Горача, млісна. Ад доўгага ляжання ў людзей зацяклі рукі, ногі, кружыцца галава. Загадаюць раптам ускочыць, бегчы, а ногі нібы гумавыя. Як пабяжыш? Але ляжаць, чакаюць. Палавіна партызанскага жыцця — такое вольнае чаканне, нярэдка, як цяпер, на жываце. Пасля вайны добра будзе служыць у пажарнай. Вольны вялікі. Сярод падрыўнікоў — амаль усе чыгуначнікі. Ім нават глядзець не трэба, які цягнік — грузны ці паражыняк — слыхам чуюць. Тоненька зазвінелі рэйкі. Лубан усё ж прыўзняў з кустоў галаву. Збоку Гарохавіч ледзь прыкметнае воблачка дыму. Дым гусцее, набліжаецца. На бязлесай прасторы цягнік, відаць, прыбаўляе хуткасць. Што ж, прыбаўляй, прыбаўляй, немец! Каб толькі ўзрывальнік не адказаў. Ён ад звычайнай гранаты. Вырваць чаку і ўсё. Шнур драцяны, сучальны, лавінен вытрымаць.

Вунь і ахоўнікі сунуцца. Іх тут не хапала. Сыходзяць на край насыпу, каб прапусціць цягнік. Пастойце, паглядзіце, дарагія! Ужо хутка...

Цягнік на відавоку. Трэба пад чэрава яму, пад самае чэрава!..

Лубан у гэтую хвіліну страшны. Твар ад бясонніцы чорны, змізарнелы, вочы гараць. Выбраўшы момант, калі паравоз набег на заканаўчую бомбу, Лубан рыўком, з усяе сілы торгае за шнур і нават не кідаецца на зямлю — стаіць на каленях, глядзіць.

Выбух. Агонь. Відовішча царскае. Паравоз, як наравісты конь, падкідае зад, куляючыся ляціць у адхон. Вагоны са скрыгатам, трэскам — услед. У апошніх трох хуткасць, аднак, пагашана, скасабочыўшыся, утрымліваюцца на насыпе. Па іх сякуць з кулямётаў...

Тоўсты немцы з паліцэйскім на злом галавы кідаюцца на Хлуды. Толькі падэшвы мільгаюць у паветры. Куды вы, дабрадзеі? Спыніцеся на хвілінку, прыслухайцеся!.. Можна, бегчы не варта...

Ля Хлудоў, ля Гарохавіч тымчасам грыміць. Партызаны пайшлі ў наступ на чыгуначную ахову. Зладжана пачалі канцэрт...

З вагонаў, што ляжаць у адхоне, выбіраецца раптам немец. Стаіць на карачках, затым паволі ўстае, абтрасае мундзір. Нават седлаватую шапку не згубіў. У такога і страляць няёмка. Нехта выпускае, аднак, кароткую чаргу з кулямёта.

Гоман, мітусня, нібы на кірмашы, на абсягу

чыгункі, выдзеленым Дамачоўскай брыгадзе. Натоўпы вяскоўцаў перамяшаліся з партызанамі. За рэйку, нібы мурашкі за хрушча, хапаецца дваццаць чалавек. Валакуць скопам пад адхон, скідаюць, бяруцца за другую.

Коней вяскоўцы прыгналі з пастромкамі. Нават крукоў накавалі. Чапляюць рэйку, як барану, цягнуць некалькі гоней, топяць у балоце. Каб сам чорт днём з агнём не знайшоў.

Тут, на чыгунцы, як некалі на лесанарыхтоўках: адны пілююць, другія тралююць, трэція возыч на склад.

Дзядзькі нават шпалы з насыпу выдзіраюць. Навейшыя спіхваюць пад адхон, старыя складваюць у штабелі, тут жа падпальваюць. Вялізныя дымныя вогнішчы палаюць узбоч чыгункі.

— Іван! — крычыць валюхаваты, мабыць, з год не голены дзядзька. — Кастылёў не раскідай, у кузню забяром. На зуб'е...

— Будзе табе зуб'е. Немцы і твае павыбіваюць.

— Голаму разбой не страшан. Каб насып разраўняў, тады б зусім канцы. Не пазнаў бы, што была жалезная дарога.

— Каб яшчэ забаранаваць, ды і грэчку пасеяць. А што ты думаеш, — расла б на пяску.

— Без рэек і так не паедзе. Аман.

— Пачакай, немцы так не папусцяцца. Ці чуе дзела — чыгунку знішчыць.

— Пнём аб саву, савой аб пень — усё адно. Паліць вінаватага і невінаватага...

У вялізным мітуслівым натоўпе ніхто асабліва не камандуе, не загадвае. Есць другая сіла, што злучыла, з'яднала ў адно пярэсты, рознагалосы натоўп. Па чыгунцы ездзяць немцы. Яны нясуць смерць.

Гарбылёўцы гайкі не развінчваюць, сякуць рэйкі толам. Так хутчэй. Грымць выбухамі чыгунка. Гэта, можа, і добра. Немцы не палезуць. Зрэшты, палезці яны не могуць. Ля Хлудоў, Гарохавіч чыгункі няма. Ноччу пастараліся. Бронцягнікі не падыдае. Бронцягнікі па паветры не лятаюць.

Бацькавіцкі атрад увесь на чыгунцы разам з камандзірам Якубоўскім. Перакур. Яўтушык, лежачы жыватом на адхоне, цвіркаючы слінай, расказвае:

— За маёй памяцю сыпалі пень. У тую вайну. Украінцаў нагналі, бабруйчан. Жалезная дарога добра, але, з другога боку, шкодная. Уга, якія тут былі лясы! Дубы стаялі, як вежы. Два чалавекі рукамі не абхвацяць. У літвінаўскага пана Гарвата кішка стала тонкая, ці мо што носам пачуў. Прыехаў у Варшавы, прадае лес. Купшоў эліцелася, як мух на г... Браты Равіковічы, добра помню, дубы пляжылі. Аднаго звалі Лейба, другога — Хаім. Заплаціць мужыку траячку, а таму што — цягае кражы на станцыю, у Хлуды. Кары — саны такія спецыяльныя рабілі, па шэсцёра коней запрагалі. За два гады лес як карова языком злізала...

Трактарыст Максімчук, які ляжыць побач з Яўтушыкам, дабаўляе:

— У свабоду многа лесу прапала. Пасля рэвалюцыі факцічасні ніякай уласці не было. Гадоў тры валаклі з лесу хто толькі не ляніўся. Тыны стаўлялі з дубовых колляў...

З-за грэбня далёкіх сасоннікаў нечакана, як злодзей, вынырае нямецкі самалёт. Ляціць нізка, над самай чыгункай. Добра відаць крыжы з белымі разводамі на крылах і на корпусе. Крык, лямант, мітусня. Партызан, вяскоўцаў з насыпу як ветрам змятае. У момант нібы вымерла ўсё наваколле. Толькі трое коней стаяць, палахліва стрыгуць вушамі. Але вольна сцэбануў іх пугай, пабеглі, паймчалі коні, цягнуць з сабой вяроўкі з пастромкамі.

Самалёт над другім краем лесу развярнуўся, ляціць узбоч чыгункі, стракочачы з кулямёта. У адказ — лежачы грудзямі на схіле насыпу, на спіне, партызаны бухаюць з вінтовак. Лётчык, відаць, небяспеку адчуў. Самалёт знікае за лесам і болей не паяўляецца.

Забітых няма, паранены даўгапіль хлёпец з Хлудоў. Разарваўшы рукаў сарочкі, медыстра з гарбылёўскага атрада Соня Загаруйка перавязвае яму плячо...

Болей за тыдзень ідзе руйнаванне. Была чыгунка і няма чыгункі. Дзядзькі з навакольных вёсак возыч шпалы на дрэвы.

Аднаўляць чыгунку немцы нібы не збіраюцца. Змірыліся. Штосьці гэта ды азначае...



## Выйшла ў свет «З ДРУКУ»

### ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»

**ДЗЕНІСЕВІЧ А.** Арлінае племя. Запіскі намесніка мольскага работніка. Мастак Ю. Архіпаў. На рускай мове. 1972 г. 426 стар. Тыраж 100.000 экз. Цана 90 кап.

**ЛЯСНІЧЫ С.** Далёка за фронтам. Мемуары. Літаратурная апрацоўка А. Кейзарава. Мастак С. Кавалёў. На рускай мове. 1972 г. 224 стар. Тыраж 50.000 экз. Цана 50 кап.

### ВЫДАВЕЦТВА «МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»

**БЯЛЕВІЧ А.** Гарынь. Паэмы. Мастак Г. Паплаўскі. 1972 г. 136 стар. Тыраж 5.000 экз. Цана 61 кап.

**ВАСІЛЕУСКІ І.** Дзівы. (Вершы для дзяцей). Мастак Е. Жыліні. На рускай

мове. 1972 г. 38 стар. Тыраж 50.000 экз. Цана 31 кап.

**ГЕЛЕР М.** Расінка. Вершы для дзяцей. Мастак А. Грубіна. На рускай мове. 1972 г. 40 стар. Тыраж 50.000 экз. Цана 13 кап.

**ГІЛЕВІЧ Н.** А дзе ж тая крынічка? Вершы і паэмы. Мастак Л. Чырво. 1972 г. 112 стар. Тыраж 5000 экз. Цана 46 кап.

**ГЛЕБКА П.** Наш сцяг. Верш. Малюнк А. Лось. 1972 г. 8 стар. Тыраж 100.000 экз. Цана 9 кап.

**ГНІЛАМЕДАУ Ул.** Традыцыі і наватарства. Мастак К. Варздыка. 1972 г. 176 стар. Тыраж 2500 экз. Цана 58 кап.

**КІРЭНКА К.** Алесева ніжка. Апавяданні. Мастак Ю. Пучыскі. 1972 г. 88 стар. Тыраж 14.000 экз. Цана 10 кап.

**ЛОБАН М.** Зямля мая — лёс мой, гарадок Устронь. Серыя «Беларускі роман». Мастак Л. Лобан. На рускай мове. 1972 г. 656 стар. Тыраж 100.000 экз. Цана 1 руб. 17 кап.

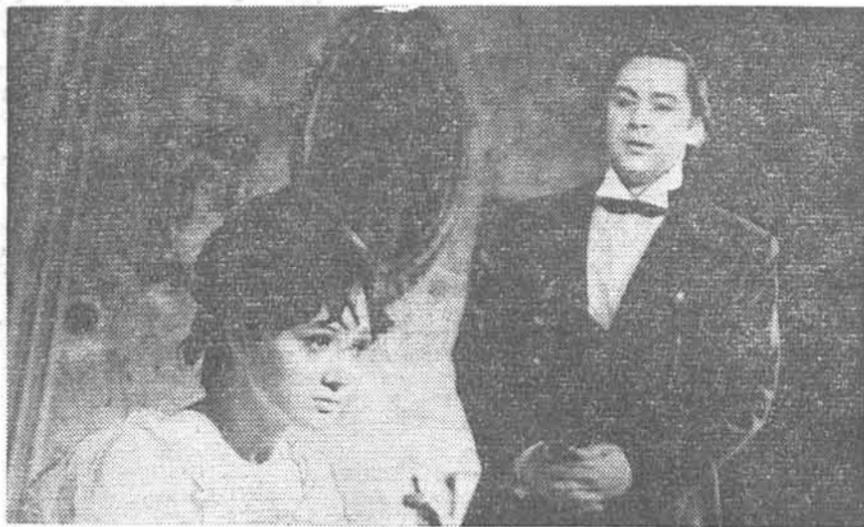
**П**ЕРШАЕ і самае яркае ўражанне — спектакль іграюць сапраўды маладыя артысты. Ім весела. Яны рады магчымасці паказаць сваё ўмельства жыць на сцэне ў гранічна ўмоўным, па-рэжысёрску смела пастаўленым камедычным відовішчы. Ад танцавальнай віхуры да акрабачнага нумара, ад жартаўлівых куплетаў да пантэмімы — усё, што ім прапанаваў В. Каралько, яны выконваюць з гарэзлівым настроем юных, вельмі юных мастакоў.

Што ж было прапанавана рэжысёрам? Ён адкінуў псіхалагічны малюнак вобразаў, засяродзіў увагу выканаўцаў на балаганных масках, магчыма, нават і гаворыў акцёрам: пакажыце, як бы вы ігралі ролі, калі б вам давалося быць скамарохамі. А скамарох заўсёды бывае больш разумным, чым яго персанаж, больш даціпным і вынаходлівым. Раз-пораз ён нібы «здымае» з сябе маску і кідае нам, глядачам, гарэзлівы погляд: маўляў, пачакайце, я зараз яшчэ яго (героя) і не такім пакажу!

Камедыя Віталія Вольскага дае дастаткова матэрыялу для такой трактоўкі ўсіх прыгод Несцеркі, яго сяброў і яго праціўнікаў. Па-народнаму з'едлівы смех, што «запраграмаваны» аўтарам п'есы, вымагае ад артыстаў спрыту і маладога запалу ў выкананні амаль неверагодных сцэн (пу, хоць бы «добраахвотны» ўчынак школяра Самахвальскага, які лезе ў мех, каб стаць... каралём). Мабыць, В. Каралько, чытаючы п'есу, адчуў натуральны прыём, якім карыстаўся яшчэ ў 20-я гады пастаноўшчыкі лубачных прадстаўленняў, — «тэатр у тэатры». Большасць выканаўцаў ролей у бабруйскім сёлетнім «Несцерку» і не спрабуе «пераўвасабляцца» ў вобраз: акцёры пераважна шаржыруюць, парадыйна «перадражніваюць» персанажы. І рэжысёр будзе спектакль так, што ён развіваецца ад аднаго атракцыёна да другога.

Мантаж атракцыёнаў — гэта смела і арыгнальна. Скажам, амаль самастойна выглядае вядомы дыспут школяра Самахвальскага з Несцеркам. Дэвоснае ўражанне застаецца і пасля другой карціны (паводле п'есы) — «Скамарохаў». Здаецца, тут парадыйна карыстаюцца... Шэкспірам. У «Гамлетце» ёсць сцэна «Пастка», калі вандруючы акцёры памагаюць герою выкрыць злачынства, нават не падазраючы аб тым, што робяцца саюзнікамі героя. У «Несцерку» іграецца інтэрмедый пад назвай «Казак, шляхціц-элегант і дзеўка Ульяна», якая па-свойму «прадказвае» далейшы ход падзей і лёс Юрася і Насці.

Калі глядзіш гэты спектакль, адчуваеш, што маладыя артысты захоплены новымі задачамі, якія перад імі паставіў рэжысёр. Яны не «выходзяць» на сцэну, а ўрываюцца сюды, бо ім карціць хутчэй зрабіць танцавальнае «па» або вымавіць маналог. І акцёрскае захваленне перадаецца праз рампу, у залу. Да таго ж яшчэ аўтар музычнага афармлення І. Нісевич знайшоў для кожнага персанажы дакладны характарыстыкі, і мы спачатку «чужым» таго ж пана Бараноўскага або судзію, а потым бачым іх акцёрскае ўвасабленне. Музыка надае кожнаму з выканаўцаў свой унутраны рытм «жыцця ў вобразе», а калі артыст уступае ў кантат з глядачамі, даючы нам зразумець,



## 3 ГАРЭЗЛІВЫМ НАСТРОЕМ

«НЕСЦЕРКА» В. ВОЛЬСКАГА У ТЭАТРЫ ДРАМЫ І КАМЕДЫІ У БАБРУЙСКУ

што парадзіруе героя, то ён нібы «адлючэцца» ад музычнага рытму.

Зала адразу прымае правільны ігры, прапанаваўшы ёй тэатрам, і некаму пановаму ўспрымае даўно вядомы фальклорны твор. Адчуваеш, што такое відовішча, калі яно толькі выконваецца з маладым запалам, патрэбнае і абуджае дзівосна аптымістычную рэакцыю.

Зразумела, трупэ давалося не толькі рэпэціраваць п'есу, а і па-спартыўнаму трэніравацца. Бо на сцэне мноства трукаў — аж да кульбітаў.

На маю думку, выдатна выконваюць ролі скамарохаў, якія нібы «вядуць» спектакль, П. Сінцін, Ул. Рубанаў і В. Якушаў. Яны маюць права на «ўмяшальніцтва» ў хадзе падзей, «устаўляюць» рэплікі, робяць «змены» ў дэкаратыўных дэталях. Гарэзлівы юнак, яны не даюць сумаваць глядачу нават тады, калі выконваюць дзяжурныя «праходы».

Тонка адчулі стыхію парадыйнага відовішча В. Філатаў (Несцерка), Н. Варанецкая (Насця), В. Шушнэвіч (школяр Самахвальскі), Н. Бадзязюска (дзеўка Ульяна), В. Саладзілаў (шляхціц-элегант), Я. Гоўша (судзія). Бабруйскі Несцерка выглядае чалавекам, які вольна і шчыра «адчашыўся» ад сваіх ворагаў і паспеў ужо набыць новых. Акцёр вельмі рухавы, дакладны ў жэстах і інтанацыях. Самахвальскі ў В. Шушнэвіча надзвычай смешны тады, калі верыць у свой вялікі розум і паірае на ўсіх вакол сябе з самаўпэўненай ганарлівасцю. Больш таго, акцёр паказвае, як думае і яго герой, што хаваецца за гэтай усмешкай. Штосы ад сённяшняй дзяўчыны арганічна ўплечена ў лірычны характар Насці: яна хітраваць і гарэзлівая, хоць і плача, здаецца, зусім «сур'ёзна», як і належыць герані...

Вядома, што на сцэне нічога не бывае «прамерна», калі іграецца пра-

вільна. Гратэск у сцэне «Скамарохі» мо таму і не выклікае прэчання, што В. Саладзілаў адкрыта дае шаржыраваную фігуру. Ды і судзія Я. Гоўша, перабіраючы норму ў ігры з тэмаў законаў, дзякуючы паглыбленню артыста ў прыроду камічнага персанажы, займае вартае месца сярод іншых удзельнікаў відовішча.

Праўда, трымаюцца ва ўмоўнай форме не ўсе персанажы.

Напрыклад, сакавіта іграе В. Дземлянова Мальвіну, але ў падкрэслена бытавой манеры. Юрася А. Блашкевіча наогул не пераконавае залу, хоць акцёр з усіх сіл намагаецца паказаць нам, што гэты хлопец закаханы ў Насцю і перажывае амаль драму. Бляклая фігура — Мацей М. Сапожнікова, бо і ён «сур'ёзна» паводзіць сябе ў натоўпе вясёлых і гарэзлівых герояў.

Не знайшоў яшчэ меру суадносін парадыйнага і ўнутрана апраўданага ў вобразе пана Бараноўскага Л. Кучко. Як і выканаўцы ролей першага і другога шляхціцаў В. Гарыславец і М. Ціхан, ён абраў для сябе маску, з-за якой на працягу ўсяго спектакля не «выглядае» артыст-выканаўца. Атрымліваецца застыгла і аднастайная форма, і ніякі «выбух» тэмпераменту яе не запаўняюць...

Складаныя творчыя задачы былі пастаўлены перад артыстамі. І тыя з іх, хто падабраў правільны ключ да ролі, выступаюць лёгка, нават імпрывізацыйна. Есць і менш удалыя работы — тых выканаўцаў, якія прытрымліваюцца знешняга малюнку, без адчувальных адносін да персанажы, і забываюцца, што іграюць балаганнае відовішча. Мне давалося глядзець прэм'еру, і магчыма, асобныя пралікі былі ад хвалявання акцёраў. Мне падалося тады, што зладжанасць ансамбля выканаўцаў знойдзена далёка не ва ўсіх звеннях. У віры імклівых падзей усё ж заўважаеш адхлэнненні ад стыльнай партытуры. Не ўсе акцёры адчулі, што ім дазволілі быць гарэзамі і тры-

Гомельскі абласны драматычны тэатр да 150-годдзя з дня нараджэння вялікага рускага драматурга А. Астроўскага падрыхтаваў спектакль «Даходнае месца». Паставіў яго галоўны рэжысёр, народны артыст БССР і. Папоў у дэкарацыях, зробленых па эскізах заслужанага дзеяча мастацтваў КазССР А. Кляўзера.

На здымку — сцэна са спектакля. Артысты С. Гаркуша (Паліна) і Я. Дашкоў (Жадаў).  
Фота У. ТКАЧЭНКІ.

мацца на сцэне парадаксальна «падвоенымі» — гэта скамарох, гэта і той персанаж, якога ён іграе.

Той жа Л. Кучко, каб яго Бараноўскі выглядаў сытым панам, прывязу да жыццёва падушку. Вярнуў і тыя мы бачым. Але падушка пераважна акцёру, які ім не абыгрываецца, ён пра яе забывае. Затое помніць, што пан вельмі любіць чарку, і амаль усе паводзіны пана тым і тлумачыць: «лішку» ўзяў... Прасцей кажучы, артыст не «ўзнімаецца» над вобразам, які гэлага вымагае рэжысёрская трактоўка і скамарохаў характар відовішча, а спрабуе палладзіцца пад маску.

Спектакль музычны. У ім «спяваюць» і танцуюць. Але колькасць танцавальных нумароў можна скараціць, асабліва ў фінальным эпизодзе: ці варта даваць дывертысмент у падкрэслена балаганным прадстаўленні? А балетмайстар М. Кіракозаў чамусьці вельмі часта нібы перапынае рэжысуру і ставіць канцэртныя нумары. Уменне «скарачаць» патрэбна і скамарохам.

Як і напісаў В. Вольскі, бабруйскі Несцерка — Філатаў выходзіць на авансцэну і звяртаецца да залы: «Не надакучыла?.. Глядзі ты — кірмаш скончыўся, вяселле адгулялі, а яны ўсё сядзяць ды сядзяць. Відаць, трывалыя...». Не, не толькі таму, што трывалыя. Тэатр прапанаваў нам новае, арыгнальнае відовішча паводле знаёмай п'есы. Тэатр сам захапіўся стыхійнай камедыйнага лубка і творча скарыстаў прыёмы балаганнага мастацтва, адкрыўшы перад намі багатыя магчымасці і здольнасць калектыву быць самастойным у пошуках індывідуальнага аблічча.

На афішы — «Несцерка». Ён зусім не такі, як у коласаўцаў або ў тэатры юнага глядача. Малады. Па духу і па зместу. Па настрою. І гэтым прываблівае.

Барыс БУР'ЯН.

## «ДАРУЙЦЕ!..»

ЗАСЛУЖАНЫ АРТЫСТ БССР П. ДУБАШЫНСКІ У СПЕКТАКЛІ АКАДЭМІЧНАГА ТЭАТРА імя Я. КУПАЛЫ «ЛЕСВІЦА СЛАВЫ»

Драматургія Э. Скрыба — гэта каскад сюжэтных камбінацый. Яны часцей за ўсё чытаюцца тэатрамі як сцэнічныя памфлеты на норавы палітычных прайдзісветаў. Так, напрыклад, «Лесвіцу славы» ставіў да вайны на сцэне тэатра імя Рэвалюцыі М. Штраух. Пастаноўка гэтая была яго першай сур'ёзнай рэжысёрскай спробай атрымаўся востры сатырычны памфлет на жыццё і мараль буржуазнага грамадства. Сам Э. Скрыб, вядома, ніякім выкрывацелем не быў, ён хутчэй за ўсё дазваляў сабе толькі кпіны. Гэты новы аспект у яго п'есе адкрывае тэатр. На прэрадні план ён тады і паставіў карупцыю, прадажніцтва, духоўную нікчэмнасць і духоўны заняпад буржуазіі. Такія рэжысёрская трактоўка абумовіла і працу артыстаў над ролямі. Па-першае, яны ігралі менавіта буржуа: пракідных лахляроў, палітыканаў, вяльможных ідыётаў і вялікашэўцкіх драпежніц. Самая яркая акцёрскай работай быў вобраз, створаны Ю. Глізер — Сэзары, жонка графа дэ Мірмона, пэра Францыі. Сам пэр (ар-

тыст В. Бахараў) выглядаў фігурай блізкай да фарсу. Поўны ідыёт. Муж, у галаве якога адна звільна, ды і тая прама...

І вось тут мы пачынаем гаворку пра П. Дубашынскага ў цяперашнім спектаклі Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы.

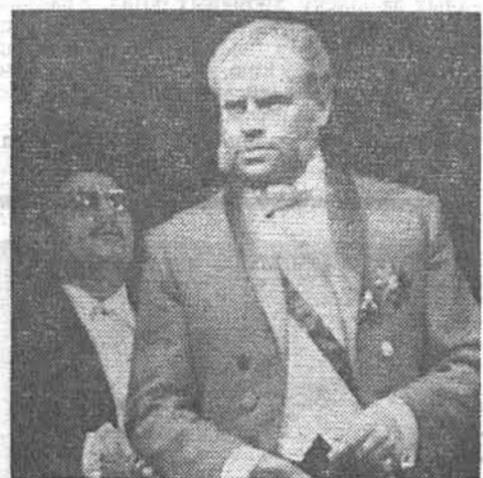
Толькі перад гэтым караценька прафабулу і сутнасць п'есы. Малады адванат Эдмонд дэ Варэн, бедны, але талентавіты, нахае прыгожую і, зразумела, багатую наследніцу вяльможы Агат. Яна дачка пэра Францыі графа Мірмона. На шляху да шчасця малады ёсць дзве перашкоды. Першую яны ведаюць. Гэта ўмова графа — Эдмонд можа быць мужам графскай дачкі, калі стане дэпутатам... І яшчэ: Эдмонда нахае Сэзарын, маць Агат. А яна не з тых, хто дазволіць нешта адарваць ад сябе, каб дасталося камусьці іншаму. Да таго ж яна ўсемагутная: робіць кар'еру дзяржаўным дзеячам. Ці сцірае іх у пыл. А муж у яе пад абцасам. Ды як хітра яна яго там трымае! Адным пальцам можа з пэра вярнуць звыч...

Пры ўсёй знешняй прыстойнасці пэр Францыі, якім яго іграе П. Дубашынскі, вельмі і вельмі карыслівая істота. Прайдзісвет, ганістэр. У бе-

лых, як кажуць у такіх выпадках, пальчатках. Вытанчаны. І дурны. Ці хоча выглядаць дурным...

У першай дзеі (калі не лічыць прадстаўлення дзейных асоб) пэр Францыі з'яўляецца на сцэне толькі аднойчы. Ён робіць паўтара дзесятка крокаў. Гаворыць некалькі дзесяткаў слоў. І за гэты час П. Дубашынскі паспявае даць «абрысы» выразна акрэсленага характару. «Граф дэ Мірмон выступае з-за куліс. Не выходзіць, а выступае! Цяжка смяротнаму тулаву пэра несці, сваю «дзяржаўную» галаву! І думак у гэтай галаве — да вяршка. Не тое, што нахіліцца, шыяй зварухнуць нельга, каб крыў божа, якая не выкацілася.

Прамы, бы, кол. Нязмазаны механізм. Сенакасілка ў фракку, і — граф. Першы погляд: куды ён прыхаў? Расчараванне. Ах, гэтая Сэзарын! Яна злоўжывае яго каханнем... Хіба тут ёсць хто-небудзь з тых, дзея каго варта турбаваць сябе: апрацацца ў фрак, трэціцца ў кабрыйце... Праўда, тут, у «гаварыстве ўзаема-прашоўвання», сваё «пасядзенне». З віном і амарамі. Хаўруснікі збіраюцца вылучыць свайго кандыдата ў дэпутаты. Толькі дэ Мірмону на гэта напляваць. І ён глядзіць на віно і амараў. На членаў «гаварыства» нават не



П. Дубашынскі ў ролі графа дэ Мірмона.

паддымае вачэй. Няма на каго глядзець...

І тады гэты «фрак у ардэнах» звяртаецца да глядзельнай залы. Нібы да палаты пэраў.

— Жанчыны нічога не разумеюць у справах. Яны думаюць толькі аб сваіх уцехах — не тое, што мы, дзяржаўныя дзеячы...

Гэтае «мы... дзяржаўныя дзеячы», вымаўленае з інтанацыяй дыстрофіка, разлічана беспамылкова. Вымавіў — і навастрыў вуха: ну, паслухайце, што скажа на гэта мая жонка. У Сэзарын, наогул, язычок... Ды і ўсе яны тут — балбатуны. Ім падабаецца лічыць мяне старым дурнем, а сябе — геніямі. Няхай цешацца.

Пэр у П. Дубашынскага добра ведае, якім яго бачаць іншыя.

«Графа б зваць не дэ Мірмон, а мудры Саламон нашага часу», — гаворыць адзін з персанажы. — У яго, бяспрэчна, ёсць імя, хоць і не вельмі гучнае, а прасоўваецца па службе, ну, можа, не так шпарка, як іншыя,

# ПАД КАЗАЧНЫМ ВЕТРАЗЕМ

«ЦУДОУНЫЯ ПЯРСЦЁНКИ АЛЬМАНЗОРА»  
Т. ГАБЭ У БЕЛАРУСКІМ ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ  
ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА

Дзецям казка — што малако і мёд. Праўда, і даросляў любяць гэтыя прысмакі. Але так натуральна змаліцца, так шчыра ласавача за дзіцячым сталом, каб малым яшчэ больш захацелася есці. — на гэтай тэме мець талент чараўніка. Пад час пастаноўкі «Цудоўных пярсцёнкаў Альманзора» ў тэатры імя Якуба Коласа захапленне маладых актэраў казакі-камедыяй Т. Габэ апаноўвае залу і настрой глядачоў (і не адно найменшых!) вяртаецца потым на сцэну новай хваляй энергіі і натхнення.

Прынцэса Аўгуста (арт. Н. Левашова) з асалодай адкідае бліскаўкі і карункі прыдворнага этыкету, што ледзяняць ёй кроў, і з запалам свайго ўзросту выбрыкае ў пірацкім адзенні, стрэламі з велізарнага пісталета, палыхаючы каралеўскі двор. Яе гарэзлівая натура, закутая дагэтуль нормамі вонкавай прыстойнасці, прарывалася раней зласлівымі выхлікамі і дэспатызмам у адносінах да сястры Алелі. Апрагнуўшыся ж у шырачэзныя шаравары пірата, замяніўшы карону на экзатычны турбан, Аўгуста робіцца проста падлеткам і дае волю свайму тэмпераменту. У гэты момант усе сімпатыі — да яе. Нельга без прыхільнасці глядзець на круглы тварык, асветлены радасным блескам вачыняў, дасюль халодных і нават зайздрослівых.

Раней прынцэса траціла энергію, каб рабіць незло ўсім, а найперш — залішне прыстойнай, на яе погляд, і нават прыдуркаватай з-за свае дэбрэты сястры. Пасля таго, як вярнулася з палону ад піратаў, гарэзлівая Аўгуста Н. Левашовай вельмі востра адчувае атмасферу каралеўскага двара наогул.

Рамантычныя прыгоды растапілі лёд на яе сэрцы. Але «пераыхаванні» не адбылося. Яна ледзь не з плачам бачыць, як «нявіннае цялятка» — яе сястра Алелі забірае сабе ўсё, што больш належыць

ёй. Аўгусте, гэтай «выкапанай дачушцы» сваіх бацькоў: караля Лютага і каралевы Януары. Алелі мае ажно трох жаніхоў! Алелі можа заняць трон! Аўгусту не хоча чамусьці бачыць жонкай нават гэты дурань — прынец Балталон, ані той расквечаны, як «панна на выданні», прынец Альдэбаран!.. Умоўна кажучы, прэлюдыя да гэтага канфлікту з каралеўскімі нормама і з Алелі сыграны па-сцэнічнаму ярка. А вось далей эпизоды не да канца паслядоўна распрацаваны рэжысёрам. Нам па-чалавечаму шкада Аўгусты — шчырасць актэрыцы не пакае месца для «справядлівага асуджэння» прынцэсы. Ды чамусьці, калі прынцы дамагаюцца рукі Алелі, а яна застаецца з садоўнікам, які іх выратаваў з няволі, выканаўчы ролі Аўгусты не дадзена ясная задача для выразнай лініі развіцця характару, і на сцэне мы бачым статыста. А Н. Левашова мае доволі багаты мімічны дыяпазон і магла б тут значна ажывіць дадыктычную развязку, не абыходзячыся адной невыразнай рэплікай.

У пастаноўцы У. Забелы больш увагі аддаецца развіццю казачна акрэсленага характараў, чым эфектам, таму спектакль прымаецца хутчэй як інсцэніроўка сярэднявековага экзатычнага апавядання, а не як фальклорная казка. Сцэнічнае дзеянне, ігра актэраў, афармленне спектакля спрыяюць добраму настрою залы, пераклонаюць увагу малаго тэатрала на самыя важныя для развіцця сюжэта і абмалёўкі вобразаў дэталі і мізансцэны.

Асабліва цяжка са сцэны заваўваць такую ўвагу, як вядома, «носьбітам добра». Мо таму ў коласаўцаў такім страшным ведзьмаром выглядае стары пірат Кахінур (арт. Я. Буракоў). А вось добра прынцэсе Аўгусты (арт. С. Акружная) і садоўніку Зінзіверу (Б. Сяўко) трэба вытрымаць канкурэнцыю экзо-



Артэсты Я. Шыпіла (донтар Лячыболь), С. Акружная (Алелі) і Н. Левашова (Аўгуста).  
Фота С. КОХАНА.

тыкі і клаўнады, і нават болей — забраць усю сімпатыю глядача, каб спектакль «караў злое», як гэтага патрабуе прырода жанру.

Станоўчым героям заўсёды выпадае несьці дыдактыку, і актэрам увесь час трэба асцерагацца, каб не перасаладзіць і не перамасліць. Але хто даказаў, што адно салодкае смачна? У гэтым спектаклі Н. Левашова — Аўгуста выразна паказала, да прыкладу, што і крапіва — зялёна адмысловае. Б. Сяўко і С. Акружная таксама знайшлі шмат жамчужынак. Нельга, праўда, сказаць, што яны стварылі тут дасканалыя партроты.

Аднак адмовіўшыся ад уяўна-казачнай летуценнасці, якая многіх актэртаў прыводзіць да нейкага балетнага «плавання» і завывання ў голасе, Б. Сяўко і С. Акружная змаглі акрэсліць выразныя абрысы прывабных персанажаў — юнака і дзяўчыны. Больш таго, садоўнік Зінзівер у спектаклі найбольш вясковы хлопец, і гэта асабліва ўдала падкрэсліваецца нават бытавымі інтанацыямі ў мове. Шкада, што С. Акружная ўсё ж збіваецца часам на «чароўны галасок». І раптам Алелі-«дурнічка» ператвараецца ў нейкую фею...

Адмовіўшыся ад падкрэсленай стылізацыі персанажаў, рэжысёр атрымаў магчымасць больш разнастайна «арганізаваць» кодла марскіх разбойнікаў. Адзін з іх — Кахінур (Я. Буракоў) захоўвае акцэнт ўсходняга купца. Атаман піратаў (арт. А. Кацельнікаў) побач з ім выглядае «інтэлектуалам»; атрымаўшы вобраз асцярожнага, тонкага палітыка, які спалучае ў сабе хітрыкі гандляр-

ра, дэспатызм атамана, ліслівасць прыдворнага.

Актёр паспявае ў кароткім эпизодзе паказаць і звычайкі гультаяватага маладога чалавек, гэтым самым поўнасьцю вычарпаўшы характар Мікаміля. Цікавыя актэрска твары А. Лабанка і П. Ламана, якія ў экзатычных постацях піратаў здолелі паказаць простых маладых хлопцаў, для каго гэта рамяство хутчэй гульня, чым покліч «крыважэрнага сэрца».

«Цудоўныя пярсцёнкi» ў Беларускай дзяржаўнай драматычнай тэатры імя Якуба Коласа не проста захоўваюць, але і выразна даносяць да малаго (і старога) глядача той свет чараў і хараста, без якога няма казкі.

Касцюмы герояў, коні прынцаў, светлыя і радасныя тоны фарбаў, незагрушчаныя сцэны — усё гэта стварае адчуванне казачнай лёгкасці, незвычайнасці і вяселосці, бо спектакль таксама камедыя, як і казка. Мастак Я. Нікалаеў, афармляючы гэтае свята віцебскай малечы, дбаў найперш пра вясёлы і ўзніслы настрой глядачоў, для каго прэм'ера ў коласаўцаў ішчэ ўрок эстэтыкі, праведзены добрым майстрам. Думаецца, што, назіраючы прыдурка Балталона ці песту Альдэбарана, хто-небудзь са школьнікаў мяркуюць, ці не зрабіць сабе такі касцюм на карнавал, захаваўшы, вядома, і асабліва сціпавы галасу актэста У. Куляшова, і кішанні пультэрызатар, як той, што ў руках актэста Г. Ваўчка быў зборай прынца-харашуна. Малыя ўмеюць з твора мастацтва браць для сябе нешта карыснае і высакароднае. Ну і гарэзлівае таксама.

Ю. БАРЫСЕВІЧ.

# ПЕРАД ТЭЛЕКАМЕРАЙ— Расціслаў Янкоўскі

...У кадры паплылі рэклама, вестыбюль, фае, глядзельная зала Рускага тэатра, і шматовытны, а таму настроены не вельмі аптымістычна, глядач падрыхтаваўся. Зараз, зараз—ён ведаў гэта з ранейшых такіх перадач—мы ўвойдем з апэратарам у актэрскае грымёрку, убачым, як герой перадачы падлейвае вусы ці ікладзе пад вачыма ценю, потым з экранна ўсміхнецца дыктава, паведаміць тое, што глядач ужо бачыць сам, і з той жа дзяржаўнай зацікаўленасцю на твары, з якой надоечы задавала пытанні аграному ці работніку аўтаінспекцыі, спытае ў актэста калі ён нарадзіўся і дзе вучыўся...

Колькі разоў тэлебачанне прапаноўвала нарысы аб папулярных актэрах, складзеныя па такому шаблону! Завучанае вядучым яўна неарганічнае для яго пытанне выклікала і вялы, інфармацыйны, хай сабе і з астраўкамі штучнай, запанаванай эмацыянальнасці аднас; потым ішла запісаная на плёнку сцэна са спектакля—удзельнікі перадачы відочна пры гэтым рады, што могуць перапыніцца; потым зноў напружаная, з падглядом у паперкі, размова... Зананчвалася перадача, і заставаўся ты з прыкрым, дваістым адчуваннем: нібы ва ўрыўках са спектакляў, калі актёр быў у вобразе, бачыў яго сапраўднага, жывога, а за мадэрнавым столікам у студыі, дзе ён сядзеў і размаўляў без грывы і сцэнічнага касцюма,—не вельмі ўдалую яго фатаграфію.

Вось чаму шматовытны наш глядач на пачатку насцерзжыўся і тут, і хоць тэлекамера, насуперак таму, што ён чынаў, не павяла яго ў гримёрку і абмінула прывычную вядучую, ён усё роўна нейкі час заставаўся скептыкам. Бач, арыгіналы знайшліся—адрэзу ж даюць слова самому Янкоўскаму, актэсту, якому прысвечана перадача. Гэта што ж у іх маецца на ўвазе—чалавек сам сябе будзе атэстоўваць?..

Але ўсё, на гэтым скептык і кончыўся. З'явіўся ўважлівы, удзячны зычлівец. Бо нязмушаная, шчырая, усхваляваная размова, якую пачаў актэст, некай адрэзу ўявіла ў круг значных, шырокіх інтарэсаў, зацікавіла неардынарнымі развагамі. Ён менш за ўсё расказваў пра сябе, герой перадачы,—звычайнай інфармацыі пра тое, калі нарадзіўся і дзе вучыўся народны актэст БССР Расціслаў Іванавіч Янкоўскі, з экранна так і не прагучала. Але якое ж складанае духоўнае жыццё, якая багатая натура прыадкрыліся тым, хто сядзеў ля тэлевізараў!

Бадай, самае галоўнае, што пасля перадачы не засталася памянёнай ужо дваістасці, расчаравання ад таго, што вобразы, створаныя актэстам, гэта, аказваецца, адно, а сам ён—нешта іншае. Наадварот, мы з прыемнасцю ўбачылі, што Янкоўскага як Янкоўскага хвалюе тое ж, што хвалюе яго як Чашкова, Нагульнова, Левінсона, Арбеніна,—назваюць тых яго герояў, з якімі актэст пазнаёміў нас у перадачы. І стала зразумелым, у ім чаго ён выходзіць на сцэну; што ў сваёй рабоце, у сваёй прафесіі лічыць галоўным, найважнейшым...

У апошні час нелькі прынята гаварыць пра глядача толькі ў найвышэйшай як бы ступені—які ён разумны, падрыхтаваны ды патрабавальны. А глядач, ён розны, шматаблічны. Да аднаго сапраўды трэба расці тэатру, другому — яшчэ расці і расці да тэатра, да разумення таго, пра што і як размаўляе з ім мастацтва. Без напышлівасці, з харошай прастотай і шчырасцю гаварылася пра гэта і ў перадачы. Пра неабходнасць узаемаразумення глядача і тэатра. Пра неабходнасць, урэшце, проста ўзаемнай павагі—той павагі, якая не дапускае хоць бы шамацення ў зале фальгой ад цунерак нават калі на сцэне нешта і не так...

Пераканаўчай, даверлівай інтанацыі, з якой вёў размову Расціслаў Янкоўскі, вельмі спрыяў яго таварыш, заслужаны актэст рэспублікі Юрый Сідараў—адзіны чалавек, што знаходзіўся, апроч самога Янкоўскага, у студыі ў час перадачы. Ён быў не вядучым у зацягным сэнсе гэтага слова,—ён заставаўся тактоўным калегам, слэбрам, аднадумцам чалавек, з якім прыехаў на тэлебачанне. Я б хацеў назваць тут і ўдзельнікаў перадачы, якіх у кадры не было,—аўтара, рэжысёраў, нават мастана, які падрыхтаваў застаўкі да ўрыўкаў са спектакляў. Я ж разумею, што непасрэднасць, яснасць і выразнасць яе з'явіліся не самі па сабе, а ў выніку таго, што шмат людзей сумленна і цінава папрацавалі. Але імёны іх тэлебачанне чамусьці не палічыла патрэбным паведаміць. Калі гэта проста сціпласць, то дарэмна...

Ул. МЕХАУ.

але затое ніколі не адступае. Калісьці яго назначылі членам кансерватыўнага сената — як у паз уляпілі. З таго часу чаго толькі ў нас не адбылося! Дзяржаўныя перавароты, рэвалюцыі, падалі троны, змяніліся ўрады, кансулыт змяніла імперыя, імперыя — рэстаўрацыя, рэстаўрацыя — ліпенская манархія, а курылка як жыў, так і жыве. Граф дэ Мірмон зборог за сабой не толькі свае сэнатарскае крэсла, але і ўсе свае дзяржаўныя пасады. А іх у яго восем!

— І такі чалавек—ідэёт? Даруйце!.. Мне здаецца, што гэтае «даруйце!» П. Дубашынскі носіць у сабе, як галоўны матыў паводзін на сцэне. Актэст знайшоў выдатны жэст, які поўнасьцю завяршае і знешні малюнак вобраза, і ў той жа час з'яўляецца нібы пераходам да ўнутранага. У хвіліны вышэйшага разумовага напружання граф дэ Мірмон крыху нахліцецца ўперад і энергічна ўзвірае на лысінне тры валасыны. Канвульсія думкі!..

Граф, безумоўна, кахае Сэзарын. А каханне да жонкі, як кажучы, пачуццё заўсёды сімпатычнае. У нейкі адзін момант актэст і паказвае нам дзіўна сімпатычнага дэ Мірмона. Зразумела, толькі на фоне тых прайдзісветаў, якія вакол яго мітусяцца.

...Ён заўважае, што Сэзарын неабыхавая да свайго кузена Аскара Рыго. Тое, што гэта чарговы хітрык жонкі, яму, у рэўнасці, ніколі не зразумець. Ён бачыць толькі відавочнае.

Божухна, якія словы гаворыць Сэзарын гэтаму боўдзілу! Пэр увесь напружваецца. Слухае спіной. Патыліцай. Вуха, здаецца, аддзяляецца ад галавы і ля самых вуснаў жонкі—слухае, слухае...

Што такое? Якія там у іх былі намеры? Шлюбныя?.. І пасля гэтага ён павінен памагаць Рыго стаць дэпутатам? Адчапіцца—не паедзе ён ні на якія выбары! Застаецца з Сэзарын, вачэй з яе не звыдзе!..

Пад франкам грукнула сэрца. А гэта вельмі неспакойна, калі ў табе чамусьці грукае сэрца. Гэта шкодзіць здароўю.

Графа раптам не пазнаць. Энергічны, рашучы, ён гатовы дзейнічаць. Усёй сваёй сілай і ўладай бараніць тое, што належыць толькі яму аднаму. Тут П. Дубашынскі ўжо не выступае, а амаль выбягае на сцэну. З ружжом у руках.

Праўда, прадумана гэтая мізансцэна не да канца. І справа воль у чым. Спачатку глядач смеецца. Гэта сапраўды смешна: сцэрагчы жонку з ружжом. А ў наступную хвіліну глядачу няёмка, бо ён, аказваецца, не зразумеў сутнасці падзеі. Смяцца тут не было з чаго. Граф усяго толькі... збіраецца на паляванне.

Выходзіць, што глядач справакаваў і не на той смех.

Далей у спектаклі Сэзарын «дае мужу магчымасць угаварыць сябе» (бо ён зараз толькі гэта і трэба) змяніць міласць да Аскара Рыго на міласць да Эдмонда дэ Варэна.

Граф крануты надзвычайна. Прозвішча Эдмонда абудзіла ў ім

далёкія ўспаміны: Марат, Рабесп'ер. У гэты момант П. Дубашынскі навістае... «Марсельезу». І робіць жэст, нібы ўдымае сцяг.

О, граф, як даўно гэта было... І ці было наогул?..

Высокае дзяржаўнае становішча, безумоўна, дасталася яму не проста. Ён ішоў да яго па галовах. Ішоў тады, калі ў адзін з дзён можна было стаць кумірам Францыі, або ў другі—легчы пад гільяціну. І выбраў тады сярднне. Не стаў кумірам, але і галава засталася на плячах.

І помніць гэта. Помніць, што ад гільяціны—літаральна ці ўскосна—трэба быць далей.

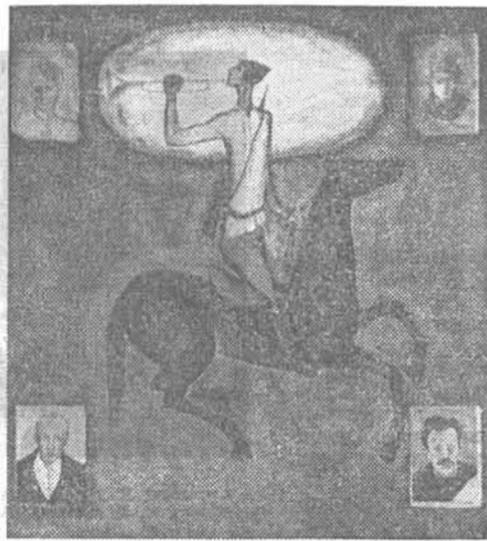
Работа П. Дубашынскага—лепшая ў спектаклі. Да таго ж адчуваецца, што ў ёй застаўся нейкі нескрыстаны запас. Нескрыстаны, бо рэжысёр і выканаўчы большасці ролей (хто больш, хто менш), на маю думку, пайшлі ў сваіх пошуках не на многа далей ад самога Скрыба. Значныя фармальныя змены (пляч дзеяў, напрыклад, скампанаваны ў дзве) не прывялі да адчувальнага творчага пераасэнсавання драматычнага матэрыялу. Часамі втрымліваецца так, што П. Дубашынскаму не хапае партнёраў, якія ігралі б на тым жа ўзроўні паглыблення ў сатырычную стыхію. Затое сам ён заслугуае адрасаванья яму апладысментаў.

Уладзімір НЯКЛЯЕУ.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ  
ЗАЛАХ



У. АНАНЬКА. Камісар Т. Яўсееў.



У. МАТРОСАУ. Бацька.



М. АБРЫНЬБА. Партызанскі сцяг.

23 лютага ў памяшканні Дзяржаўнага мастацкага музея Беларусі адкрылася рэспубліканская выстаўка «На варце міру», прысвечаная 55-годдзю слаўных Узброеных Сіл Савецкага Саюза. Прапануем вашай увазе рэпрадуцыі некалькіх новых работ з гэтай выстаўкі.

ПРА творчасць Віталія Канстанцінавіча Цвірко пісаць і лёгка і ў той жа час цяжка. Лёгка таму, што кожны, хто цікавіцца мастацтвам, добра ведае яго работы, без якіх сёння нельга ўявіць сабе развіцця беларускага жывапісу. А цяжка таму, што ў кожнага аматара жывапісу — свае адносіны да карцін спрактыкаванага майстра, свае прыхільнасці, свае ўлюбёныя палотны. Творчасць Віталія Канстанцінавіча вельмі разнастайная, шматгранная — ён заўсёды ў пошуку, кожная яго новая работа — эксперымент, падарожжа ў краіну невядомага.

каплічка. Ціхі-ціхі вечар. Усё замерла, сцішэла, нават птушкі не спяваюць. Элегічны спакой разліты над зямлёй. Ды толькі недзе там далёка, за ракой, за лясамі і палямі пачынае разгарацца полымя зары. І ў яе чырвані, столькі дынзмікі, столькі напружанасці і маладосці, што разумеш — не ціхім шаласценнем апалага лісця праляцелі стагоддзі над гэтай капліцай, а бурнай, неўтаймаванай віхурай, багатай на падзеі, барацьбу і перамогі.

В. Цвірко ўмее з вялікім майстарствам расказаць пра трапяткую прыгажосць роднай прыроды, яе непаўторнасць, але ён можа заўважыць у звы-

ная на першым плане, гусцее, набывае нейкую матэрыяльнасць у глыбіні, выдатна перадаючы адлегласць. Мастак здолеў прымусіць адну фарбу гукаць на некалькі галасоў, весці некалькі тэм у агульнай мелодыі пейзажу.

А хіба такія яго работы, як «Лагойскі сказ», «Адліга», «Вёска Акулінка», «Прыпяць», «Каложа», «Сказ пра Палессе», не ўражваюць!.. Хіба іх можна забыць!..

Віталь Канстанцінавіч Цвірко — нястомны вандрунік. Яго палітра ўвабрала ў сябе фарбы Міншчыны і Браслаўшчыны, Наддзяманскага краю і Палесся, Ён піша і невядомыя рэчункі,

ны прыём. Дастаткова кінуць рэтраспектыўны погляд на яго творчасць, каб заўважыць, як ён мяняецца, расце, шукае.

Прыгадаем яго работы саркавічых гадоў, такія, як «Сакавік. Халодны дзень» альбо «Разліў у Мінску»; «Ля млына», «Вёска Кісялі», «Завознікі», якія былі напісаны на пачатку пяцідзсятых, — і параўнаем іх з тымі, якія бачылі на выстаўках шес-

ці значнае сацыяльнае гучанне.

Ён вельмі пільна ставіцца да характару людзей. Яны ў яго не проста характэрныя персанажы, а сапраўдныя героі, са сваім неадназначным, складаным унутраным светам, страсцямі, пакутамі, ўпэўненасцю ў справядлівасці сваёй барацьбы, непразбежнасцю перамогі.

Чалавек заўсёды нябачна прысутнічае і ў пейзажах Віта-

НАШЫ МАЙСТРЫ МАСТАЦТВА

## «МОЙ РОДНЫ КУТ! ЯК ТЫ МНЕ МІЛЫ...»

Віталію Канстанцінавічу пашанцавала на настаўнікаў. У Віцебскім мастацкім тэхнікуме, які скончыў яшчэ ў 1935 годзе, ён вучыўся ў В. Хрусталёва, Л. Лейтмана, Ф. Фогта, а ў Маскоўскім мастацкім інстытуце ўдасканальваў сваё майстарства пад кіраўніцтвам С. Герасімава, П. Пакэржэўскага, Г. Ражскага. Вучоў ў гэтых выдатных педагогаў адшліфаваў прыродны талент мастака, дапамагла яму набыць віртуознае майстарства, якім вызначаецца кожная яго работа.

...Беларускі пейзаж! Яго някідкая прыгажосць і лірычнасць — бадай, галоўная тэма творчасці В. Цвірко. Яму даводзілася, канечне, пісаць цудоўныя краявіды Крыма, Сярэдняй Азіі, Падмаскоўя, Прыбалтыкі, Балгарыі і многіх іншых прыгожых куткоў зямлі, але сэрцам ён заўсёды быў тут, у Беларусі. Нідзе, відаць, не пісалася яму так хорава і плённа, як на роднай зямлі, прыгажосць якой ён упітаў з маленства, якую разумееў сэрцам.

В. Цвірко ўмее заўважыць і цноту ранішніх туманаў, і празрыстасць бэзавых зоркаў. Ён, як сапраўдны чараўнік, можа прымусіць нас убачыць на палатне той няўлоўны стан прыроды, калі ўсё ў ёй «на пераломе».

...Восень яшчэ змагаецца за свае правы; паветра цяжкае, густое, яно размывае далягляды, робіць іх шэрымі, амаль бруднымі, але недзе там, у самым эпіцэнтры гэтай «шэрасці», на невысокім пагорку, быўшы ўспышка ярскага лета, — тоненькая арабінка з чырвонымі пладамі.

...Самы канец зімы. Снег яшчэ ляжыць трывала — тоўстым, пульхным дываном. Паветра, бы крышталёвае, звініць і псе ад марозу. Яркіе сонца льецца на зямлю, арбітаецца ад снегу, ад пакрытых інеем дрэў, зіцціць тысячамі нечаканых рэфлексаў... Але нешта трывожыць вока, нешта выклікае недавер да гэтай самаўпэўненай непахіснасці зімы... Свята!... Так. Свята!... У ім б'ецца бударажыцкая кроў прагучаннае вясны.

...На высокай німанскай кручы прытулілася старадаўняя

чайным матыве і тыя глыбокія падтэксты, якія надаюць яму амаль эпічнае гучанне. Іншы раз, стоячы перад яго карцінай, аналізуючы тэхнічныя сродкі, пры дапамозе якіх ён дасягае тых чыста «цвіркоўскіх», індывідуальных эфектаў, губляешся, бо, здаецца, што ўсё тут вядомае — і законы кампазіцыі, якімі ён карыстаецца, і законы спалучэння фарбаў, і распрацоўка тэмы... Знаёмае, але кожны раз нечаканае, кожны раз новае!

У чым жа сакрэт? Што дазваляе мастаку, карыстаючыся вядомымі, ім жа самім распрацаванымі прыёмамі жывапісу, у кожным палатне паказаць нешта новае, нешта такое, чаго мы самі не заўважалі, міма чаго праходзілі, не звяртаючы ўвагі, не захапляючыся!..

У майстарні Віталія Канстанцінавіча прасторна і светла. Нічога лішняга, нічога, што перашкаджала б плённай, напружанай штудзённай працы. Мальберт, на ім падрамнік з нацягнутым палатном, побач столік з фарбамі, чыстымі пендзлямі. А ўздоўж сцен стаяць з эцюдамі, навідамі, пабач столік з малюнкамі... Сотні, тысячы работ, якіх, відаць, ніколі не бачыў глядач, ды якіх і не трэба бачыць гледачу, бо якія — лабараторыя мастака. Тая лабараторыя, у якой адпрацоўваюцца, удасканальваюцца, набываюць вастрыню і дакладнасць прыёмы майстарства, якія потым, бы дыялянты, заззяюць у выставачных работах.

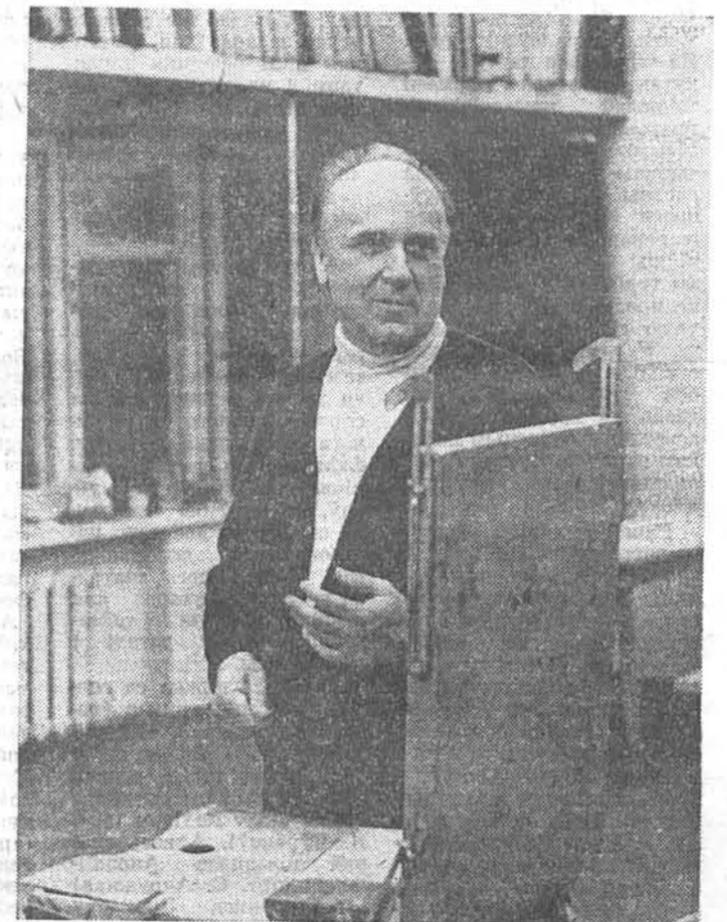
Мне здаецца, што сакрэт поспеху В. Цвірко не ў малой ступені залежыць ад гэтай, нябачнай шырокаму гледачу, падспуднай лабараторнай работы.

В. Цвірко майстар віртуозны. Іншы раз здзіўляешся нават: здаецца ўсё ва ўбачанай яго карціне дасканала, усё на месцы — лепей нельга! Праходзіш у суседнюю залу і разумеш — няма мяжы дасканаласці.

І рыбацкія вёскі, старадаўнія цэркаўкі, якія схаваліся між купаў дрэў, і сучасныя гарадскія пейзажы. Ён вельмі шчодры, ніколі і ні ад каго не хавае сакрэтаў сваёй творчасці. У яго вучацца, ад яго пераймаюць. Мне няк давялося гутарыць у Гродна з мастакамі якраз пасля таго, як Віталь Канстанцінавіч прыязджаў у гэты горад на эцюды. З якім захапленнем гаварылі яны пра яго працавітасць. Як здзіўляліся лёгкасці, з якой спрактыкаваны жывапісец мог схопіць галоўнае ў пейзажы, вывесці на першы план дэталі, якая надае звычайнаму матыву нейкае заглыбленае, неадназначнае гучанне...

Дарэчы пра дэталі. В. Цвірко здзіўляе сваім умением працаваць з дэталлямі, рэжысіраваць іх. Яго палотны, напісаныя шырока, лакальнымі каляровымі плямамі, іншы раз магі б паддацца нават сухаватымі, залішнімі лапідарнымі, калі б не трапная, вывераная і дакладная знойдзеная дэталі, якая бы ўдыхае ў карціну жыццё, «прымушае» яе жыць, гаварыць на поўны голас. В. Цвірко не тэскі ўмее убачыць неабходную дэталі, вывесці яе на першы план, ён умее прадбачыць узаемаадносіны паміж дэталлямі, іх узаемаўплыў. Іншы раз, мне здаецца, ён нават «сачыняе» іх, але гэтак сачыненне настолькі натуральнае, што не толькі верыш яму, але думаеш, што сама прырода дапусціла пралік, не пакінуўшы на арабіне пурпурнай гронкі ягад альбо не размясціўшы на высокім кургане тонкай, трыптыкой бязоркі, а мастак толькі ледзь-ледзь падправіў яе, як добразычлівы і таленавіты рэдактар, які, ледзь крануўшы пяром увсугле дасканалую страфу, ператварае яе ў шэдэўр.

У душы Віталія Канстанцінавіча Цвірко жыве прага прыгожы, улюбёнасць у прыгожае, якая вызначае творчасць кожнага сапраўднага паэта, у якім бы жанры мастацтва ён ні працаваў. І як кожны сапраўдны паэт, Віталь Канстанцінавіч ніколі не спыняецца на дасягнутым, ніколі механічна не «эксплуатуе» аднойчы знойдзе-



цідзсятых гадоў: «Лагойскі сказ», «Адліга», «Каложа», «Сінія далі». Мы заўважым, якім няпростым шляхам, пераадолюючы памылкі, вырашаючы складаныя праблемы, ішоў мастак. Пра складанасць яго пошуку сведчаць іншы раз і зусім розныя планаў работы, паказаныя на адной выстаўцы. Глядзіш, здаецца, і нават не верыцца, што аўтар іх — адзін чалавек. Можна, каму-небудзь падацца, што гэта сведчыць аб пэўнай мастакоўскай усяяднасці, непаправажнасці да сябе. Усё гэта было б, можа, і так, калі б кожная работа В. Цвірко не была прасякнута светам сапраўднага вялікага таленту, сапраўднай і вялікай любові да роднай зямлі, да яе прыгажосці.

Няправільна было б лічыць В. Цвірко «чыстым пейзажыстам». У яго творчай спадчыне ёсць і кампазіцыйныя карціны, такія, як «Няскораныя» і «Паўстанне рыбакоў на возеры Нарач». У гэтых работах В. Цвірко, захаваўшы тую непасрэднасць успрыняцця, якой вызначаюцца яго пейзажы, паўстае перад намі як удумлівы кампазітар, сапраўдны, глыбокі мысліцель, здольны звязаць у адно значны падзеі гісторыі, выверыць іх мікраметрамі асабістага жыццёвага вопыту, надаць

ля Канстанцінавіча. Пра яго здзіўненні расказваюць сучасныя індустрыяльныя і гарадскія пейзажы, цэлы шэраг якіх стварыў у апошнія гады В. Цвірко; глыбока чалавечым адчуваннем прыгажосці напоўнены і яго ранейшыя, вясковыя, пейзажы. Чалавек — вось галоўны герой кожнай яго работы. Чалавек, у душы якога, як і ў душы мастака, заўсёды жыве прага песні, прага прыгажосці.

Расказ пра Віталія Канстанцінавіча Цвірко быў бы няпоўным, калі б мы не расказалі пра яго вялікую і плённую педагогічную дзейнасць.

У першыя пасляваенныя гады, вярнуўшыся ў разбураны Мінск, Віталь Канстанцінавіч актыўна ўключыўся ў работу па стварэнню Мінскага мастацкага вучылішча, потым доўгі час працаваў у Беларускай тэатральна-мастацкім інстытуце, быў яго рэктарам. Шмат каму з маладымі перадаў ён сваё ўмельства, шмат каго навучыў глядзець на свет вачыма паэта, шмат каму даў пачуццё ў сапраўднае мастацтва. Але і сёння сваім прыкладам, сваёй штудзённай плённай працай, сваімі цудоўнымі карцінамі ён працягвае вялікую справу выхавання чалавека ў чалавеку, справу, якой ён прысвяціў усё жыццё...

Б. ПРАХАРЭНКА.



П. СВЕНТАХОУСКІ. Трывожная граніца.



Л. ЗІЛЬБЕР. Інтэрнацыянал.



У. КУХАРАУ. Бацька Мінай.

**М**ІНЧАНЕ прывычаліся да галоўнай магістралі сталіцы — Ленінскага праспекта, любяць яго і не заўсёды заўважаюць крыўдную недаручнасць, якую ў свой час дапусцілі архітэктары. Там, дзе праспект плаўна спускаецца да ракі, паміж цыркамі і манументам на плошчы Перамогі прытуліліся ўрослыя ў зямлю, нязграбныя карпусы Дома фізкультуры. Збудаванне гэтае, не нясе вобразнай нагрукі, выпадае з агульнага, параднага ансамбля магістралі. Калісьці ў гэтых карпусах была размешчана электрастанцыя. Гэта было даўно, у той час яе будынак стаяў амаль на ўскраіне горада. Горад разросся — і вось сёння мы не ведаем, што рабіць з гэтай даўнейшай «памылкай» архітэктараў.

Надаўна быў абмеркаваны праект забудовы ў пойме Свіслачы. Архітэктары прапанавалі знесці невярбавныя карпусы былой электрастанцыі, адкрыць праспект у бок зялёнай зоны парку імя Горкага, а пляцоўку на месцы Дома фізкультуры «перакрыць» вялізнай платформай з газонамі, пад якой размесціць стаянку аўтамабіляў, кафэ, розныя кіёскі. Гэтае рашэнне дазволіць выправіць памылку горадабудуўнікаў, але праблема, якая ўзнікла на рубяжы стагоддзяў, застаецца праблемай. Імя ёй — электрастанцыя ў горадзе...

Некалькі дзён назад у Мінскім доме архітэктара адкрылася выстаўка, якая дапамагае нам уявіць сабе, што робіцца ў галіне праектавання гарадскіх электрастанцый сёння. На стэндах выстаўкі — работы архітэктараў Мінскага філіяла Дзяржаўнага інстытута «Прамэнергапраект».

Выстаўка рэспрэктыўная, яна расказвае пра дваццацігадовую творчую працу супрацоўнікаў інстытута.

Мінчане распрацоўвалі праекты Полацкай, Гродзенскай, Васілевіцкай, Вільнюскай, Саратаўскай, Новакубышкаўскай ЦЭЦ. Геаграфія даволі шырокая, гарады розныя, адны большыя, другія меншыя. І цэпацэнтралі праектаваліся для іх, зразумела, рознай магутнасці, але ўсе яны размешчаны ў горадзе.

Цэпацэнтраль нельга, яв прыклад завод, вынесці за межы горада, бо яна звязана з ім арте-

фыймі камунікацыі. І таму архітэктарам, якія ствараюць праекты цэпацэнтралей, трэба ведаць, якім павінен быць яе будынак, як ён будзе ўплываць на агульную забудову горада, як будзе ўпісвацца ў яго.

Гэтыя пытанні не вырашыш больш-менш удалай «пасадкай» карпусоў цэпацэнтралі, у забудове, якая ўжо існуе, бо такія прадыемствы па сваіх маштабах прэтэндуюць на ролю значнага горадабудуўнічага фактара. Станцыі заўсёды дамінуюць у забудове. Іх не схаваш — дымавыя трубы, гра-

## ЭЛЕКТРА-СТАНЦЫЯ Ў ГОРАДЗЕ...

дзірні, гмахі карпусоў відаць здалёк.

Ёсць у праекціроўшчыкаў «Прамэнергапраекта» і праблемы «ўнутранай» архітэктуры — планіровачныя рашэнні самой станцыі, яе інтэр'ераў, камунікацый, асяроддзя, у якім прыйдзецца працаваць людзям.

Архітэктарам даводзіцца ўлічваць і сітуацыі, якія могуць узнікнуць у будучым, прадабчыць іх. Гэта вельмі важна. Бо нават у наш час, калі праектавалі і ўводзілі Мінскую ЦЭЦ-3, ніхто не думаў, што зусім хутка яна апынецца ў цэнтры буйнага жылога раёна.

Шмат думаць узнікае, калі знаёмішся з прадстаўленымі на выстаўцы праектамі. Ды ці толькі праектамі — на выстаўцы ж экспануюцца і фотаздымкі ўзведзеных прадыемстваў.

Сёння ўжо залішне гаворыць пра тую ролю, якую адыгрывае ў забудове горада электрастанцыя і цэпацэнтраль. З тым, што роля гэтая вельмі вялікая — пагадзіліся ўсе. Відаць, прыйшоў час патрабаваць ад архітэктараў стварэння больш разнастайных праектаў такіх прадыемстваў, смела выкарыстоўваць новыя будаўнічыя матэрыялы і канструкцыі.

На жаль, пераасэнсаванне традыцый у галіне праектавання прадыемстваў «гарадской энергетыкі» ідзе больш марудна, чым, напрыклад, у грамадскім або жылёвым будаўніцтве.

Не апошняю ролю тут адыгрывае жорстка спецыфіка аб'ектаў, але нельга не сказаць, што шмат у чым вінаватыя і самі праекціроўшчыкі. Яны яшчэ іншы раз намагаюцца працаваць па старыны, па тых шаблонах, заганах якіх так ярка пацвердзіла жыццё.

У некаторых праектах, паказаных на выстаўцы, недастаткова акрэслена заніваванне, не выдзелены галоўныя і другарадныя аб'екты.

Не вельмі клопаюцца архітэктары і пра каляровае вырашэнне аб'ектаў. Мінская ЦЭЦ-4, напрыклад, вырашана ў «глухих», шэрых тонах. Тлумачаць гэта тым, што нейтральны тон для вялікіх прамысловых будынкаў адзіна магчымы. Але прыгадайце такі ж «глухі» будынак халадзільніка на вуліцы Першамайскай. Яго шэрыя сцены зусім не нейтральныя.

Архітэктары абавязаны аддаваць больш увагі не толькі інтэр'ерам цэпацэнтралей (якія, дарэчы, у многіх праектах вырашаны неапраўдана стркатымі), але і экстэр'ерам вуліц, на якіх будзе стаяць прадыемствы, павінны больш дбаць і пра яго сłuэж, пра добраўпарадкаванне тэрыторыі, якая акружае карпусы прадыемства.

Відаць, больш смела трэба выкарыстоўваць у стварэнні праектаў цэпацэнтралей такія элементы, як манументальныя ўстаўкі, манументальныя жываліс.

Электрастанцыі і цэпацэнтралі нясуць нашым гарадам святло і цяпло, і таму нам зусім не ўсё роўна, як яны будуць выглядаць, якую вобразную нагрукі будуць несці сёння і заўтра гэтыя гмахі, што выпраменьваюць энергію...

**М. МАРЦІНКОУСКІ.**

## НЕ СМЕХАМ АДЗІНЫМ...

Кожны, хто карыстаецца газетай з нядзельнымі праграмамі Беларускага тэлебачання і радыё, напэўна звярнуў увагу на ёмістыя, дасціпныя і дужа смешныя малюнкі мастака Уладзіміра Бараноўскага, якія сістэматычна друкуюцца тут пад рубрыкай «Вясёлы экран». Чалавек глядзіць тэлевізар. Чалавек слухае радыёперадачу. І ўсё... Калі не лічыць вельмі лаканічнага подпісу, нечаканы змест якога — нібы «апошняя кропля» ў камічнай сітуацыі, паказанай на малонку. Здаецца, ці многа можна прыдумаць такіх сітуацый? А вось жа каторы год што ні выпуск «Беларускага тэлебачання і радыё», то і «Вясёлы экран», які нязменна заста-

ецца па-сапраўднаму вясёлым. Не так даўно ў Доме радыё была наладжана выстаўка работ У. Бараноўскага. На ёй было прадстаўлена 120 плакатаў, карыкатур, графічных гумарэсак, створаных у апошні час.

Адбіраў больш як з тысячы малюнкаў, — гаварыў мастак. — Бо маляваў яшчэ ў школе, у рамесным, у арміі, потым — працуючы на камвольным камбінаце... Заўсёды маляваў, як памятаю сябе.

Выстаўленыя малюнкі здольнага графіка прыцягваюць увагу зладзённасцю зместу, трапным сатырычным прыцэлам.

Калі працеш, як кажуць, на масавыя напярках сучаснай сатырычнай графікі, заўсёды існуе не-

бяспека міжвольна паўтарыць сябе, альбо неўпрыкмет прыхапіць тое-сёе са «склада гатовых вырабаў». З'ява не такая ўжо рэдкая. Бараноўскаму ў большасці выпадкаў шанца пазбегчы гэтых спанус. Яго малюнак мае сваю адметную, інтанацыю, свой арыгінальны сатырычны ход.

Лепш за ўсё — пра гэтыя сведчыць і экспазіцыя выстаўкі — У. Бараноўскаму ўдаюцца карыкатуры жыццёвыя. Наш побыт, нашы паводзіны, нашы дзеі — вось да чаго па-сапраўднаму ляжыць душа мастака. У Бараноўскага ёсць дзесяткі карыкатур, у якіх дзейнічае мядзведзь. Міхайла Іванавіч выконвае тую ж ролю, што і ў байках: парадзіруе

чалавечыя характары і паводзіны, бязлігасна асуджае людскія загані і недахопы. Да цэлага цыкла малюнкаў У. Бараноўскага можна было б паставіць рубрыку «Бацькі і дзеці». Кожны з іх — то вясёлае і лагоднае, то дакорлівае і гнеўнае адкрыццё назіральнага чалавека, разлічанае на тое, каб растрывожыць нашу сумленне, каб мы, смеючыся, задумаліся і зрабілі для сябе пэўныя вывады.

Цяпер Уладзімір Бараноўскі збіраецца завезці ўсе свае 120 малюнкаў у адну сельскую школу на Міншчыне. «Няхай дзеці паглядзяць, — тлумачыць мастак свой намер. — Можна, каторы і прыхваціцца да гэтай справы». Слова «справа» гаворыць важна, сур'ёзна, з павагай, так, як гавораць людзі пра сваю любімую работу.

**І. АГЕЕУ.**

## ПАТРЭБНЫЯ ВYДАННІ

Пагранічны Брэст... Бясконцы патон турыстаў, якія едуць сюды да свяшчэнных руін крэпасці-героя. Ахвотна наведваюць яны і іншыя гістарычныя мрскіны Брэстчыны, цікавасць да якіх расце з кожным годам. А пасля сустрэчы заўсёды хочацца набыць цікавы сувенір на ўспамін аб гэтых падарожжах.

Шматлікім наведвальнікам Брэста, легендарнай цытадэлі над Бугам, адрасуецца досыць шырокі выбар альбомаў і буклетаў аб горадзе, аб Брэсцкай крэпасці-героі. Зусім нядаўна побач з ім у інігрных і кіёскан «Саюздрук» з'явіліся навінкі — невялікія малюнічыя буклеты аб славурых месцах Брэстчыны, якія выдала творчая студыя Саюза журналістаў БССР «Фота і жыццё».

Безумоўна, «Фота і жыццё» зрабіла карысную справу, якая павінна мець працяг, стаць добраю прантыкай. Менавіта таму хочацца падзяліцца ўражаннімі аб першай спробе.

Вось яны, гэтыя буклеты — «Брэсцкая група РСДРП», «Камянецкі слуп», «Тадэвуш Касцюшка», «Канцлагер У Бяроза-Картузскай»... Напісаныя рознымі аўтарамі, яны аб'яднаны адной задумай-мэтай: у сціслы памеры выданні лапазнаміць чытача з той ці іншай гістарычнай з'явай ці слаўтай мясціны, альбо чалавекам, чый лёс звязаны з Брэстчынай.

Добра расказаў Т. Слесарук аб канцлагеры ў Бярозе-Картузскай, у якім буржуазны ўрад паліцэйскай Польшчы спрабаваў задушыць рэвалюцыйны рух, зламаць волю працоўных Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны да свабоды. Аўтар выкарыстоўвае ўспаміны вязняў, вершы ўкраінскага паэта-рэвалюцыянера А. Гаўрылюка, які не адзі год правёў у канцлагеры і паліноў хвалюючае сведчанне мужнасці і нязломнасці барцаў-бітоў за шчасце народа.

Лаканічна і жыва расказаў М. Алексіюк аб дзяцінстве і юнацтве будучага палкаводца, які прайшоў у фальварку Мерачоўшчына ля Косава і ў маёнтку Слхновічы пад Брэстам.

А вось гэтак буклет «Жывёльны свет Брэстчыны» (аўтар Р. Савіч) перагружаны неабавязковымі дэталімі. Але найбольшы прэтэнзіі выклікае падбор ілюстрацыйнага матэрыялу, мастацкае афармленне буклетаў (рэдактар У. Фрайдзін). У буклетце, прысвечаным Т. Касцюшку, змешчана вельмі дрэнная рэпрадукцыя здымка доміна ў Марачоўшчыне, дзе нарадзіўся палкаводзец. На развароце побач стаяць два здымкі: ліпавае алей ў Слхновічах і алей, якую пасадзіў сам Т. Касцюшка. Незразумела, навошта даваць першы здымак, які не мае ніякага дачынення да тэмы. Спуюлю плошчу буклета можна было выкарыстаць больш рацыянальна. Нецкавы і здымак фрагмента экспазіцыі ў Брэсцкім краязнаўчым музеі, прысвечанай Т. Касцюшку (фота У. Мязвіча).

Наогул пры знаёмстве з ілюстрацыямі буклетаў узнікае многа пытанняў. У буклетце «Камянецкі слуп» мы бачым два малюнікі слупа!.. яго макет у Брэсцкім краязнаўчым музеі! А слуп уцалеў да нашых дзён, так што не цяжка было зрабіць добрыя здымкі. Буклет «Жывёльны свет Брэстчыны» змяшчае цікавыя здымкі М. Ананіна, але яны ўжо добра знаёмыя нам па іншых выданнях, прысвечаных Беларускай пушчы...

Хочацца спадзявацца, што праца студыі «Фота і жыццё» знойдзе працяг — з'явіцца буклеты, якія б расказалі аб жыцці славурых генерала Парыжскай камуны Яраслава Дамброўскага, дэкабрыста В. Кюхельбекера, палкаводца А. Суворова, рускага пісьменніка А. Грыбаедава, кіраўніка паўстання 1863 года Рамульда Траўгута і іншых. Іх тэмай можа стаць і гісторыя гарадоў, такіх, як Кобрын, Бяроза, Пружаны, Косава, Руняны... Там многа, ёсць вопыт, ёсць жаданне.

Турысты, усе хто прыязджае на Брэстчыну, схаваюць аўтарам такіх буклетаў шчырае дзякуй.

**Рыгор БАКІЕВІЧ.**

# «ХАЙ ЗАЎЖДЫ БУДЗЕ СОНЦА!..»

УЧОРА ПАЧАЛАСЯ  
ТЫДЗЕНЬ МУЗЫКІ  
ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ  
І ЮНАЦТВА

Адзін з замежных гасцей аднойчы ў Мінску выказаў такую думку: у Саюзе ёсць цудоўны народ, які карыстаецца выключнымі правамі — гэта дзеці.

Сапраўды, Радзіма-матулі для сваіх маленькіх грамадзян робіць усё, каб яны раслі шчаслівыя, вартыя той эпохі, у якой будучы жыць — эпохі камунізму.

Адной з такіх працяг бацькоўскага клопату краіны аб дзецях з'яўляецца традыцыйны Тыдзень музыкі для дзяцей і юнацтва, які праводзіцца кожную вясну на першым тыдні сакавіка ва ўсіх братах рэспубліках, пачынаючы з 1972 года.

Спецыяльнай паставай сакратарыята ВЦСПС, сакратарыята ЦК ВЛКСМ, калегіі Міністэрства асветы СССР і Міністэрства культуры СССР, сакратарыята праўлення Саюза кампазітараў СССР ад 7 сакавіка 1972 года распорачаваны шэраг мерапрыемстваў, якія ў гэты тыдзень павінны праводзіцца для маленькіх грамадзян на ўсёй тэрыторыі нашай краіны.

Наш карэспандэнт Л. Круцінская звярнулася да старшыні камісіі музыкі для дзяцей і юнацтва Саюза кампазітараў СССР, музыкантаў К. І. Сцяпанавіч з пытаннямі аб тым, як будзе праходзіць Тыдзень музыкі для дзяцей і юнацтва на Беларусі.

— Калерыя Іосіфаўна, хто прымае ўдзел у тыдні?

— Бадай, ніколі, ні на адным свяце кола выканаўцаў не было такім шырокім, як у гэтым музычным фестывалі для дзяцей. Мы запрасілі прыняць удзел у канцэртах тыдня побач з лаўрэатамі міжнародных і ўсесаюзных конкурсаў артыстаў, чыя вядомасць перакрочыла межы нашай краіны, і выхаванцаў малодшых груп. Хай вас гэта не б'янтэжыць: так, дзіцячых садоў. Па непа-

срэднасці і абаяльнасці гэтыя таленавітыя маленькія артысты не маюць канкурэнты. Зразумела, кожная група выканаўцаў мае адпаведны рэпертуар, але іх суквецце пакіне чароўнае ўражанне вялікага музычнага свята дзяцей і для дзяцей.

Калі гаварыць больш канкрэтна, то варта назваць такіх майстроў мастацтва: у канцэртах тыдня прымуць удзел Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР, аркестр Беларускага тэлебачання і радыё, ансамбль песні і танца Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі, салісты Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета, прафесарска-выкладчыцкі калектыў, студэнты кансерваторыі і мінскага педагогічнага інстытута імя М. Горкага... Запрошаны на пачатак сакавіка салісты розных філармоній краіны.

Трэба сказаць пра ўклад, што зробіць нашы беларускія кампазітары. Яны таксама выступяць у канцэртах тыдня ў розных раёнах Беларусі. Сярод іх адзначу Генрыха Вагнера, Яўгена Глебава, Дзмітрыя Камінскага, Ігара Лучанка, Пятра Падкавырава, Эдзі Тырманд.

Беларусь можа ганарыцца, што яе кампазітары шчодро дораць дзецям і юнацтву натхнёныя, з ярка раскрытымі патрыятычнымі ідэаламі, мілагучныя і чароўныя творы. З імі добра крочыць па дарогах славы бацькоў, гутарыць лая п'янерскага вогнішча, сустракаць першы дзень заняткаў у школе і проста гуляць у вольныя хвіліны. Ад жарталівай песенькі да оперы — такі дыяпазон рэпертуару, што назвапілі для дзяцей нашы кампазітары.

Учора гэтае свята пачалося. У Мінску і ва ўсіх абласных цэнтрах рэспублікі дзецям адкрыты лепшыя канцэртныя залы. Непасрэдна ў школах, навучальных установах, палацах піянераў, у клубах прадпрыемстваў і калгасаў юныя аматары музыкі слухаюць не толькі свае любімыя, вядомыя творы, але і тыя, з якімі яшчэ незнаёмы.

Вельмі цікава будзе юным слухачам пазнаёміцца з музыкай, аўтарамі якой з'яўляюцца самі дзеці. Скажам, у зале сярэдняй спецыяльнай музычнай школы адбудзецца канцэрт, праграма якога складзена выключна з музыкі, напісанай дзецьмі. Выканаўцы яго — аўтары твораў і іх больш дарослыя калегі.

Наладжаны продаж нотных выданняў і кніг па музыцы ў школах і канцэртных залах. Кампазітары на сустрэчах напісваюць пакупнікам аўтографы. Адбываюцца экскурсіі школьнікаў па музычных навучальных установах, дзе яны знаёмяцца з інструментамі, з працэсам навучання ігры, з работай хору, аркестра і гэтак далей.

Самыя цікавыя творчыя сустрэчы, канцэрты і экскурсіі трансляюцца па тэлебачанні і радыё.

— Як плануецца падвесці вынікі тыдня для дзяцей і юнацтва?

— Фінальны канцэрт тыдня адбудзецца пры ўдзеле ўсіх лепшых прафесійных і самадзейных мастацкіх сіл. Будзе праведзена навуковая канферэнцыя, прысвечаная стану і задачам эстэтычнага выхавання дзяцей сродкамі музыкі. На канферэнцыі выступяць прадстаўнікі музычнай грамадскай ўсіх раёнаў рэспублікі. Спадзяёмся, што дыскусія будзе разгорнутая — праблемы ідэйна-эстэтычнага выхавання хваляюць усіх бацькоў, настаўнікаў, кіраўнікоў прадпрыемстваў, калгасаў. Чакаем, што з'явіцца канструктыўныя прапановы і меркаванні...

Учора і сёння ў светлых залах гучыць музыка, адрававаецца сэрцу юнага грамадзяніна. Марш і вальс, крылатая песня і грачысты хор, маштабны сімфанічны твор і аркестравая мініцюра — усё жанры прадстаўлены праграмамі тыдня. Есць нешта сімвалічнае ў тым, што такая радасная і карысная сустрэча з характэрным мастацтвам адбываецца на пачатку вясны, што апошні акорд свята будзе гучаць тады, калі хлопчыкі і дзяўчынкі падрыхтоўваюць добрыя словы і падарункі мамам і настаўніцам. Сотні тысяч маленькіх грамадзян Краіны Саветаў правядуць пачатак сакавіка на арбіце музыкі.

17 лютага

«Ад калектыву будаўнічага трэста № 20 і арганізацыі, якія ўдзельнічалі ў будаўніцтве палаца хімікаў — калектыву завода штучнага валакна, працоўным горада Светлагорска. Снежань 1972 года».

Такі надпіс зроблены на вялікім ключы, які ўручыў начальнік будаўнічага трэста № 20 дырэктару новага палаца.

Будаўнікі «палохалі» дырэктара: «Рыхтуйся, Уладзімір Рыгоравіч, на 80 кілаграм ключык адгромаем!» Пажартавалі... Лёгкі ён, ключ, нягледзячы на памеры. Лёгкі і прыгожы. Стаіць зараз гэты ключ у дырэктарскім кабінце — хто ні зойдзе, адразу бачыць...

Урачыстым было адкрыццё новага палаца. І хоць вялікую залу запраектавалі архітэтары — на 800 месцаў — шмат жадаючых паграпіць на першы вечар у новым палацы засталася «за бортам». Можна і пакрыўдзілі каго... Будаваў ж палац не толькі рабочыя з 20-га трэста — на працягу апошніх двух год штотдзённа прыходзілі працаваць на будоўлі заводскія камсамольцы. І кожны з іх, безумоўна, меў права на запрашалны білет. Але што зробіш — зала не гумавае...

Тым жа, хто патрапіў 17-га лютага на ўрачыстае адкрыццё, снажам шчыра, пашанцавала! Па-сапраўднаму цікавым і радасным быў той вечар. Не тшам сустрэкалі мінскіх, гомельскіх, чарнігаўскіх, магілёўскіх, маскоўскіх, сваіх, нарэшце, светлагорскіх гасцей гаспадары палаца — высакародна і проста гучала ў той вечар чароўная музыка Рахманінава, Шумана... А калі адкрылася заслона, загучаў Першы канцэрт Чайкоўскага. Пагасла святло. Замільгалі на экране кадры, якія адзнялі заводскія кінаапараты. Вось ён, палац... Вось так ён будаваўся... Зашумела зала — многія убачылі сябе, пазналі сяброў. А потым на сцэну падняўся інжынер Валерыя Ахлесцін, які вёў вечар, узняў у рукі мікрафон і пашыбаваў проста ў залу. Штосьці нахштат імправізаваў інтэр'ю атрымалася. Інтэр'ю з усёй залай, бо шмат хто тады выступаў — і першы прааб будоўлі Г. Чарэй, і сакратар райкома партыі П. Шапкін, і сакратар заводскага прафкома Ф. Царын, і галоўны архітэктар праекта палаца Б. Шлосберг, і прадстаўнікі субпадраздальных арганізацый, камсамольцы завода — па сутнасці, кожны хто хацеў. І кожнаму дарылі кветкі. У кветках недахопу не было — свае ж, з заводскай аранжэры.

І — кульмінацыя! На сцэну ўзышлі начальнік будаўнічага трэста № 20 В. Буткевіч і з ім двое лепшых рабочых трэста — прынеслі ключ. Два дырэктары ім насустрач — завода штучнага валакна М. Дзяменка і новага палаца — У. Громаў.

— Вельмі мы ўсе хваляваліся тады, — успамінае У. Громаў. Ды гэта і не дзіўна. Хормайстар па адукацыі, ён жартам сцвярджае, што зараз не сыграе і гамы: «Развучыўся за апошні год, столькі выпала беганіны, клопатаў, столькі сіл і часу ўзяў палац...»

І вось стаіць ён — палац прыгожы, строгі, вялікі і па памерах і па магчымасцях. Вее ад яго свежасцю, святочнасцю. Вабіць ён да сябе.

І як усё вялікае, ён мае інер-

# КЛЮЧ

цью. Цяжка зварухнуць з месца і разгнаць да работай хуткасці яго магутны механізм. Павольна набірае палац ход. Шмат, шмат яшчэ наперадзе клопатаў і ў дырэктара Уладзіміра Рыгоравіча Громава, і ў адміністратара Нэлі Сяргеёўны Качан, і ў гаспадарніка Сцяпана Сцяпанавіча Кавальчука — ва ўсіх сарака пяці чалавек адміністрацыйна-тэхнічнага персаналу.

21 лютага «Вялікі бал. Адкрыццё танцавальных вечароў». Гэта — першая афіша палаца. Планаваўся бал на 18-е лютага, ды раптам высветлілася — трэба ж! — што няма яшчэ ў палаца білетаў. Не падбалі своечасова, рукі не дайшлі. Прышлося Нэлі Сяргеёўне ехаць па іх у Гомель, а бал пераносіць на сераду. Не лепшы дзень для такога мерапрыемства, але надалей адкладаць нельга.

— Не збярэцца народ, — уздыхаў У. Громаў. — Хто ж прыйдзе ў будзённы дзень?.. Аднак народ сабраўся. Народ малады, без забабонаў, яму і ў будзённы дзень танцаваць гэтак жа прыемна, як і ў свята. У танцавальнай зале шумнавата — чакаюць. Малавата занеслі сюды з першага паверх мяккіх дываноў, прысесці ўжо некуды — зноў парушыў разлікі энтузіязм моладзі...

Я гляджу навокал. Зала ўтульная, нейкая — нават хатняя, свая. Дрэва, дрэва... Шмат дрэва, ім абшыты сцэны, паверхам ніжэй у драўляныя пліты забраны калоны. Гэта надае памяшканню ўтульнасць, камернасць, робіць іх інтанацыі мяккімі, спакойнымі. Невысокая столь танцавальнай залы кожным сантыметрам выра-

# Ш Ч А С Н А Я

Б АЦЬКА НАШ НЁМАН... — Гаворыцца ў песні. А тут, на Уздзеншчыне, каля Прысынку, ён зусім не падобны на паважнага бацьку. Хутчэй за ўсё на гарэзлівага, свавольнага падлетка. Прагрэты і высветлены гарачымі промнямі сонца, ён п'яшчотна лашчыцца да берагоў. І нібы ў адказ на яго ласку берагі, надарылі яго на дзіва чароўнымі краявідамі. Павольныя хвалі, вызалачаныя сонцам палі, ледзь чуны дотык ветру з тонкім водарам спелых яблыкаў.

Шчаслівыя, мабыць, людзі, што жывуць тут, ля берагоў Нёмана. Але шчасце не выпадае ўсім порайну.

...Лёс не шкадаваў Паўла Іванавіча. З дванаццаці гадоў пайшоў ён на свой хлеб. Пасвіў жывёлу. Рос цікаўным хлапчуком. Тонка ўспрымаў мелодыі галасістых прысынкаўскіх салаўёў, шэпт спелых жытнёвых каласоў, чароўныя жніўныя песні, што спявалі жанчыны ў полі. Пазней, калі крыху падрас, Павел пачаў цясларыць.

Неяк стругаў ён бярвяно. Нечакана з-пад сякеры выскачыла грэска і... Шэрыя клубы туману паплылі перад вачыма. Павел даспрабаваў расплюшчыць павекі, але дарэмна... Змрок ахутаў яго. Шэры туман ператварыўся ў морную пляму. Юнак зразумеў, што здарылася няшчасце. У семнаццаці гадоў застаўся без вока. Але бяда не прыходзіць адна — перастаў ён бачыць і на другое вока. І гэта ў маладыя гады. Не хацелася думаць, марыць, нават жыць. Але сябры не пакінулі ў бядзе. Вялікае шчасце сустраць на шляху добрых сяброў. І дабрата дабраце не роўная. Есць дабрата жаласлівая, яна расслабляе.

Ёсць дабрата патрабавальная, без скідак на цяжкасці. Гэтая дабрата якраз і ставіць на ногі чалавека, вяртае веру, любоў да жыцця. З такою і сустраўся Павел. Па просьбе сяброў яго накіравалі на лячэнне. Больш за год чараваў прафесар. Апошняя аперацыя прайшла паспяхова. Калі на імгненне знялі павязку, юнак ад радасці нават ускрыкнуў:

— Бачу святло!  
— Зараз убачыць і ўсё астатняе.  
Голас хворга абарваўся ад хвалявання:  
— Бачу лямпачкі!!!  
— Колькі іх? — пытае прафесар.  
— Многа!  
— А вы супакойцеся, палічыце.  
— Пяць!  
— Правільна.

На вока зноў накладваецца павязка. Толькі на некалькі дзён. Апошнія дні цёмныя.

І вось неўзабаве, агледзеўшы хворага, прафесар загадаў сястры зняць павязку. Ubачыўшы дзённае святло, Павел закрыў рукамі вочы. Пасля ён аднаў далоны, прагна абвёў поглядам пакой, усё яшчэ не верачы ў цуд. Паглядзеў на ўрачоў, падышоў да акна.

— Бачу! Сапраўды, бачу святло!!! — закрываў ён.

І на яго густых цёмных вейках заблішчэлі слёзы. Гэта был слёзы вялікага, невыказнага шчасця!

Усё-такі зберагчы ўдалося хлопцу толькі пяць працэнтаў зроку. Вось такім юнак і вярнуўся ў сваю родную вёску Прысынак.

Нямала часу мінула з той пары. І ўжо час пасерабрыў валасы ды сабраў маршчыні каля вачэй.

У Прысынку Паўла Шыдлоўскага добра ведаюць, як самадзейнага кампазітара, стваральніка новай песні,



ГУЧЫЦЬ РАХМАНАВА. Фота Ул. КРУКА.

меньшае святло. Я думаю пра тое, што тут будзе гучаць дынамічная сучасная музыка, і разумею, што яна будзе па-трабаваць ад інтэр'ера залы своеасаблівай вастрыжыні, «канфліктнасці». Заўважаю, што праекціроўшчыкі падумалі і пра гэта. Доўгія лініі роўных плоскасцей, перакрываючыся, ствараюць настрой бадзёрсці. Строгі прамыя куткі срыжыванню выглядаюць дынамічна.

Дарэчы, архітэктары вельмі удала прадумалі і не толькі інтэр'ер танцавальнай залы. Кожнае памяшканне новага палаца па сваім настроі дакладна адпавядае яго функцыі. Нават лесвіцы яны зрабілі своеасаблівым эмацыянальным акцэнтам будын-

леннем палаца. Г. Вашчанка, А. Паслядовіч, С. Салохін, В. Сахнеяка, У. Стальмашонак стваралі прыгожыя, у меру стылізаваныя, «лёгка» па настроі пано, якія вельмі ўдала спалучаюцца з іншымі дэталімі інтэр'ераў.

Уражвае пано «Прадзільшчыца» Г. Вашчанкі. Прывабляе багатая разьба на калонах і па сценах.

Праходжу у буфет. З-за століка махае рукою Нелі Сяргееўна. 17-га пасля ўрачыстага адкрыцця яна пайшла дадому а чацвёртай раніцы

Прайдзе сюды і студыя чытальніаў, і ванальны ансамбль «Светлагорскія дзючаты» — цікавы, арыгінальны калектыў, які мае ў сваім рэпертуары шмат уласных песень. Добрую базу атрымаюць, нарэшце, заводскія кіна- і фотаапараты. Будзе раздольна і дзіцячаму сектару.

Усё гэта ўжо было, існавала. Але палац — гэта і шмат новых магчымасцей. Якія ж планы ў мастацкага кіраўніка?

Задумы у Юрыя Віталевіча маштабныя.

— Малавата для палаца аднаго «Аптыміста». Патрэбна нешта больш сур'ёзнае. Арганізуем драмкалектыў. Хочам пачаць з сур'ёзных твораў. У

# АД КРАІНЫ СВЯТА

РЭПАРТАЖ АБ ПЕРШЫХ  
ТРОХ ДНЯХ РАБОТЫ  
ПАЛАЦА КУЛЬТУРЫ  
ХІМІКАУ У СВЕТЛАГОРСКУ

на. Адчуванне святочнай прыўзнятаці ахоплівае ўжо з першых крокаў па ёй. Плаўныя, урачыстыя маршы, чысты белы колер у спалучэнні з багачцем металічнага аздаблення рыхтуюць наведвальніка да лагічнага завяршэння — да сустрэчы з утульнай і прыгожай залай.

...Загучала музыка. Прыглядаюся да хлопцаў — не, не да месца тут будучы мясцовыя «каралі» танцавальных пляцовак у расшпіленых кашулях, пакамечаных пінжаках, з бруднымі доўгімі валасамі. Палац патрабуе элегантнасці, ён дысцыплінуе, падцягвае. Ніякавата ў гэтай зале таўчыся на месцы ў той пароды на сучасныя танцы, якія пакуль што даволі распаўсюджаныя на нашых танцавальных вечарах. Палац яўна апырэджвае сваіх наведвальнікаў, прымушае іх іншымі вачыма глянуць і на сябе і на свайго суседа. Ну, што ж! Гэта вельмі добра. Гэта проста цудоўна! Хочацца спадзявацца, што праз некаторы час танцаваць у гэтай элегантнай зале будуць не так, як сёння, зразумець маладыя хлопцы і дзючаты, у чым сапраўдная прыгажосць танца, навуцацца быць элегантнымі і прыгожымі.

— Не маем права дрэнна працаваць у такім палацы! — прымаючы ключ, сказаў дырэктар У. Громай. Так, працаваць тут трэба выдатна...

Спускаюся ўніз. Праходжу праз холы, фая. Любуюся прыгожымі пано, трапным аздабленнем.

Лешчыя беларускія мастакі-манументалісты працавалі над аздаб-

— наводзілі з тэхнікам і парадкам. Па ўсяму адчуваецца, што Нелі Сяргееўна не проста адміністратар — гаспадыня палаца. Тут яе праца, яе адпачынак, яе радасць. Увесь час, калі яшчэ нават працавала на заводзе штучнага валанна, цягнулася да такой работы. Сюды заводскі камітэт рэкамендаваў яе, як чалавека, аператыўнага, з аганьком. І яна задаволеная — праца цяжкаватая, але па душы.

Калі яна пойдзе дамоў сёння?..

22-га лютага...

— Пераязджаеш у новую кватэру, — усміхаецца дырэктар, — пачынай дзіркі ў сценах круціць... Так і тут, толькі дзірак паболей.

Недаробкі, вядома, засталіся і ў палацы. Есць пра што падбаць рупліваму гаспадару.

Але не гэта галоўнае. Галоўнае тое, што ёсць палац. З 82 памяшканнямі, з карыснай плошчай у 5 700 квадратных метраў, у якіх размешчана практычна ўсё. Есць нават спартыўная зала са светлавым табло, прадметам асабліва гонару дырэктара.

— Мы павінны стаць сапраўдным апорным пунктам культурнага жыцця не толькі горада, але і раёна, вобласці, — гаворыць мастацкі кіраўнік палаца Юрыя Віталевіч Лундзін.

Ю. Лундзін кіраваў на заводзе штучнага валанна маладзёжным агітансамблем «Аптыміст». Цяпер штаб-кватэра «Аптыміста» перабярэцца ў палац.

партфелі «А зоры тут ціхія...», «Зачуюканы апостал»...

Арганізуем аркестр народных інструментаў, студыю сольнага спявання. Марым пра студыю цырковага мастацтва, калектыў гітарыстаў. Не, не біт-групу, іх і так хапае, а класічны гітарны ансамбль, і бальным танцам трэба моладзь вучыць...

Цяжкавата аднак гэтыя задумы рэалізаваць — кадры, кадры... Адвечная праблема раёна. Зрэшты, Ю. Лундзін чалавек энергічны, кагосьці ён запрымкеціў, кагосьці ўжо запрасіў...

...З процілеглага боку вуліцы палац глядзіцца нават невылікім. Не адразу і здагадаешся, што пабудаваны ён гіганцкай літарай «П». У дворыку, які размешчаны ўнутры гэтай літары, сёння яшчэ нічога няма, але вясной тут будзе разбіты сад, лягуць каменныя пліты, заструменяць фантаны. А праз нейкі час празрысты дах накрые дворык і сад стане аранжарэйі — прынамсі, так было задумана галоўным архітэктарам праекта Л. Анкінай.

Сёння яшчэ не чуваць у палацы фартэпійных гам, вясёлага перастуку абцасаў, магутных раскатаў хору — усё ў палаца наперадзе. Але ўжо і сёння бачна, што чакае яго вялікае і вельмі цікавае плаванне ў краіну вяселосці, радасці, свята.

М. КАЛОМЕНСкі.  
спец. нар. «Літаратуры і мастацтва».



говага задання ад вясковага падпольшчыка.

— Партызаны Бандыты! — з'едліва ўсміхнуўшыся, закрычаў афіцэр.

Гітлераўцы схапілі Шыдлоўскага, скруцілі яму рукі. У камендатуры яго доўга катавалі, патрабавалі назваць прозвішчы падпольшчыкаў, сувязных і выдаць явочныя кватэры. Але разведчык маўчаў.

Выратавацца ад смерці Шыдлоўскаму ўдалося выпадкова. Якіраз у час чарговага допыту ў пакой да следчага зайшоў нямецкі доктар. Паглядзеўшы на палоннага, ён тут жа нешта сказаў рыжаму афіцэру. Той адразу адсунуў нейкія паперы, што ляжалі перад ім на стала, і моцна закрычаў:

— Хворы?! Вон адсюль! Шыдлоўскага адпусцілі. Фашысты, мабыць на самай справе палічылі яго хворым на нейкую заразную хваробу.

А Павел Іванавіч зноў помсціў. Помсціў трапным і калючым словам, пякучай песняй. Яго вершы і песні перад боем спявалі лясныя салдаты. Яны нахмялі і вяскоўцаў на барацьбу з ворагам.

А як толькі гітлераўцы былі выгнаны з роднай зямлі, Шыдлоўскі адразу вярнуўся дамоў. Над Уздзен-

гаворыць Павел Іванавіч, — але яшчэ многа не спета. Чаму? А таму, што жыццё было ў нас такое.

...Штогод вясною над Прысынкам кружыліся буслы. Яны кружылі і леталі над зялёным лугам, праносіліся над гаем, лёгка планіравалі на буслоўні. Белыя прыгажуні ў чырвоных ботах прыляталі і адляталі, толькі ён, Павел Іванавіч, заставаўся ў родным гняздзе. Купаўся ў рачульцы, якая ўпадала ў Нёман, вясною ласавалася бярозавікам. Марыў паехаць вучыцца ў музычнае вучылішча.

Ды раптам у Прысынак прыляцела трывожная вестка: вайна! А неўзабаве ў вёску ўварваліся і гітлераўцы. Марудна пацягнуліся трывожныя, поўныя небяспекі дні і месяцы ў вяржкомым тыле.

Трывожна стагнаў за сцяной у тую, другую ваенную восень вецер, жахліва завываў у коміне.

Такім вечарам Шыдлоўскі пакінуў роднае гняздо. Ён становіцца лясным салдатам, хаця і не можа трымаць у руках зброю.

Па заданні камандавання партызанскі разведчык хадзіў у Узду, бліжэйшыя вёскі, насельныя пункты і прыносіў каштоўныя звесткі з воражых гарнізонаў. У вёсках рэгулярна з'яўляліся лістоўкі, якія расказвалі аб становішчы на франтах, заклікалі на барацьбу з фашыстамі. Баявыя аперацыі праходзілі адна за другой. Амаль кожны дзень чуліся выбухі. Тол, дастаўлены Шыдлоўскім, узрывае мост праз раку. Загінула шмат нямецкіх салдат і афіцэраў.

Гітлераўцы збіліся з ног у пошуках няўлоўных. Паўсюды шырылі шпікі. Адночы ім удалося натрапіць на след...

Фашысты з'явіліся ў вёску раптоўна. Якіраз у гэты момант разведчык вяртаўся ў партызанскі атрад з чар-

# ДОЛЯ

арганізатара першага калгаснага хору. Успамінаючы той далёкі час, Павел Іванавіч раскажае:

— У дваццаць восьмым годзе, яшчэ будучы камсамольцам, я аб'яднаў вясковую моладзь угуртон мастацкай самадзейнасці. А крыху пазней арганізаваў калгасны хор. Пісаў для яго песні, апрацоўваў народныя мелодыі.

...Змяркаецца. Неба на гарызонце палыхае чырванню. Промні вечаровага сонца зліхаціць на гладкім люстэрку ракі.

Мернай хадю першым да клуба ідзе Шыдлоўскі. Ён заклапочаны, але нешта ледзь чутна напьяе пра сябе.

У клубе паступова збіраюцца людзі. Даяркі, свінаркі і цялятніцы ў лакараваных белых боцках, у модных паліто. Сёння ідзе рэпетыцыя.

Павел Іванавіч развучвае з самымі галасістымі спевакамі новую песню. У другім кутку займаецца танцавальная група.

Часам напружаная работа перапыняецца размовамі пра народную песню, пра любоў да роднага краю...

Павел Іванавіч Шыдлоўскі апавядае яго ў сваіх лірычных песнях. Яго песняй «Прывітальная Маскве» адкрываліся дэкады беларускага мастацтва ў сталіцы нашай Радзімы. Шмат змястоўных песень стварыў самадзейны кампазітар. Любіць іх моладзь. «Калгасная вяснавая», «Прадзільшчыца», «Жніўная», «Гэй, цвалі дзеванькі», «Жніўная», «Гэй, у нашым ціхім лузе», «Слаўся, партыя!» трывала ўвайшла ў рэпертуары самадзейных калектываў. Ганарыцца Павел Іванавіч калгасным хорам, выдатным яго спевакамі. Звонкія галасы Вольгі Клімовіч, Зіны і Віктара Шыдлоўскіх гучаць па ўсёй Уздзеншчыне.

— Шмат песень мы праспявалі, —

# ПЯЕ БАЛАЛАЙКА...

Рэдка які канцэрт самадзейнага калектыўу Бераставіцкага раённага дома культуры абыходзіцца без выступлення балалаечніка, карэспандэнта-арганізатара мясцовага радыёвяшчання Анатоля Качана. А кожнае яго выступленне суправаджаюць самыя шчырыя апладысменты.

Любіць Анатоль балалайку. І менавіта гэтая любоў прымусіла яго задумацца, ці нельга ўдасканаліць традыцыйны народны інструмент, ці нельга расшырыць яго магчымасці?

На дапамогу прыйшла... электроніка. Праўда, першая балалайка, якую зрабіў А. Качан, была хутчэй электрычнай, і па прыцыпу нагадвала электрагітару. Канструяваў яе Анатоль паўтара года, а каб аламаць, спатрэбілася ўсяго пяць мінут. І зноў усё пачалося спачатку. Другая балалайка Качана была зроблена па ім самім прадуманай складанай схеме. Быў нават прадугледжаны мініяцюрны электрарухавік для механічнага медыятара...

І з другім варыянтам прыйшлося развітацца: надта ж груваціст, няскладны атрымаўся інструмент.

На трэцюю балалайку пайшло яшчэ два гады. У новага інструмента свой прыгожы «голос». Ён аднолькава добра гучыць і ў складзе аркестра народных інструментаў і з сучасным эстрадным інструментальным ансамблем. Выдатна паказала сябе балалайка Анатоля і як саліруючы інструмент.

Балалайка — складаная па схеме і разам з тым вельмі кампактная. У электронную схему ўключана спецыяльная клавійная станцыя, якая дазваляе праграмаваць змену тэмбра на час гучання мелодыі.

Зробленая з розных парод дрэва, пакрытая яркімі эмалямі і лакамі, якая ўдала спалучаюцца з матавым блескам тэмбравай клавітуры, балалайка і знешне вельмі прыгожая. Унікальны інструмент экспанавалася на раённай і абласной выстаўках народнага прыкладнага мастацтва.

А Анатоль зноў сядзіць над схемамі. Значыць, будзе яшчэ і чацвёрты варыянт. Будзе яшчэ адна балалайка.

П. АБРАМОВІЧ,  
Бераставіцкі раён.

пчынай зноў паплылі вясёлыя, радасныя песні, якія ўслаўлялі свой кут — старонку, дзе пясняр нарадзіўся і рос.

Такога ў свеце не знаю,  
Як наш, прыгажэйшага краю,  
Зяінаць лугі, шумяць лясы  
І ніў залатых каласы...

Гэта радкі з яго твора «Песня пастухоў».

...Паўла Іванавіча любіць і паважаюць за добры характар і здольнасці ўсе вяскоўцы. Як маладыя дрэвы сваімі верхавінкамі цягнуцца да сонца, так заўсёды да яго ідуць і ідуць людзі. Па тым, як слухаюцца яго дарослыя і дзеці, як лічацца з яго думкай, зразумела: здолеў, як кажучы, ён адшукаць сябе. Выстаяў. А ўсё гэта таму, што чалавек ён моцнай волі і духу.

У Прысынку, дзе кожная сцяжынка вядзе ў гасцінны двор, Павел Іванавіч — жаданы госць. Як да сябра, да яго прыязджаюць артысты, пасты, кампазітары. Прыемна пагутарыць з шчырым чалавекам, душэўным і багатым душой.

Павел Іванавіч не дужа стараецца раскажаць пра сваё жыццё, а больш гаворыць пра песні, пра цікавых і працавітых людзей, якія жывуць на Уздзеншчыне.

— У самыя цяжкія для мяне гады пераадолець роспач, прымусіць ачуныць ад гора дапамаглі сябры. Дапамаглі гэтакіх і песні. Цяпер свет без песні для мяне не існуе. А калі пераносу ў новую песню ўсё, што адчуваю і бачу, — я шчаслівы, — гаворыць Павел Іванавіч.

Шыдлоўскі — чалавек грамадскі. Ён — дэпутат райсавета, член партбюро і праўлення калгаса. І ўсюды паспявае, спраўляецца, выконвае ўсе даручэнні добрасумленна, з душой.

Вось ён ідзе па вуліцы. Людзі пры сустрэчах спыняюцца, ветліва ківаюць яму галовамі і нізка кланяюцца. Нічога не скажаш, Шыдлоўскі заслужыў такую павагу.

В. ПАДАЛЯКА.

**А** ДРУГОЙ гадзіне ночы 9 верасня 1972 года вёску Мачулішчы Купальскага раёна пабудзіў жаночы лямант.

— Ратуйце, бандыты лезуць!

Лямант даносіўся з дому, дзе жыў Агаф'я Адава-пенсіянерка. Праз хвіліну суседзі пачулі некалькі паказваў, хаця, як яны пасля паказвалі следчаму, ім падалося, што гэта нехта з трэскам адрывае дошкі ад плота.

Адна з суседак, так-сяк апрачуўшыся, высачыла з дому і пабегла да Кляшчонакаў. На двары яна ўбачыла, як двое мужчынаў валакуць па зямлі чыёсьці цела. Адзін з іх падняў галаву і, задыхаўшыся, вымавіў:

— Забілі нашага выкладчыка... Міша Кляшчонак застрэліў... Хутчэй доктара...

...Днём 8-га верасня прайшла навальніца, бульбянае поле моцна намачыла і студэнтам, якія тут працавалі, дазволілі раней пайсці дамоў.

Узяў у мяне за рук сумку і пачаў там шукаць. Вёз я сястрычцы чатыры шакаладкі, дык ён дзве ўзяў і аддаў хлопцам, што былі з ім. Хацеў узяць і транзістарны прыёмнік, ды я напасіў, каб не чапаў. Праўда, паслухаўся...

Дамоў прыйшоў недзе ўжо а дванадцатай гадзіне. Маці паставіла на стол вячэру, наліла ягаднай бражкай. Я расказаў, што мяне спынілі на дарозе трое незнаёмых і абшукалі. Сястрычка тады і кажа, што ў вёску прыехалі студэнты капаць бульбу, дык можа, хто з іх пажартаваў.

Выпіў я дзве шклянкі бражку і тры пайсы ў адведкі да дзядзькі, ён жыўе побач. Пайшлі ўдваіх з сястрой. Але ў дзядзькавым доме было цёмна і мы павярнулі назад да хаты. На дарозе бачу я нейкага хлопца з дзядзькавай. У ім пазнаў аднаго з тых траіх, што якую гадзіну назад перахапілі мяне на вуліцы і забралі дзве шакаладкі. Я адвёў яго ўбок

пачуўся крык, што я забіў чалавека...

**Суддзя:** Пацярпелы Арлоўскі, што было пасля таго, як вы пайшлі з хаты Кляшчонакаў?

**Арлоўскі:** Калі мы пайшлі, маці Кляшчонакава працягвала крычаць на ўсю вёску, што мы бандыты і што яна будзе скардзіцца. Тады Яўгеній Мікалаевіч сказаў, што трэба вярнуцца і папраسیць прабачэння, бо могуць быць непрыемнасці. Вярнуліся. Калі прыходзілі міма вака, Увараў спатыкнуўся і незрок выціснуў шыбу. Тут мы ўбачылі, як да вака падышоў Кляшчонак і пачаў страляць. Мы ляглі на зямлю. Тады Увараў і кажа, што ў яго першы разрад па самба, ён пойдзе і супакоіць гэтага стралка. Яўгеній Мікалаевіч ускочыў і пабег да ганка. У гэты момант пачулася яшчэ некалькі стралаў. Мы пачалі некалькі ўварава, але ён не адгукнуўся. Тады мы з Мухам падпаўзлі да ганка і ўбачылі, што Яўгеній Мікалаевіч ляжыць нерухо-

падаць яму ліхтарык. Тым ліхтарыкам падсвечваў і страляў. А калі з вуліцы пачалі крычаць, што ён забіў чалавека, — не выйшаў, не дапамог. Лёг на лойшак і праспаў да раніцы, пакуль не прыехала міліцыя.

**В** ІКЕНЦЮ МУХУ і Віталію Арлоўскаму, студэнтам аўтатрактарнага факультэта Беларускага політэхнічнага інстытута — гадоў на дваццаць. З выгляду звычайныя піжоністыя хлопчыкі — модныя прыжоскі, бабенбарды (але ў меру), добра апрачунты.

Па суду абодва студэнты праходзілі пацярпелымі. Ну, што ж, была ў гэтым пэўная рацыя, бо і яны рызыкавалі жыццём, папластуясь залі пад кулям. Расказвалі пра гэта Муха і Арлоўскі вельмі красамоўна, даючы дзельным асобам трапныя характарыстыкі.

Калі Увараў, паводле іх слоў, «сапраўдны інтэлектуал», дык маці Кляшчонака — вар'ятка, бо яна падняла гвалт на ўсю вёску. Тое, што яны разам з «інтэлектуалам» ноччу паднялі з ложка старую жанчыну і пачалі піць віно ў чужой хаце, мабыць, здалося ім проста забаўным здарэннем, пра якое заўтра можна будзе з гумарам расказаць таварышам.

Якія яны тут на судзе міліцыя, дасціпныя, інтэлігентныя! Толькі, дальбог, нейкая дзіўная гэтая інтэлігентнасць. Нібы кашуля, якую захацеў — зняў, захацеў — апрачуў. Відца, калі Муха гаворыць пра высокія матэрыі — заслухаешся. Але, цікава, пра якія матэрыі думалася яму, калі лез у чужы сад (як паказала на судзе сведка-гаспадарка саду, там былі так патантаны грады, нібы прабег па іх табун коней).

Нам хапелаеў сустрэцца з Мухам і Арлоўскім яшчэ да суда, але ніяк не выпадала. Аднойчы мы пазванілі ў дэканат, каб дамовіцца аб сустрэчы, але жаночы голас раздражнёна параіў пакінуць хлопцаў у спакоі, бо яны «ад усіх гэтых перажыванняў завальваюць сесію».

У перапынку судовага пасяджэння мы спачувальна пацікавіліся ў хлопцаў, якія экзамены яны завалілі? Адзін, і другі вельмі здзівіліся. Аказалася, што Муха ўсё здаў на выдатна, ён наогул усе гады крэдзітны студэнт, а ў Арлоўскага таксама ўсё ў парадку — «хвастоў» няма.

Што ж гэта вельмі цёплыя. Вядома, першы абавязак студэнта — добра вучыцца. І ўсё ж тая тэлефонная размова з ананімным абаронцам Мухі і Арлоўскага пакінула горкі асадак.

Успомнілася гісторыя, пра якую аднаму з нас давялося пісаць. У тым жа політэхнічным інстытуце ў час экзаменацыйнай сесіі нехта са студэнтаў прымацаваў да сцяны выдраны з часопіса партрэт старой жанчыны, твар якой нібы ўвасабляў само чалавечае гора. Надпіс пад здымкам апавядаў, што гэта смаленская сялянка, паспэра дзяней якой у час акупацыі забілі гітлераўцы. Дамарошчаны жартаўнік заклеіў гэты надпіс і напісаў сваё — што жанчына плача з-за дрэннай адзнакі, якую атрымала на экзамене.

Уся група глядзела на партрэт і рагатала. Калі мы гаварылі пра гэтае кашчунства з куратарам курсу, яна толькі паціснула плечыма.

— Група здае экзамены няблага. У нас да іх прэтэнзій няма.

Сярод тых экзаменаў не было, вядома, экзамена на душэўную дасканаласць і таму, відца, гэтыя матэрыі не хвалілі куратара...

**Н** АЛЕГІ Яўгенія Мікалаевіча Уварава, асістэнта кафедры фізікі машы-

набудаўнічага профілю, спачатку былі схільны прадставіць усё, што здарылася, як трагічны збег акалічнасцей, трагічную выпадковасць. Ну, скажам, пераходзіў чалавек вуліцу, паслізнуўся і траніў пад трамвай. Каб той трамвай быў на мінуту спазніўся...

Ён лічыў вельмі здольным фізікам. Калі ў 1966 годзе пасля заканчэння Ленінградскага электратэхнічнага інстытута прыехаў у БПІ, не магл ім нацешыцца.

— У Яўгенія Мікалаевіча выразна выяўлялася схільнасць да навуковай работы, — сказаў нам партор Клефедры Леанід Адамавіч Путан. Напрыклад, ён прымаў актыўны ўдзел у распрацоўцы трох тэм у галіне электрычнай эрозіі металаў.

Да нашай гутаркі ўважліва прыслухоўваўца іншыя супрацоўнікі кафедры.

— Яго вельмі любілі студэнты, — устаўляе нехта. — Умеў цікава падаць прадмет...

Мы просім растлумачыць крыху дзіўную, на наш погляд, характарыстыку Уварава, якую прадставіла следчым органам кіраўніцтва Інстытута: «...За час работы Увараў Я. М. праявіў сябе правдзівым супрацоўнікам, які добрасумленна ставіўся да сваіх абавязкаў. У маі 1972 года Увараў прапусціў без уважлівых прычын вучэбныя заняткі, за што яму была аб'яўлена строгая вымова».

Усе маўчаць. І раптам хтосьці ўзрываецца:

— Ды што грахі хаваць, піў Увараў, ды моцна піў, асабліва ў апошні час.

— Так, — згаджаецца Л. Путан, — нешта з ім рабіла Пузан, — зумела. То быў чалавек улюбёны ў справу, а то страціў да ўсяго цікавасць, пачаў закладваць за каўнер. Яго і міліцыя аднойчы п'янага затрымала. Але не думайце, што мы з ім не гутарылі. Гутарылі, і не раз. Нават папярэдзілі, што калі не кіне піць, дык будзе звольнены з работы. Абяцаў...

Усе на кафедры помняць навуковы даследаванні Уварава ў галіне электрычнай эрозіі металаў. Ды ніхто ў час не заўважыў эрозіі, якая падтачыла самога даследчыка. Мабыць, колегі Уварава прывыклі давяраць толькі зрыбумець чалавека, патрэбны не прыбор — проста чулае, зацікаўленае сэрца.

Зараз кіраўнікі кафедры клалі Уварава ў вёску на чале групы студэнтаў. Хаця тут жа апраўдваюцца, што была нявыкрутка, не хапала выкладчыкаў.

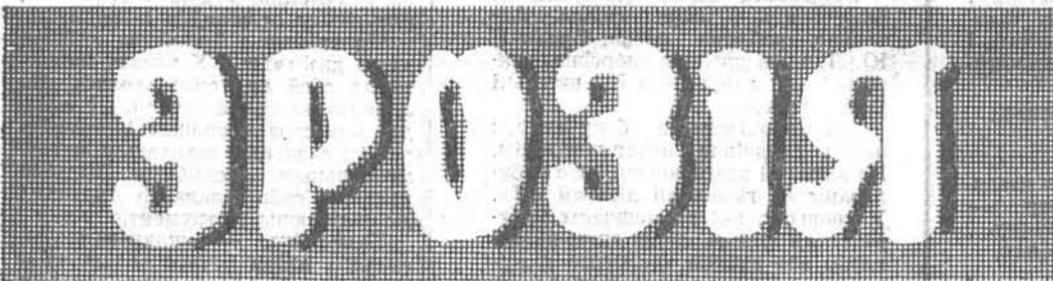
Выкладчык — гэта яшчэ не абавязкова выхаванец. Які з Уварава выхаванец, было ўсім ясна. Ды тут спрацавала адвечнае — «э, як-небудзь абдыдзецца».

На гэты раз не абышлося...

**В** ІЯЗНАЯ сесія судовай калегіі па крымінальных справах Мінскага абласнога суда прыгаварыла М. Кляшчонака да 13 гадоў пазбаўлення волі ў калоніі ўзмоцненага рэжыму. Аспрэчваюць справядлівасць прыговору няма, вядома, ніякіх падстаў. І ўсё ж, як цяпер здаецца, не ўсе акцэнтны ў час судовага разбірацельства былі расставлены правільна. Суд усю ўвагу сканцэнтраван на асобе злачынцы, хаця справа вымагала, каб ён выказаў свае адносіны і да іншых удзельнікаў гэтай крымінальнай гісторыі, удзельнікаў прамых і ўскосных. На жаль, гэтага не адбылося.

**У. ГРЫБАУ,**  
старшы саветнік юстыцыі.

**М. ЗАМСКІ,**  
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».



Да двух студэнтаў — Вікенція Мухі і Валерыя Арлоўскага — падышоў іх выкладчык, кіраўнік групы Яўгеній Мікалаевіч Увараў, высокі, малады яшчэ чалавек у акуларах.

— Якія, хлопчыкі, планы на сёння?

Муха і Арлоўскі зірнулі адзін на аднаго, няўпэўнена сцэпанымі плечыма.

— Хто яго ведае, — сказаў Муха. — Учора хадзілі ў суседнюю вёску, дык гаспадарыня потым злавалася, што прыйшлі позна. Відца, дома пасядзім, у карты перакінемся...

— А мяне возьмеце ў кампанію? Павячэраем разам, пагаворым, а ў мяне рушніў куртку, паказаў бутэльку ва ўнутранай кішэні. — З Мінска вёў, ды аднаму нешта не ахвота...

Яны пайшлі ў хату, дзе кватаравалі Муха і Арлоўскі, і, як потым расказваў на судзе Муха, «добра пагутарылі за бутэлькай гарэлкі, бо Увараў эрэдзіраваны чалавек і яго цікава слухаць...»

Тым часам ужо добра сцімнела...

**З** ПРАТАКОЛА судовага пасяджэння выязной сесіі судовай калегіі па крымінальных справах Мінскага абласнога суда, 6 лютага 1973 года, г. Крупкі.

**Суддзя:** Кляшчонак, раскажыце суду, як Увараў, Муха і Арлоўскі апынуліся ў вашай хаце ў ноч з васьмага на дзевятае верасня мінулага года?

**Кляшчонак:** Я сам у Мінску жыў, працаваў на заводзе імя Вавілава. Але на выхадны дзень прыезджаю да маці і сястрычкі ў Мачулішчы. У тую пятніцу, 8-га верасня, я прыехаў апошнім аўтобусам недзе ў адзінаццатай гадзіне вечара. Іду па вуліцы і раптам бачу, як у садку нехта свеціць ліхтарыкам. Ну, думаю, залезлі, відца, палеткі ў чужы сад па яблыкі. Падышоў да плота і коўкнуў, каб спалохаць іх. Бачу, пераскочылі праз плот тры чалавекі і падыходзіць да мяне. Адзін — высокі, у акуларах, двое — ростам ніжэйшыя. Той, што ў акуларах, спытаў, хто я і куды ён пытаецца, што я нясу і ці няма ў мяне гарэлкі. Я сказаў, што няма. «А мы, — кажа, — самі праверым».

і спытаўся, ці гэта ён там быў? «Так — кажа, — я». «Вы, — кажу, — шукалі гарэлку, дык кадымеце да мяне ў госці, пачастую добрай бражкай. І сяброў сваіх бярэце». А тут і яны падышлі, таго высокага ў акуларах я адразу пазнаў...

**Суддзя:** Пацярпелы Муха, у той вечар вы лезлі ў сад? Муха: Так... Па суседстве з нашым домам быў сад, мы адарвалі некалькі дошак ад плота і туды залезлі. Узялі не больш дзесятка яблыкаў.

**Абаронца Кляшчонака:** Скажыце, Муха, вы забраліся ў сад з дазволу яго гаспадара?

Муха (апусціўшы галаву): Вядома, не... Але што датычыць усяго астатняга, дык гэта хлусня, я ўбачыў Кляшчонака ўпершыню, калі ён падышоў на вуліцы і запрасіў у госці.

**Суддзя:** Працягвайце, Кляшчонак.

**Кляшчонак:** Калі мы прыйшлі да хаты, Увараў ішоў у сад, я пабудзіў маці і напасіў яе сабаць тое-сёе на стол, бо прыйшлі госці. Ёй гэта, вядома, не спадабалася, пачала бурчэць, што госці па начах не ходзяць. Але на пачатку паставіла выварку, у якой была бражка, і мы пачалі піць. Выпілі па некалькі шклянак. Не памятаю з-за чаго ў нас пачалася сварка. Маці закрычыла, каб тры студэнты пакінулі хату, бо на дварэ ноч і яна хоча спаць. Яшчэ сказала ім, што будзе скардзіцца студэнцкаму начальству. Але Увараў адказаў, што ён сам, маўляў, начальнік.

Я палішоў да дзвярэй, расчыніў іх і загадаў, каб госці выйшлі. Хлопцы пайшлі, і я зачыніў за імі дзверы на крук. Але праз якую пару хвілін пачуўся звон шкла, і я ўбачыў, што з вакана выцэцала шыба. Мані пачала крычаць, што гэта бандыты і што яны нас заб'юць. «Бярыце і страляйце», — Міша, пісталет і кражка». Я схпіў пісталет з тумбачкі і, расчыніўшы акно, некалькі разоў перацінуў у цемру. У гэты момант нехта пачаў гукаць у дзверы. Я выйшаў у сенцы і крўкнуў, каб ішлі прычы, бо будынак. Але, грукат працягваўся — і я, не ачыняючы дзвярэй, стрэліў. Стала ціха, а пасля са двара

мы... Адцягнулі яго, расшпілілі кашулю, убачылі кроў на левай палове грудзей...

Чытач, мабыць, паспеў заўважыць — усё, што здарылася той цёмнай вераснёўскай ноччу, не ўражае складанай фабулай. Не было патрэбы пасля следчым паўтараць па зямлі ў пошукх слядоў, здымаць з рэчаў адбіткі пальцаў, адным словам, праводзіць дзесяткі таямнічых для недасведчанага чалавека крыміналістычных маніпуляцый, якія так пешаць аматараў дэтэктыўных гісторый. Міліцыя, якая раніой прыехала па забойцу, адразу ведала «хто ёсць хто».

І тым не менш, ад той «яснасці», ад лёгкасці, з якой агарала, нібы запалка, жыццё чалавека, мароз па скурцы бяжыць.

Давайце, гаворачы мовай ночно, яшчэ раз «пракруцім стужку» і пільна ўгледземся ў аблічча кожнага з удзельнікаў гэтай трагедыі.

**М** ІХАЛІ КЛЯШЧОНАК, 26 гадоў, Адукацыя 6 класаў. Працаваў токарам-рэвальвершчыкам на мінскай заводскай імя Вавілава. Невысокі, каржакаваты. Звычайны, нават у нечым сімпатычны твар. На пытанні судзі і пракурора адказвае спакойна і разважліва.

Адкуль у яго зброя? Некалькі гадоў назад вымяняў у прыяцеля за гадзіннік малакаліберную вінтоўку. Вінтоўка аказалася не вельмі ўдалай. Тады рашыў зрабіць з яе пісталет. Дэталь для пісталета вытачыў у цэху на сваім станку...

Пра тое, што ў Кляшчонака ёсць баявая зброя ведалі ў вёсцы многія. Скажам, яго сябрук Мікалай Кляшчонак, якому ён даваў пісталет пастраліць.

Не ведалі пра ўсё гэта толькі тры, каму належыць ведаць. Скажам, той самы ўчастковы міліцыянер... Аказваецца, больш за ўсё ў жыцці Кляшчонак любіў страляць. Кожны раз, калі прыязджаў дамоў, вымаў са скрыні, дзе ляжалі розныя хатнія рэчы, пісталет, старанна змазваў яго і выходзіў у двор пастраліць. Страляў у дзверы хлява, у плот, у дрэвы, проста ў неба...

Раў тую страшную ноч, не раздумваючы, пачаў страляць у людзей. Каб лепш пацэліць, загадаў сястрычцы патушыць святло ў хаце і

# БАЛГАРСКИ ФІЛЬМ—1972

1972 год можна назваць адным з найбольш плённых у развіцці балгарскага кіно. Цэлы шэраг фільмаў — мастацкіх («Казіны рог» і «Стракаты свет»), кароткаметражных і мультыплікацыйных («Да горада», «Спіральны рост крышталю» і «Разумнае сяло») былі адзначаны на міжнародных фестывалях у Карлавых Варах, Аберхайзене, Лакарна, Пардубіцы і г. д. На кінафестывалі ў Панаме выкананца галоўнай ролі ў фільме «Казіны рог» актрыса Каця Паскалева атрымала прэмію за лепшае выкананне жаночай ролі. Акрамя таго, на Тыднях балгарскага фільма, якія праводзіліся ў Маскве, Капенгагене, Луке (Італія), Тамперэ (Фінляндыя), у Бельгіі, Чылі і іншых краінах, дзякуючы добраму падбору фільмаў, балгарскае кінамастацтва набыло многа новых прыхільнікаў. Пospехі і папулярнасць кінапрадукцыі мінулага года можна абагуліць мовай лічбаў: за граніцу прададзена 63 мастацкія і 204 кароткаметражныя фільмы, а «Казіны рог» (рэжысёр Мяфодзі Андонаў) дэманстравалася і ў тых краінах, якія ўпершыню пазнаёміліся з балгарскім кінамастацтвам.

Найбольш значным творам 1972 года — года, звязанага для балгарскага народа са святкаваннем 90-годдзя з дня нараджэння Георгія Дзімітрава, — быў фільм «Накавалля або молат» (рэжысёр Хрыста Хрыстай). Створаны ў адпаведнасці з патрабаваннямі палітычнага кіно, гэты фільм вызначаецца прайдзівасцю гістарычных абставін, сваёй публіцыстычнасцю, значнасцю вобразу Георгія Дзімітрава ў выкананні народнага артыста Стэфана Гецава.

У вобласці гістарычнага жанру заслужоўвае ўвагі фільм «Казіны рог» адзначаны спецыяльным прызам журы ў Карлавых Варах. Фільм вызначаецца высокім прафесійным узроўнем рэжысёрскай і акцёрскай работы.

Гісторыка-рэвалюцыйная накіраванасць уласціва фільму рэжысёраў Ірыны Акташавай і Хрыста Піскова «Як песня». Хваляючая атмосфера першых дзён пасля народнай перамогі 9 верасня 1944 года, зачараванне і найбольш маладосці стаць у цэнтры гэтага кінатвору. Малады акцёр Філіп Трыфанаў, які выконвае галоўную ролю, — існасць адкрыццё балгарскага кіно 1972 года.

Сучаснай тэматыцы прысвечаны два іншыя фільмы — «Хлопчыкі адыходзяць» і «Каханне». Першы (рэжысёр Людміла Кіркаў) — непрызэцыйнае апавяданне аб моладзі, якая пераступае парог жыцця і сутыкаецца з першымі яго цяжкасцямі. У галоўнай ролі — зноў жа Філіп Трыфанаў. У фільме «Каханне» (рэжысёр Людміла Стайкаў) тэма моладзі раскрываецца праз прызму маральных каштоўнасцей ў жыцці.

На жаль, кароткаметражныя (навукова-папулярныя і дакументальныя) фільмы, за невялікім выключэннем, не перайшлі сярэдняга ўзроўню. Але затое мультыплікацыйныя стужкі зноў пацвердзілі свой ужо дасягнуты высокі ўзровень.

Самым удалым творам 1972 года быў прызнаны фільм Даньо Данева «Разумнае сяло» — своеасаблівы алегарычны твор аб чалавечым жыцці.

Уладзімір МІХАЙЛАУ.  
(Сафія-прэс).

## ТЭАТР І ФІЛАТЭЛІЯ

Тэатр — адна з улюбёных тэм арганізатару філатэлістычных выставак. Многія вышукі марак у розных краінах прысвечаны тэатру — антычнаму, класічнаму або сучаснаму, стваральнікам опернага рэпертуару, выдатным артыстам і да т. п. Напрыклад, сёлета ў сувязі са стагоддзем з дня нараджэння вядомага нямецкага рэжысёра, акцёра і тэатральнага дзеяча Макса Рэйххарта Аўстрыя прадуладжвае спецыяльны выпуск маркі з яго барэльфам.

Службы поштовай сувязі рэгулярна адзначаюць імянальныя даты гісторыі тэатра. Значна, напрыклад, прысвяціла спецыяльны выпуск 125-годдзю стварэння тэатра Лісео ў Барселоне, Данія — стварэнню дацкага Нацыянальнага тэатра, у якім у 1722 годзе ва ўрачыстай абстаноўцы адкрыцця была пастаўлена камядзя Мальера «Сквалны» ў перакладзе на дацкую мову.

Навіны ЮНЕСКА.



Фрагменты алтара ў Ксёніжцы.



**НЕЯК** у канцы саракавых гадоў у насцёл у гарадку Стшэльна зайшоў мужчына і папрасіў няндза дазволіць яму аглядзець адну з малю. Ён хацеў зняць вонкавы пласт, паколькі, паводле яго слоў, у яго былі ўсе падставы меркаваць, што малюна панрыта багатай разьбой. Ксёндз доўга не згадкаўся, але ўрэшце дазволіў парушыць малюна. Яе сапраўды панрывала цудоўная раманская разьба, якая не мае сабе роўнай у Польшчы.

Здзіслаў Кемпінскі ў Пазнані, які зрабіў выдатнае адкрыццё ў Стшэльна, цяпер рэктар Пазнанскага ўніверсітэта, у жніўні 1971 года зноў прапанаваў цікавую гіпотэзу. Неўзабаве выйдзе ў свет яго кніга, у якой прафесар на падставе гістарычнага матэрыялу даказвае, што стваральнікам гэтымага паліптыку ў вёсцы Ксёніжцы Вельке, паблізу Кравава, быў сам Віт Ствош.

## Віт Ствош?..

Ці мог разьбяр Віт Ствош распісаць цэнтральную частку алтара ў Ксёніжцы? Ствош быў буйнейшым прадстаўніком позняй готыкі, выдатным майстрам фігуральнай скульптуры. У Польшчы ён пражыў 20 гадоў. У Кракаве ім створаны выдатны алтар у Марыяцкім касцёле і маргілья Казімежа Ягелончыка ў Вавельскім кафедральным саборы — твор, які займае ў познеготычнай скульптуры выключнае месца. Калі дапусціць, што Віт Ствош займаўся таксама і жывапісам, а магчыма і маляваў такога мернаванна цалкам апраўдана, тэрэтычна ён мог быць аўтарам алтара.

Якія галоўныя аргументы

прафесара Кемпінскага? Папершае, у ходзе фармальнага аналізу ён стараўся даказаць, што стваральнікам алтара мог быць толькі вялікі мастак. Гэта абгрунтоўвае яго гіпотэзу, таму што паводле наяўных дадзеных, у пятнаццатым стагоддзі ў Польшчы не было іншага таленавітага мастака. Далей прафесар указвае на тэматычнае падабенства фігур ксёніжскага алтара да многіх фігур, створаных Вітам Ствошам раней. Вядома, гэты аргумент лёгка абвергнуць, таму што Віт Ствош мог пераймаць усякі іншы мастак. Аднак прафесар даказаў, што фігуры алтара настолькі падобныя на пазнейшыя работы Ствоша, што ў некаторых выпадках мы можам нават гаварыць аб іх ідэнтычнасці.

Ствош, які і некаторыя іншыя вялікія майстры перыяду позняй готыкі, склаў для сябе каталог персанажаў, з якога браў узоры для сваіх чарговых работ. Хто ж, калі не ён сам, мог быць тым вялікім невядомым мастаком другой паловы XV стагоддзя, які нарыстаўся ўзорами з каталога фігур Віта Ствоша?

Контрагументаў шмат. Гіпотэза прафесара Кемпінскага самая спрэчная ў польскім мастацтвазнаўстве апошніх дзесяцігоддзяў. Алтаром у Ксёніжцы зацікавіліся мастацтвазнаўцы і выдаўцы. Прафесар атрымаў прапанову выдаць свае работы пра Віта Ствоша ў Савецкім Саюзе і ў ФРГ. У яго кнігу «Віт Ствош — поўны збор твораў» увайдучы таксама многія іншыя матэрыялы, якія пралюць новае святло на творчасць вялікага майстра перыяду позняй готыкі.

«ПОЛЬСКИ АГЛЯД».

## ПАДАРУНАК ЕГІПТА

За дапамога, аказаную Францыі Егіпту ў справе выратавання нубійскіх помнікаў, урад Егіпта падарыў Францыі бюст з ружовага пячэніка, які некалі вячаў гіганцкую статую фараона Амянофіса IV; статуя ўпрыгожвала перыстыль храма, узведзенага фараонам на ўсход ад Карнака. Падарунак егіпецкага ўрада з'яўляецца адным з найбольш характэрных узораў «новай школы» ў мастацтве старадаўняга Егіпта, якая складалася пад

непасрэдным кіраўніцтвам самога фараона Амянофіса IV.

Стараючыся наблізіцца да жывой мадэлі, пазбягаючы выпрацаванай тысячагоддзямі стылізацыі, мастакі гэтай школы спрабавалі паказаць унутраны свет чалавека, яго непаўторную індывідуальнасць. Новы павуў на-мастацку ўвасобіўся ў статуі Амянофіса IV. У ім адлюстравана сутнасць праведзенай фараонам рэлігійнай рэформы, якая замяніла культ бога Амо-

на пакланеннем крыніцы жыцця Атоу ў вобразе фараона — бога і разам з тым чалавека. Ніколі яшчэ пры раскопках участка на ўсход ад ад Карнака не знаходзілі статуі такой выразнай сілы і складанасці задумы.

Ніводны музей свету, за выключэннем егіпецкіх, не мог набыць твор мастацтва такой каштоўнасці. Падарунак егіпецкага ўрада Луўрскаму музею — сведчанне салідарнасці і супрацоўніцтва народаў у справе выратавання мастацкіх каштоўнасцей сусветнага значэння.

Навіны ЮНЕСКА.



Малады пісьменнік Міхась Сціплікаў журботна паглядзеў на абгрызены ім аловак. У яго вачах была пакута.

— Хаця б адна фабула, ну, хаця б адна фабула! — жаласна прастануў ён. — Вось Гогалю было добра! Захацелася яму стварыць вялікі твор — і, калі ласка, Пунцін падказвае яму напісаць «Мёртвыя душы!» Як тут не станеш вялікім! А мне хаця б хто сюжэт для невялікага апавядання падказаў!

Раптам твар яго засвяціўся.

— Што ж, калі нішто не прыходзіць у галаву, трэба пісаць пра сябе. Столькі ж твораў напісана ад першай асобы! Ды, урэшце, калі давядзецца мемуары пісаць, паспрабуй тады, успомні, што з табой было паўсотні гадоў назад! Ці не лепей пачынаць цяпер?

Міхась узяў вялізны, як альбом, сшытак і славянскай вяззю вывеў: «М. Сціплікаў. Пра сябе з дасціпнасцю. Мемуары».

«Маё духоўнае развіццё ў дзяцінстве было такім бурным, што перагнала развіццё фізічнае. І я ўвесь час чуў словы пра маё ненармальна хуткае развіццё. Калі я аднойчы, застаўшыся адзін у пакоі, размаляваў падлогу і сцены рознымі фарбамі, то бацька, было, схопіўся за рамень, каб выплаціць мне першы ганарар, але маці заступілася:

— Дзіця, можа, цягнецца да хараства, у свет цудоўнага, а ты хочаш загубіць гэтае імкненне. Лепей купіў бы яму фарбы і мальберт, няхай малое.

Амелька СКУЛА

## АД ПАНЯДЗЕЛКА ДА ПАНЯДЗЕЛКА

Яўген Крупенька. «Нядзеля». Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1972.  
Іван Бурсаў. «Серада». Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1973.  
Рыгор Семашкевіч. «Субота». Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 3 плана 1973 года.

Вазіў Пегас вазы з кудзелай,  
Рубіў пазт жыццё з пляча.  
Ён кніжцы назву даў «Нядзеля»,  
І супакоіў чытача

Была б для аўтара работа,  
Як дулі запіваць вадой...  
Адзін нарэк свой твор «Суботай»,  
Другі празрыста — «Серадой».

Сем дзён у тыдні — вось задача!  
Разгубленасць у стане муз.  
Рэдактар выдавецтва плача:  
«Хай назвы дзеліць прафсаюз!»

Склікаюць сходзі без гаворак,  
Даюць аб'явы напавер:  
«Змяню на пятніцу — аўторак,  
А панядзелак — на чацвер».

Не тузайце ідэю мелка,  
Які млынар — такі ўмапот.  
Нышчасці ўсе ад панядзелка —  
Як зацвярджалі план на год.

Два дні я хадзіў малым геніем на штат Пікасо ці Мадзільяні, а на трэці дзень бацькі ніяк не змаглі знайсці ні фарбаў, ні мальберта.

Я заставаўся звычайным хлопчыкам, пакуль не закахаўся ў суседаву дачку Танечку. Пачатак каханя быў адзначаны вершам бо сярод вучняў лічылася, што каханне без вершаў — глупства, як і вершы без каханя. На жаль, вершы мае да каханай трапіць не паспелі — іх перахапіў бацька.

— Гэта ў пятым класе і — каханне! Я гэтае дурноцце выб'ю з твай галавы! — закрычаў ён, распярэзваючыся.

Але і на гэты раз мяне выручыла маці.

— Дзіця праяўляе здольнасці да паэзіі, а ён хоча яго біць за гэта!

Але ў літаратуру шлях мой быў нялёгкі. Ледзь толькі я кідаў заняты літаратурай, бацька з маці пачыналі мяне ўшчуваць. Як толькі ролю выхавацеляў перанялі крытыкі, яны, наадварот, ўшчувалі мяне тады, калі я браўся за творчасць.

І вось, нарэшце, калі мы неяк сядзелі ў кафе з паэтам Веліканавым і выбіралі віно, ён, між іншым, сказаў:

— А ў цябе, Сціплікаў, добры густ!

А пад Новы год былая наша суседка, паэтэса Дробікіна, пляснуўшы ў далоні, усклікнула:

— Міша, ды вы ж ужо зусім вялікі!»

Сціплікаў загарнуў свой сшытак-альбом і ўздыхнуў з палёгкай. Пачатак аповесці пра час і пра сябе быў пакладзены.

**РАЗМОВА** не клеілася. У гэтай суполцы я пачуваў сябе проста лішнім. Як бедны сваяк усё роўна.

— Дарэчы, колькі вы зарабляеце? — спытаў дзядок у залатых акуларах.

— Сто трыццаць... І ганарар... Бывае, за месяц дзвесце набіраецца, — з гонарам адказаў я.

Прысутныя саркастычна закашлялі.

— Брала! — папляскаў у далоні дзядок. — І дзеля гэтых кашчэек вы пяць гадоў праціралі штаны ва ўніверсітэце?!

— Э-э... шэсць — я за-вочнік...

— Парадокс эпохі! — паківаў галавою дзядок. — Шэсць гадоў — і нічому не навучыўся! Косця, — павярнуўся ён да хланчынны замежнай мадэлі, — колькі ты паклаў днямі ў «Каўказе»?

— Сем чырвонцаў на стол, а трыццаць прасадзіў у б'льярд — не шанцавала штось...

— Гм... разгуляўся, як рэвізор... Не хвалю за гэта... Ну, зробім скідку на маладосць... кгм... на заганны ўплыў заходняга кінематографа. І ўсё ж, — палец дзядка прыціснуў да мяне, — любі мой, чуче! Так праводзіць свой культурны адпачынак просты бармэн Косця!

— Месяц назад, — уключыўся ў размову меланхолічны юнак з пальцамі піяніста, — я даў

Алесь БАЖКО

## СУБАРДЫНАЦЫЯ

Скажу па шчырасці: не веру я таму, хто нам з былога пыху прывалок. Я аднаго такога закрунуў, Трымціць у крэсле, як пусты жбанок, Хоць добра знае, што не мае рацыі. Але спрабуй, паруш субардынацыю...

Я гэты верш хацеў адаць у друк, Ды раптам бацька сшытак вырваў з рук:

«Субардынацыя... А хто яго падняў! Жбанкі няхай красуюцца на плоце. Для задавак і гэта вышыня. Мы пра людзей мяркуюем па рабоце...»

Павел ШЫБУТ

## ШРАЦІНКІ

Ловячы муху, згубіў слана.

Сярод аслоў каню цяжка.

Хоць быў і невысокага палёту, але ўсе гаварылі: «Добрая птушка!».

Рыгор ЯУСЕЕЎ

## УРОК

Піліп Свірыдавіч Гурок  
Багаты вопыт мае...  
Ён пераемніку урок  
Па шчырасці чытае.

— Пячатка, крэсла, стол і сейф  
Ды кабінет прасторны,  
Цяпер ты паўнапраўны шэф,  
Жадаю працы спорнай!



ГУМАРЭСКА

банкет на дванаццаць кувертаў у сухумскім рэстаране «Дыяскурі». Фантастыка! Фарэль... кава ў сярэбраных кубках... каньяк з халодным плўком...

— Таксама піжонства, — буркнуў дзядок. — Ах, гэта сучасная моладзь...

— Не, не, Сабасцян Фаміч, я ведаю цану пінэндзам, — паспяшаўся рэаблітавацца аматар экзотыкі. — Абмываў жыгудлёўскі «фіят» пасля абкаткі.

— А-а, ну што ж... І доўга ты збіраў на тую бляшанку, Сева?

— Тры гады... Як кажуць, недадаў у рэстаранах...

— От! — дзядок зноў стрэльнуў у мяне пальцам. — Тры гады — і свае колы, хоць Сева не член Акадэміі мастацтваў, а тэлемайстар. Так, так, прасты тэлемайстар, а каб мае, не параўнаеш з якім маралістам, у якога ў кішэні дыплом, аде свішча вецер...

— Я з вамі не зусім згодны, дарагі Сабасцян Фаміч, — падаў голас чалавечак з тварам старава-

тага шымпанзе. — Вышэйшая асвета не зашкодзіць — зразумела, калі ты не зусім дурны, — усе паглядзелі на мяне. — Я свайго нашчадка хацеў прыладкаваць да якога інстытута, шукаў хады-выхады — не атрымалася. А ён тым часам папёр здабываць цюменскую нафту... Рамантык нягоднік Пеця, сябра Васі...

— Недавыхавалі, — асуджальна ўздыхнуў дзядок. — А колькі вы паклалі на гэты варыянт з вэнзу?

Энтузіяст вышэйшай асветы насцярожана лыпнуў у мой бок.

— Э, што там ужо! — махнуў рукою Сабасцян Фаміч.

— Тысяч трыццаць на старыя, звычайна, мог бы наскрэбці. Я і дасюль на старыя лічу...

— Але ж ваша пасада... — не ўтрымаўся я.

— Так, я сціплы ацэншчык камісійнага магазіна, — з гонарам адказаў недавыхавальнік.

— І ваша зарплата...

— Пры чым тут зарплата, стаўка, аклад! — ускіпеў дзядок. — Трэба

Ці ты лагодны, ці круты,  
Не вельмі, брат, заносся,  
А што гаворыць калектыў —  
Сячы на пераносі.

Не злуй на крытыку, калі  
Там горкай прайды мора...  
А завядзецца падхалім,  
Дык сёкані пад корань.

Каб справу туга разумеў,  
Ды быў заўсёды келны...  
Каб ты, як я, не загрымеў,  
Шаноўны пераемнік.

ўмець жыць, быць творцам свайго індывідуальнага шчасця! Я ж таксама не лаўрэат, усё жыццё на базе кручуся...

— А паглядзелі б вы на дачу Сабасцяна Фаміча! — летуценна падкаціў вочы пад лоб Сева. — Версалы!

— Хто не рызыкуе, той не п'е шампанскага! — кінуў афарызм Косця.

— Эт, хіба ён зразумее! — дадаў дырэктар магазіна гародніны Хам. — Праведнік... схімінік... адвентыст трынаццатай зарплаты... З усімі сваімі артыкульчыкамі ён не варты паўданы майго самага горшага пярсцёнка!

— Жлоб, пардон за прабачэнне, — ён і ёсць жлоб! — закончыў Косця.

— Мы вас не трымаем! — рыкнула ў жываце у дзядка — не лаўрэата, і ён паказаў мне на дзверы.

У гэты момант дзверы адчыніліся і ўвайшоў падцягнуты чалавек з акуратна падытрыжанаю бародкаю.

— Ну-с, ваш візіт зацягнуўся, — сказаў ён мне. — Усяго найлепшага, таварыш карэспандэнт! — і барадач павярнуўся да суполкі: — Грамадзяне, рухайцеся за мною!

— Слухаем, грамадзянін следчы! — хорам адказалі яны.

Пераклаў з украінскай П. МІСЬКО.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

## «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адказны сакратар], Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.